

T.C.

KARA HARP OKULU

SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SAVUNMA YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**SOSYO-EKONOMİK STATÜNÜN AKADEMİK BAŞARIYA
ETKİSİNDE BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE
AKADEMİK ÖZ-YETERLİK ALGI DÜZEYİNİN ARACILIK ROLÜ:
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Nizam BEDER

Tez Danışmanı

Dr. Şahin ÇETİN

Eş Danışman

Doç.Dr. Memet ERKENEKLİ

ANKARA – 2015

T.C.

KARA HARP OKULU

SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SAVUNMA YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**SOSYO-EKONOMİK STATÜNÜN AKADEMİK BAŞARIYA
ETKİSİNDE BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE
AKADEMİK ÖZ-YETERLİK ALGI DÜZEYİNİN ARACILIK ROLÜ:
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Nizam BEDER

Tez Danışmanı

Dr. Şahin ÇETİN

Eş Danışman

Doç.Dr. Memet ERKENEKLİ

ANKARA – 2015

TEZ TANITIM FORMU

TEZİN TARİHİ: 26.02.2015

TEZİN TİPİ: Yüksek Lisans Tezi

TEZİN BAŞLIĞI: Sosyo-Ekonomik Statünün Akademik Başarıya Etkisinde Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Akademik Öz-Yeterlik Algı Düzeyinin Aracılık Rolü: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma

TEZİN YAPILDIĞI BİRİM: Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Savunma Yönetimi Anabilim Dalı

DAĞITIM LİSTESİ: Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Tez Hazırlama, Onay, Dağıtım ve Muhafaza Esasları Kılavuzunda Belirtilen Yerlere

TEZİN ÖZETİ: Bu çalışma ailelerin sosyo-ekonomik düzeyinin öğrencilerin akademik başarısına etkisini araştırırken, aynı zamanda bu etkide öğrencilerin beş faktör kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik algı düzeylerinin aracılık rolünün olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Bu maksatla, Gazi Üniversitesinde okuyan 420 öğrenciden anket tekniği ile toplanan verilerin analizi neticesinde, ailelerin sosyo-ekonomik statüsünün öğrencilerin akademik başarısını negatif yönde anlamlı bir şekilde etkilediği görülmüştür. Beş faktör kişilik özelliklerinin akademik başarı üzerindeki etkisi ile ilgili, kişiliğin boyutlarından sadece öz disiplin boyutunun akademik başarıyı pozitif yönde anlamlı bir şekilde etkilediği belirlenmiştir. Öğrencilerin akademik öz-yeterlik algı düzeylerinin akademik başarıları üzerindeki etkisi incelendiğinde, pozitif yönde güçlü bir etki tespit edilmiştir. Beş faktör kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik algı düzeyinin aracılık etkisi incelendiğinde, sosyo-ekonomik statünün akademik başarıya etkisinde kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik algı düzeyinin aracılık rollerinin olmadığı görülmüştür.

ANAHTAR KELİMELEER: Sosyo-Ekonomik Statü, Beş Faktör Kişilik Özellikleri, Akademik Öz-Yeterlik Algı Düzeyi, Akademik Başarı

SAYFA SAYISI: 98

GİZLİLİK DERECEİ: Tasnif Dışı

KARA HARP OKULU

SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Nizam BEDER'in, "Sosyo-Ekonomik Statünün Akademik Başarıya Etkisinde Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Akademik Öz-Yeterlik Algı Düzeyinin Aracılık Rolü: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma" konulu tez çalışması, jürimiz tarafından SAVUNMA YÖNETİMİ Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Doç.Dr. Erdal AKSOY

Üye

Dr. Şahin ÇETİN
(Danışman)

Üye

Dr. Hakan BAYRAMLIK

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

26.10.2015

(İmza ve Mühür)

Önder Haluk TEKBAŞ
Prof.Dr.Müh.Alb.
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın her aşamasında yardımlarını ve katkılarını esirgemeyen, beni akademik ve bilimsel alanda yönlendiren değerli tez danışmanım Dr. Şahin ÇETİN ve eş danışmanım Doç.Dr. Memet ERKENEKLİ'ye, görüşleriyle yol gösteren Doç.Dr. Erdal AKSOY ile Dr. Hakan BAYRAMLIK'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, KHO SAVBEN Müdürü Prof.Dr.Müh.Alb. Önder Haluk TEKBAŞ başta olmak üzere araştırmam boyunca beni destekleyen tüm Enstitü personeline teşekkür ederim.

Gazi Üniversitesinin Endüstri Mühendisliği, İktisat, Türk Dili ve Edebiyatı ve Çalışma Ekonomisi bölümlerinden araştırmaya gönüllü iştirak eden tüm öğrenciler ile onlara ulaşmamda bana büyük destekleri olan Öğretim Elemanlarına da teşekkür ederim.

Son olarak, çalışmalarım esnasında sabır gösteren ve desteklerini hep yanımda hissettiğim eşim Özlem ve oğlum Ahmet'e sevgiler ve teşekkürler.

T.C.

KARA HARP OKULU

SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SAVUNMA YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

ANKARA 2015

**SOSYO-EKONOMİK STATÜNÜN AKADEMİK BAŞARIYA ETKİSİNDE
BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE AKADEMİK ÖZ-YETERLİK ALGI
DÜZEYİNİN ARACILIK ROLÜ: ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNDE
BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nizam BEDER

ÖZET

Bu çalışma, ailelerin sosyo-ekonomik statüsünün öğrencilerin akademik başarısına olan etkisini, aynı zamanda bu etkide öğrencilerin beş faktör kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik algı düzeylerinin aracılık rolünün olup olmadığını bütüncül bir yaklaşımla ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu maksatla, Gazi üniversitesinde okuyan 420 katılımcıdan anket yoluyla elde edilen veriler kullanılmıştır. Veriler, SPSS (20,0) ve AMOS paket programları kullanılarak korelasyon, t-testi, tek yönlü varyans ve regresyon analizi yapılmıştır.

Elde edilen bulgular incelendiğinde, öğrencilerin demografik özelliklerinden bazılarının araştırmada incelenen değişkenler üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmüştür. Sosyo-ekonomik statünün bölüm ve sınıf düzeyine göre değiştiği belirlenmiştir. Kişilik özelliklerinin cinsiyete göre farklılaştığı, bayanların erkeklere göre daha dışa dönük, uyumlu ve disiplinli oldukları görülmüştür. Akademik öz-yeterlik algı düzeyi açısından,

Türk Dili ve Edebiyatı bölümü öğrencilerinin iktisat ve endüstri mühendisliği bölümü öğrencilerinden kendilerini daha yeterli gördükleri anlaşılmıştır. Yine bayanlar akademik açıdan erkeklerden daha başarılı bulunmuştur.

Bağımsız ve aracı değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisi incelendiğinde, ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin öğrencilerin akademik başarısını negatif yönde anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür. Ayrıca kişilik alt boyutlarından sadece öz disiplin (sorumluluk) boyutunun akademik başarıyı etkilediği belirlenmiştir. Akademik öz-yeterlik algı düzeyinin akademik başarı üzerindeki etkisine bakıldığında, yeterlik düzeyinin başarıyı pozitif yönde güçlü bir şekilde yordadığı görülmüştür. Sosyo-ekonomik statünün akademik başarıya etkisinde kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik algı düzeyinin aracılık rolü ile ilgili, Sosyo-ekonomik statünün akademik başarıya etkisinde beş faktör kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik algı düzeyinin aracılık rolünün olmadığı anlaşılmıştır. Tüm bulgular değerlendirildiğinde, çalışmamızda elde edilen sonuçların modelimizi kısmen desteklediği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyo-Ekonomik Statü, Beş Faktör Kişilik Özellikleri, Akademik Öz-Yeterlik Algı Düzeyi, Akademik Başarı

Tez Yöneticisi: Dr. Şahin ÇETİN

Sayfa Sayısı: 98

T.C.

TURKISH MILITARY ACADEMY

DEFENCE SCIENCES INSTITUTE

DEFENCE MANAGEMENT DEPARTMENT

ANKARA 2015

**THE MEDIATING ROLE OF PERSONALITY CHARACTERISTICS OF FIVE
FACTORS AND ACADEMIC LEVEL OF PERCEPTION OF SELF-
EFFICACY IN EFFECT OF SOCIO-ECONOMIC STATUS TO ACADEMIC
ACHIEVEMENT: A STUDY ON UNIVERSITY STUDENTS**

MASTER'S THESIS

Nizam BEDER

ABSTRACT

This research aims to identify the effects of socio-economic status of families to students' academic achievement and to find out the mediating role of personality characteristics of five factors and academic level of perception of self-efficacy in this effect. For this purpose, the data obtained from 420 participants from Gazi University through surveys were used. The data were analyzed in correlation, t-test, regression and one way anova using SPSS (20,0) and AMOS.

Considering the findings, it was observed that there was a significant difference on the variables of some of demographic characteristics of students. Socio-economic status change according to the level of grade and

department. Personality characteristics change according to gender, women are more extrovert, consistent and disciplined than men. The students in Turkish Language and Literature department have more self-efficacy than students in economics and industrial engineering department in terms of academic level of perception of self-efficacy. Women are more successful than men.

When the effect of independent and mediating variables on dependent variable was analyzed, it was observed that socio-economic level of families predict the academic achievement of students significantly in negative way. Additionally, only self-discipline (responsibility) in personality dimensions affects academic achievement. When the effect of level of academic self-efficacy on academic achievement was analyzed, it was observed that the level of efficacy predicts achievement in positive way. There is no mediating role of personality characteristics of five factors and academic level of perception of self-efficacy in the effect of socio-economic status on academic achievement. When all findings were analyzed, the results obtained in our study seem to partially support our model.

Key Words: Socio-economic Status, Personality Characteristics of Five Factors, Academic Level of Perception of Self-Efficacy, Academic Achievement

Thesis advisor: Dr. Şahin ÇETİN

Number of pages: 98

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
ÖZET	ii
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar	ix
ŞEKİLLER.....	x
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE

1. AKADEMİK BAŞARI	6
1.1. Akademik Başarının Tanımı ve Önemi	6
1.2. Akademik Başarıyı Etkileyen Faktörler	7
2. SOSYO-EKONOMİK STATÜ	11
2.1. Sosyo-Ekonomik Statünün Tanımı ve Önemi	12
2.2. Sosyo-Ekonomik Statüyü Oluşturan Faktörler	12
2.3. Sosyo-Ekonomik Statü Akademik Başarı İlişkisi	14
(1) Aile Eğitim Seviyesi Akademik Başarı İlişkisi.....	17
(2) Aile Gelir Düzeyi Akademik Başarı İlişkisi	20
(3) Aile Mesleki Statüsü Akademik Başarı İlişkisi.....	24
3. BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ	26
3.1. Kişiliğin Tanımı ve Önemi	26
3.2. Beş Faktör Kişilik Modeli.....	27
(1) Dışa Dönüklük	28
(2) Uyumluluk.....	29
(3) Sorumluluk	30
(4) Nevrotiklik.....	31
(5) Gelişime Açıklık	31

3.3. Beş Faktör Kişilik Özellikleri Akademik Başarı İlişkisi	32
4. ÖZ-YETERLİK ALGISI.....	34
4.1. Öz-Yeterliğin Tanımı ve Önemi.....	34
4.2. Öz-Yeterlik Alt Boyutları.....	35
4.3. Akademik Öz-Yeterlik Algısı	35
4.4. Akademik Öz-Yeterlik Algı Düzeyi Akademik Başarı İlişkisi.....	36

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

1. ARAŞTIRMANIN AMACI	38
2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	38
3. KAPSAM ve SINIRLILIKLAR.	41
4. ARAŞTIRMA SORULARI VE HİPOTEZLERİ	42
5. ARAŞTIRMA MODELİ.....	44
6. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.	44
a. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	45
b. Veri Toplama Aracı.....	48
(1) Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği	48
(2) Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği.....	52
(3) Sosyo-Ekonomik Statü Ölçeği.....	54
(4) Akademik Başarı Ölçeği.....	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

1. BETİMLEYİCİ İSTATİSTİKLER	60
2. DEĞİŞKENLER ARASI KORELASYONLARA İLİŞKİN BULGULAR	61
a. Beş Faktör Kişilik Özellikleri İle Sosyo-Ekonomik Statü, Akademik Öz-Yeterlik Algı Düzeyi ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.	62

b. Sosyo-Ekonomik Statü, Akademik Öz-Yeterlik Algı Düzeyi ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.	63
3. DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERİN BAĞIMLI VE BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLERE ETKİLERİ.....	63
4. DEĞİŞKENLER ARASI REGRESYON ANALİZİ BULGULARI.....	68
a. Akademik Başarıyı Yordayan Değişkenler	69
b. Sosyo-Ekonomik Statünün Kişilik Özelliklerinden Öz Displin Boyutu Üzerindeki Etkisi	71
c. Sosyo-Ekonomik Statünün Akademik Öz-Yeterlik Algı Düzeyi Üzerindeki Etkisi	72

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ

1. DEĞİŞKENLERLE İLGİLİ SONUÇLAR	74
a. Sosyo-Ekonomik Statü İle İlgili Sonuçlar	74
b. Beş Faktör Kişilik Özellikleri İle İlgili Sonuçlar	77
c. Akademik Öz-Yeterlik Algı Düzeyi İle İlgili Sonuçlar	79
2. ARAŞTIRMA SORULARI VE HİPOTEZLERE İLİŞKİN SONUÇLAR	80
3. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	82
KAYNAKÇA.....	86
EKLER.....	98

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo-1: Ankara'daki Devlet ve Vakıf Üniversitelerde 2013-2014 Eğitim ve Öğretim Yılı Bahar Döneminde Okuyan Öğrenci Sayısı.....	45
Tablo-2: Çeşitli Evren Büyüklükleri İçin Örneklem Sayıları.....	..47
Tablo-3: Örneklem Ait Betimleyici İstatistikler.....	..47
Tablo-4: Kişilik Alt Boyutları ve Boyutları Ölçmeyi Hedefleyen Madde Numaraları.....	49
Tablo-5: Beş Faktör Kişilik Ölçeğine Ait Güvenirlik Değerleri.....	50
Tablo-6: Kişilik Özellikleri Ölçeği Doğrulamalı Faktör Analizi Sonuçları...	..52
Tablo-7: Akademik Öz-Yeterlik Ölçeğinin Doğrulamalı Faktör Analizi Sonuçları	54
Tablo-8: Eğitim Yılı Değerleri.....	..55
Tablo-9: Mesleki Statü Kodları Ve Puanları.....	..56
Tablo-10: SES Puan Aralıkları.....	..58
Tablo-11: Değişkenlere Ait Betimleyici İstatistikler.....	..61
Tablo-12: Değişkenler Ve Alt Boyutlar Arası Korelasyonlar.....	..62
Tablo-13: Bölümlere Göre Anova Sonuçları.....	..64
Tablo-14: Sınıflara Göre Anova Sonuçları.....	..66
Tablo-15: Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları.....	..67
Tablo-16: Akademik Başarı Üzerinde Etkileri Olan Değişkenlere Ait Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	..70
Tablo-17: Sosyo-Ekonomik Statünün Öz Disiplin Boyutu Üzerindeki Etkisine İlişkin Regresyon Analizi.....	..72
Tablo-18: Sosyo-Ekonomik Statünün Akademik Öz-Yeterlik Algı Düzeyi Üzerindeki Etkisine İlişkin Regresyon Analizi.....	..73
Tablo-19: Araştırma Hipotezlerine İlişkin Sonuçlar.....	..81

ŞEKİLLER LİSTESİ

SAYFA

ŞEKİL-1: ARAŞTIRMA MODELİ44

ŞEKİL-2 : BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ ÖLÇEĞİ DOĞRULAYICI

FAKTÖR ANALİZİ MODELİ.....51

ŞEKİL-3: AKADEMİK ÖZ-YETERLİK ÖLÇEĞİ DOĞRULAYICI FAKTÖR

ANALİZİ MODELİ.....53

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
AMOS	: Analysis of Moment Structures
ANOVA	: Analysis of Variance
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
ESCS	: Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Endeksi
ERG	: Eğitim Reformu Girişimi
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
İLO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
KMO	: Kaiser-Meyer-Olkin
LGS	: Liselere Giriş Sınavı
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
SBS	: Seviye Belirleme Sınavı
SES	: Sosyo-Ekonomik Statü
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences

GİRİŞ

Bilim ve teknolojinin gelişmesine bağlı olarak toplumların ekonomik yapıları, tarım ekonomisinden endüstri ekonomisine, endüstri ekonomisinden hizmet sektörünün gelişmiş olduğu ekonomiye doğru hızla değişmektedir. Günümüzde gelişmiş olarak nitelendirilen toplumlarda, hizmet sektörü genişlemekte ve hizmet sektörünü içeren profesyonel mesleklerde ve işlerde eğitilmiş iş gücü olarak tanımlanan ve eğitimle edindiği bilgileri, becerileri, yetenekleri kullanmak yoluyla çalışan bireylere duyulan ihtiyaç, eğitimin önemini günden güne arttırmaktadır.

Çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşmanın vazgeçilmez anahtarı olan eğitim, toplum refahını sağlamak ve sosyal adaleti gerçekleştirmek için kaçınılmaz bir unsurdur. Eğitim seviyesi yüksek olan bir ulusun ekonomisi istikrarlı, siyaseti temiz ve demokrasisi kesintisiz işlemektedir (Güngör ve Göksu, 2013: 60). Bireyler eğitim yoluyla dikey sosyal hareketlilik yapabilmekte, orta ya da üst düzey profesyonel ve yönetsel konumlara ulaşabilmektedir (Şengönül, 2008: 2).

Eğitimin birey ve toplum üzerindeki etkisi, eğitime yapılan harcamaları önemli kılmaktadır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'ne (OECD) üye ülkelerde, eğitim harcamalarının hemen hemen tamamını kamu harcamaları oluştururken, Türkiye'de kamu harcamalarının yanında özel harcamaların oranı artmaya başlamıştır. OECD 2009 yılı verileri incelendiğinde, Türkiye'de eğitim kurumlarına yapılan kamusal harcamaların Gayri Safi Milli Hâsılaya (GSMH) oranı, OECD ülkeleri ortalamasının yarısına yakındır (OECD, 2009a).

Özel harcamaların oranının giderek artması aileler arasındaki gelir dağılımının önemini arttırmaktadır. 2010 yılında yapılan bir çalışmada, Türkiye'de 2005 yılı itibarıyla nüfusun %20'lik alt diliminin gelirin sadece %6,1'ini aldığı, üst dilimdeki %20'lik bölümün ise toplam gelirin %44,4'ünü aldığı belirtilmiştir (Kandemir ve Kaya, 2010: 559-560). "Avrupa Birliği (AB) Ülkeleri ve Türkiye'de Gelir Eşitsizliği: Piyasa Dağılımı-Yeniden Dağılım" adlı

Çalışmada, Türkiye’de zengin ile fakirler arasındaki gelir farkının 2003 yılında 8.1 kat olarak gerekleştigi ifade edilmiştir (elik, 2004: 68).

Eğitim harcamalarının doğurduğu sonuçlardan biri de bireylerin eğitime erişimi ile ilgilidir. 2012 yılında Avrupa Komisyonunun raporuna dayandırılarak yapılan bir çalışmada, Türkiye’nin Avrupa Birliği kapsamındaki 30 ülke arasında kız çocuklarının ortaöğretime başlamadan öğrenimlerini terk ettikleri en yüksek orana sahip ülke olduğu belirtilmiştir (Özbaş, 2012: 61-62).

Türkiye’ye ait veriler değeriendirildiğinde, eğitilmiş bir birey haline gelip orta ya da üst düzey profesyonel ve yönetimsel konumlara ulaşabilmenin önemli olacağı değeriendirilmektedir. Günümüzde, böyle bir pozisyonda görev almayı sağlayacak olan bilginin daha çok yükseköğretim kurumlarınca sağlandığı görülmektedir.

Yükseköğretim kurumları, ülkenin gelişip kalkınabilmesi için gerekli bilginin üretildiği ve bu bilgiyi kullanan insan kaynağının yetiştiği kurumlardır (Gedikoğlu, 2005: 73). 2009 yılında yapılan bir çalışmada, 2020 yılına kadar küresel iş gücünün %40’ının bilgi işçilerinden oluşacağı, bu iş gücünün gerektirdiği niteliklerin edinilmesinde ve geliştirilmesinde yükseköğretimin temel alınacağı ileri sürülmüştür (Ekinci, 2009: 121).

Yükseköğretim kurumlarında eğitim almanın önemi vurgulanırken eğitimin başarılı bir şekilde bitirilmesi durumunda, bireysel açıdan, “iş olanağına sahip olma, eğitilmiş birey olma, daha fazla kazanç sağlama, prestijli bir meslek sahibi olma ve bir üst statüye geçme gibi avantajlar sağlayacağı, toplumsal açıdan ise toplumun refahının artması, bilinçli bir toplumun oluşması, suç oranlarının azalması” şeklinde kazançların olacağı ifade edilmiştir (Vural, 2013: 3-4).

Durum böyle iken, Türkiye’de üniversitelerin farklı bölümlerinden mezun olup çalışmak istemesine rağmen işsiz kalanların sayısının 2013 yılında 600 bin civarında olduğu ifade edilmiştir (Milliyet, 2013). Üniversite mezunu işsiz sayısının bu kadar yüksek olduğu Türkiye’de yükseköğretim kurumlarında okumanın önemli, fakat yeterli olmayacağı değeriendirilmektedir. Yükseköğretim kurumlarından başarılı bir şekilde

mezun olmak çok daha önemli hale gelmektedir. Öğrencilerin okulda başarılı olmalarını sağlamanın başarıyı etkileyen faktörlerin bilinmesi ve başarısızlığa neden olan faktörlerin ortadan kaldırılmasıyla mümkün olacağı ifade edilmiştir (Şeker vd., 2004).

Öğrencilerinin başarısını etkileyen faktörler ile ilgili, Özbaş (2012: 61) tarafından yapılan çalışmada, kız ya da erkek tüm öğrencilerin eğitim sürecini etkileyen en önemli değişkenlerin aile kaynaklı olduğu ifade edilmiştir. Topçu ve Uzundumlu (2012: 51) tarafından yapılan çalışmada, akademik başarıyı etkileyen faktörler üç ana grupta toplanmış ve bu faktörler öğrenciye bağlı (demografik, kişilik, psikolojik ve sağlık), akademik personele bağlı (dersi sunuş şekli, motive etme ve bilgiyi aktarabilme becerisi) ve çevresel faktörler şeklinde sıralanmıştır.

Dil ve Bulantekin (2011: 18-19), başarıyı etkileyen faktörleri; bireyin zekâ düzeyi, yetenekleri, kişilik özellikleri, okulun fiziki şartları, çalışma alışkanlıkları, öz saygı düzeyi, sınav kaygısı, çevre faktörü, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, arkadaş grubu, üniversite olanakları, isteklendirme ve bölümü isteyerek tercih edip etmeme durumu şeklinde sıralamıştır.

Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Mimarlık bölümü 3.sınıf öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada, kız öğrenciler erkek öğrencilerden, batı bölgelerinde yaşayan öğrenciler doğuda yaşayan öğrencilerden daha başarılı bulunurken, anne eğitim düzeyi ve ailenin ortalama gelir düzeyinin başarıyı artırdığı görülmüştür (Özyaba, 2013: 4).

İlköğretim 8'inci sınıf öğrencilerinden 30.714 kişi üzerinde yapılan araştırmada, öğrencilerin Türkçe dersindeki başarı düzeylerinin, sosyo-ekonomik statünün göstergeleri olan evdeki olanaklar ve ailenin eğitim düzeyi ile doğru orantılı olduğu görülmüştür (Gelbal, 2008: 11-12). 2008 yılında Dam (2008:83) tarafından yapılan çalışmada, anne-baba eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik durum, aile içi ilişkiler, boşanma, aile üyelerinden birinin ölümü, anne-babanın çocuğa karşı tutumu, çocuğun ders çalışma ortamının varlığı gibi hususların okul başarısını etkilediği ifade edilmiştir.

Köse (2006: 56-58) tarafından Van il merkezinde okuyan 8'inci sınıf öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada, alt sosyo-ekonomik düzeydeki devlet okullarından Liselere Giriş Sınavına (LGS) katılan öğrencilerin Türkçe-Matematik ortalamaları 286.99 olarak gerçekleşmiştir. Orta sosyo-ekonomik düzeydeki okullardan gelen öğrencilerin ortalaması 325.69 ve üst statüdekilerin ortalaması ise 347.32 şeklinde iken özel okullardaki öğrencilerin ortalaması ise 390.12 şeklindedir.

Akademik başarı birçok faktör tarafından etkilenirken ailenin gelir durumu, eğitim seviyesi, mesleki statüsü ile öğrencilerin kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik algı düzeyinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu değişkenlerin ayrı ayrı akademik başarı üzerindeki etkisini inceleyen birçok araştırma bulunmakla birlikte (Ergül, 2006; Köse, 2006; Gelbal, 2008; Meydan ve Polat, 2013; Recepoğlu vd., 2013), değişkenlerin birbirleri üzerindeki muhtemel etkileri bütüncül bir yaklaşımla inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Gelinen nokta itibarıyla, sosyo-ekonomik statü, beş faktör kişilik özellikleri, akademik öz-yeterlik algı düzeyi ve akademik başarı değişkenlerinin birbirleri üzerindeki muhtemel etkileri bütüncül bir yaklaşımla ortaya konmak istenmiştir. Bu yaklaşımla, üniversite öğrencilerinin başarı durumlarının ele alınan değişkenler nispetinde daha net olarak anlaşılması planlanmıştır. Ulaşılan sonuçların değerlendirmeye alınarak eğitim sisteminin daha etkin uygulanabilmesine yardımcı olma amacı güdülmüştür. Yapılan yazın taraması ve incelemeler neticesinde, yukarıda yer alan değişkenlerin aralarındaki ilişkiler göz önüne alınarak bir model oluşturulmaya çalışılmıştır.

Geliştirilen modelde, ailelerin sosyo-ekonomik statüsünün öğrencilerin akademik başarısını etkileyeceği ayrıca bu etkiye beş faktör kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik algı düzeyinin aracılık rolünün olacağı değerlendirilmiştir.

Bu kapsamda, değişkenler arasındaki ilişki ve etkiyi bütüncül bir yaklaşımla ele alan bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır.

Girişte problem durumu üzerinde durulmuştur. Birinci bölümde ise öncelikle akademik başarının nasıl tanımlandığına bakılmış, akademik başarıyı etkileyen faktörler üzerinde durulmuştur. Daha sonra sosyo-ekonomik statü ele alınmıştır. İlk olarak sosyo-ekonomik statünün ortaya çıkışı üzerinde durulmuş ve sosyo-ekonomik statüyü oluşturan faktörler incelenmiştir. Sosyo-ekonomik statü ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara da değinilmiştir. Son olarak çalışmada, aracı değişken olarak beş faktör kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik algı düzeyi ele alınmıştır. İlk olarak kişiliğin nasıl tanımlandığına bakılmış ve beş faktör kişilik özellikleri tek tek incelenmiştir. Burada da kişilik özellikleri ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara değinilmiştir. Bölüm sonunda aracı değişkenlerden öz-yeterlik ele alınmış, öz-yeterliğin alt boyutlardan akademik öz-yeterlik algı düzeyi ile akademik başarı arasındaki ilişkiye değinilmiştir.

İkinci bölümde, araştırma yöntemine yer verilmiştir. Bu bölümde ilk olarak araştırmanın konusu, amacı ve önemi ifade edilmiş, daha sonra araştırma modeli, araştırma sorusu ve hipotezleri ortaya konulmuştur. Ayrıca, araştırmanın sınırlılıkları, katılımcılar, veri toplama araçları ile veri toplama araçlarının doğrulayıcı faktör analizleri yer almıştır.

Üçüncü bölümde ise, araştırmanın bulguları ortaya konulmuştur. Bu kapsamda, değişkenlere ait betimleyici istatistikler, t-testi ve tek yönlü varyans analizleri ile anlamlı farklılıklar, değişkenlere ait korelasyon ve regresyon analizi sonuçları üzerinde durulmuştur.

Son bölümde ise, bir önceki bölümde ulaşılan bulgular esas alınarak her değişken için değerlendirmeler yapılmıştır. Sonuç ve öneri kısmı ile çalışma sonuçlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL TEMELLER

Bu bölümde öncelikle akademik başarının tanımı üzerinde durulmuş, akademik başarıyı etkileyen değişkenlerden ailenin sosyo-ekonomik statüsü, bireyin kişilik özellikleri ve öz-yeterlik algısı tüm boyutlarıyla ele alınmıştır. Bu kapsamda, öncelikle sosyo-ekonomik statünün ortaya çıkışı üzerinde durulmuş, statüyü oluşturan aile gelir düzeyi, eğitim seviyesi ve mesleki statü ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Ayrıca ailenin sosyo-ekonomik statüsü ile öğrencilerin akademik başarıları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara yer verilmiştir. Daha sonra kişilik kavramının nasıl tanımlandığına bakılmış, Beş Faktör Kişilik Modelindeki boyutlar ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Burada da kişilik özellikleri ile akademik başarı arasındaki ilişki üzerine yapılan çalışmalar üzerinde durulmuştur. Son olarak öz-yeterlik algısı incelenmiştir. Araştırmacılar tarafından nasıl tanımlandığına bakılmış, öz-yeterliğin alt boyutlardan akademik öz-yeterlik algı düzeyi ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Yine akademik öz-yeterlik algı düzeyi ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara değinilmiştir.

1. AKADEMİK BAŞARI

Bu bölümde, akademik başarı ile ilgili farklı araştırmacılar tarafından yapılan tanımlara yer verilmiş, başarıyı etkileyen faktörlere değinilmiştir. Daha sonra, bu faktörlerden sosyo-ekonomik statü ve statüyü oluşturan değişkenler, öğrencinin beş faktör kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik algı düzeyleri ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

1.1. Akademik Başarının Tanımı ve Önemi

Akademik başarı; okul ortamında verilen bir ders ya da akademik programdan öğrencinin hangi düzeyde faydalandığının göstergesi şeklinde tanımlanmıştır (Özgüven, 1998). Keskin ve Sezgin (2009: 4-5) ise başarıyı; okulda okutulan, derslerde geliştirilen ve öğretmenlerce takdir edilen notlarla, test puanlarıyla ya da her ikisiyle belirlenen beceriler veya kazanılan bilgiler şeklinde tanımlamaktadır.

Vural (2013: 3-4), üniversitede başarılı olmanın bireysel açıdan “iş olanağına sahip olma, eğitilmiş birey olma, daha fazla kazanç sağlama, prestijli bir meslek sahibi olma ve bir üst statüye geçme imkânı sağladığını, toplumsal açıdan ise toplumun refahının artması, bilinçli bir toplumun oluşması, suç oranlarının azalması” şeklinde kazançların olacağını ifade etmektedir.

Dam (2008: 77-78), yükseköğretimde ortaya çıkan başarı ya da başarısızlık durumunun bireyin meslek yaşamındaki başarısını etkileyebileceğini, başarısızlığın ortaya çıkması durumunda ilk etkilenecek kişinin birey olacağını, bununla birlikte nitelikli insan gücünün yetişmemesi ya da geç yetişmesi nedeniyle ülke kaynaklarının boşa gideceğini belirtmektedir.

1.2. Akademik Başarıyı Etkileyen Faktörler

Akademik başarıyı etkileyen faktörler ile ilgili yapılan çalışmalarda, başarı üzerinde etkili olan faktörlerin önemli bir kısmının aile özelliklerinden kaynaklandığı belirtilmektedir. Aile, çocuğun doğumu itibarıyla ilk muhatap olduğu ve içerisinde gelişimini sürdürdüğü yer olması nedeniyle çocuğun kişiliği, bilgi ve becerisi, görgüsü ve alışkanlıkları aile içerisinde şekillenmektedir.

Özbaş (2012: 61), kız ya da erkek tüm öğrencilerin eğitim sürecini etkileyen en önemli değişkenlerin aile kaynaklı olduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde Richards (Akt. Tural, 2002: 43) tarafından yapılan çalışmada da ailenin toplumsal, kültürel ve ekonomik özellikleri, öğrencinin akademik başarısını etkileyen faktörler olarak görülmüştür. Ayrıca, anne-baba zekâsı, dini yaşam, yaş faktörü, eğitim seviyesi, mesleki statü, gelir düzeyi, yerleşim yeri, ailenin tutum ve beklentileri, aile yapısı ve ailedeki birey sayısı gibi değişkenlerin başarı üzerinde etkili olduğu belirtilmiştir.

Topçu ve Uzundumlu (2012: 51), akademik başarıyı etkileyen faktörleri üç ana grupta toplamış ve bu faktörler; öğrenciye bağlı (demografik, kişilik, psikolojik ve sağlık), akademik personele bağlı (dersi sunuş şekli, motive etme ve bilgiyi aktarabilme becerisi) ve çevresel faktörler şeklinde sıralanmıştır. Çitil ve arkadaşları (2006: 70-71) da öğrencilerin başarısını

etkileyen değişkenlerin fizyolojik, psikolojik ve çevresel faktörler şeklinde sıralanabileceğini ifade etmişlerdir. Keser ve Sarıbay (2007), başarıyı etkileyen faktörleri demografik değişkenler, ekonomik durumlar, üniversitelerin sosyal ve fiziksel koşulları, öğretim üyeleri ile iletişim, aile ve kişinin sosyo-kültürel yapısı, bireysel ve zihinsel faktörler şeklinde sıralamışlardır.

Uluğ'un (1996) çalışmasında, başarının eğitim kurumlarındaki eğitim-öğretim faaliyetlerinden etkilendiği gibi okul dışındaki fizyolojik, psikolojik ve toplumsal faktörlerden de etkilendiği ifade edilmektedir. Demirtaş (2010: 211), "Liselerde Okul Kültürü İle Öğrenci Başarıları Arasındaki İlişki" adlı çalışmasında, öğrenci başarıları üzerinde öğrencinin kendisinden veya kendisinin dışından kaynaklanan, kontrol edilebilen veya edilemeyen birçok faktörün etkili olduğunu, bunların da bireyin kendisinden, eğitim-öğretim ortamından ve aileden kaynaklanan faktörler olarak üç grupta toplanabileceğini ifade etmiştir. Dil ve Bulantekin (2011: 18-19) ise başarıyı etkileyen faktörleri, bireyin zekâ düzeyi, yetenekleri, kişilik özellikleri veya okulun fiziki şartları, çalışma alışkanlıkları, öz saygı düzeyi, sınav kaygısı, çevre faktörü, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, arkadaş grubu, üniversite olanakları, isteklendirme ve bölümü isteyerek tercih edip etmeme durumu şeklinde sıralamıştır.

Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) 2006 yılı verileri ışığında yürütölen çalışmada eğitim kalitesini, yaşanan bölge, ebeveyn eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik statünün belirlediği görölmüşür (Yıldırım, 2009: 110-114). Dinçer ve Kolaşın (2009: 2-3), okulun sahip olduğu kaynaklar, öğrencilerin derse karşı ilgisi ve ders içi öğrenme metotlarından ziyade sosyo-ekonomik ve kültürel değişkenlerin okul başarıları üzerinde etkili olduğunu ifade etmiştir.

2006 yılında 8-11'inci sınıf öğrencilerinden 564'ü kız, toplam 962 kişi üzerinde yapılan araştırmada, aile, arkadaş ve öğretmen desteğinin akademik başarıyı etkilediği görölmektedir (Yıldırım, 2006: 262-264). Dennis ve arkadaşları (2005) tarafından 1.651 okuldan 10.371 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada ise, bireysel yetenek, cinsiyet, yaş ve isteklendirme

düzeyinin öğrenci başarısı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu belirtilmektedir. Dam (2008: 76), ailenin statüsü, eğitim seviyesi, aile içi ilişkiler ve çocuğun ders çalışma ortamının bulunması gibi değişkenlerin başarıyı etkilediğini ifade ederken, Oktar ve Bulduk (2005), diğer araştırmacılardan farklı olarak başarıyı etkileyen en önemli değişkenin öğretmen davranışı olduğunu ifade etmişlerdir.

İlk ya da ortaöğretimde ortaya çıkan başarı ya da başarısızlık durumunun yükseköğretim aşamasındaki başarıyı etkileyip etkilemediği ile ilgili yapılan çalışmalarda, öğrencinin ilk ya da ortaöğretimdeki başarısının eğitimin devamı niteliğindeki yükseköğretimde de kendini önemli ölçüde hissettirdiği görülmektedir (Topçu ve Uzundumlu, 2012: 51). Dam (2008: 75), öğrencinin önceki eğitim basamağındaki başarısızlık durumunun sonraki eğitim basamaklarını etkilediğini ifade etmiştir.

Akademik başarının cinsiyete göre değişip değişmediği ile ilgili, 2005 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi İktisat Bölümü öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada, kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha başarılı bulunmuştur (Şenses, 2005: 196). Benzer şekilde Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinden 210'u erkek, toplam 444 kişi üzerinde yapılan araştırmada cinsiyetin akademik başarıyı etkilediği ve kızların erkelerden daha başarılı olduğu belirlenmiştir (Güler ve Emeç, 2006: 134). Konuyla ilgili diğer bir araştırma ise Ankara ve Gazi Üniversitelerinde okuyan 65 bilgisayar ve öğretim teknolojileri öğretmenliği ile 201 sınıf öğretmenliği öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Yapılan araştırmada, kız öğrenciler erkek öğrencilerden daha başarılı bulunmuştur (Büyüköztürk, 2002: 199-200).

Yukarıda yer alan çalışmalarda akademik başarının birçok faktör tarafından etkilendiği görülürken ailenin gelir durumu, mesleki statüsü ve eğitim seviyesi ile öğrencilerin kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik algı düzeylerinin ön plana çıktığı görülmektedir (Ataklı, 1998; Dinçer ve Kolaşın, 2009; Dil ve Bulantekin, 2011; Özyaba, 2013; Yazıcı, 2013). Başarıyı etkileyen faktörlerden ailenin gelir durumu, mesleki statüsü ve eğitim seviyesine ilişkin verilerin araştırmalarda daha çok sosyo-ekonomik statüyü

ölçmek üzere kullanıldığı görülmektedir (Heimer, 1997; Marshall, 2005; Çağlı, 2006; Kalaycıoğlu vd., 2008).

Statüyü ölçmek üzere kullanılan bu değişkenlerin akademik başarıyı etkilediği bilinmekle birlikte değişkenlerin bir araya gelerek oluşturduğu sosyo-ekonomik statünün akademik başarıyı etkileyip etkilemediği ile ilgili, OECD 2012 yılı raporu incelendiğinde, PISA'da düşük performans gösteren ülke öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir (OECD, 2012a). Benzer şekilde Erdil (2010: 74) tarafından yapılan çalışmada da akademik başarısızlığın çoğunlukla sosyo-ekonomik yetersizliklerden kaynaklandığı ifade edilmiştir.

Eğitim Reformu Girişimi (2014: 11) raporu incelendiğinde, ailelerin yoksulluk durumunun çocukları okuldan uzak tutan en önemli etken olarak görüldüğü, gelişmekte olan ülkelerde en yoksul ailelerden gelen çocukların okula devam etmeme olasılıklarının en zengin ailelerin çocuklarının üç katı olduğu ifade edilmiştir.

Yapılan çalışmalar, sosyo-ekonomik statü ile akademik başarı arasında da ilişki olduğunu bize gösterirken, öğrencilerin beş faktör kişilik özellikleri ile akademik başarıları arasındaki ilişki üzerine, 2004 yılında Koç ve arkadaşları (2004: 492) tarafından yapılan araştırmada; kişiler arası ilişkiler, nevrotik eğilimler ve depresyon gibi faktörlerin akademik başarı üzerinde etkili olduğu ifade edilmiştir.

Ankara'da bulunan bir üniversitenin mühendislik fakültesinde öğrenim gören 506 öğrenci yapılan araştırmada, kişiliğin öz disiplin alt boyutu ile öğrencinin akademik başarıları arasındaki ilişkiye bakılmış ve öz disiplin ile başarı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir (Meydan ve Polat, 2013: 34-35). Benzer şekilde Recepoğlu ve arkadaşları (2013: 606) tarafından yapılan "Öğretim Elemanlarının Kişilik Özellikleri ile Örgütsel Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişki" adlı çalışmada, kişilik özelliklerinden öz disiplin alt boyutunun başarı üzerinde etkili olduğu, yani disiplin düzeyi yüksek olan bireylerin başarılı olmaya eğilimli, azimli ve planlı oldukları belirlenmiştir.

Başarıyı etkileyen diğer bir faktör ise öğrencilerin akademik öz-yeterlik algı düzeyidir. Zimmerman (Akt. Durdukoca, 2010: 71) akademik öz-yeterlik algı düzeyini, bir öğrencinin bir görevi başarıyla tamamlayabilmek için sahip olduğu yeteneklerine olan inancı şeklinde tanımlarken, yeterlik düzeyinin başarı üzerindeki etkisi ile ilgili, Ekici (2012: 174), öz-yeterlik algı düzeyi yüksek olan bireylerin çok daha uyumlu olup sıkı çalıştıklarını, sonucunda da daha başarılı olduklarını ifade etmiştir.

Mehmet Akif Ersoy, İnönü, On Dokuz Mayıs, Sakarya, Gaziantep, Dokuz Eylül ve Gazi Üniversitelerinden 179'u erkek, toplam 351 son sınıf öğrencisi üzerinde yapılan araştırmada, öz-yeterlik algı düzeyi yüksek olan öğrencilerin akademik başarılarının yüksek olduğu belirlenmiştir (Ülper ve Bağcı, 2012: 1115).

Konya'da 2.487'si kız, toplam 5.062 ilköğretim öğrencisi üzerinde yapılan araştırmada, kızların erkeklere göre, büyükşehirlerde oturanların ilçe ve köydekilere göre, kardeş sayısı az olanların fazla olanlara göre öz-yeterlik algı düzeylerinin daha yüksek olduğu, yeterlik düzeyi yüksek olan öğrencilerin daha kısa sürede öğrendikleri ve daha başarılı oldukları ifade edilmiştir (Yılmaz vd., 2012: 371).

Bölümün ilk kısımda, akademik başarının tanımı üzerinde durulmuş, başarıyı etkileyen faktörlerden sosyo-ekonomik statü, beş faktör kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik algı düzeyine kısaca değinilmiştir. İkinci kısımda ise bu faktörlerden ailenin sosyo-ekonomik statüsü ile öğrencilerin akademik başarıları arasındaki ilişki üzerine yapılan çalışmalar ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

2. SOSYO-EKONOMİK STATÜ

Burada, ilk olarak sosyo-ekonomik statünün tanımı üzerinde durulmuş, statüyü oluşturan faktörler incelenmiştir. Daha sonra sosyo-ekonomik statü ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara yer verilmiştir. Son olarak sosyo-ekonomik statüyü oluşturan değişkenlerden ailenin eğitim seviyesi, gelir düzeyi ve mesleki statüsü ile öğrencilerin akademik başarıları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Sosyo-Ekonomik Statünün Tanımı ve Önemi

Sosyo-ekonomik statü kavramı ilk kez 1883 yılında Amerikalı Sosyolog Lester Word tarafından sosyal ve ekonomik alanın kesişimi olarak ifade edilmiştir. İlk resmi sosyo-ekonomik ölçümün, ekonomik alanda mesleğe sosyal alanda da mesleki statüye dayandırılarak 1911 yılında İngiltere’de yapıldığı görülürken, Amerika’da ise 1917 yılından itibaren kol ve kafa işçiliği gibi beceri farklılıklarına dayandırılarak sosyo-ekonomik gruplar tanımlanmaya başlanmıştır (Kalaycıoğlu vd., 2008: 18-19).

Sosyo-ekonomik statü, salt ekonomik bir kavram olmayıp bireyin eğitim seviyesi, gelir durumu, alışkanlıkları, dünya görüşü ve yaşama biçimini içine alacak kadar kapsamlı bir anlam taşımaktadır. Bireylerin ve/veya hanelerin sosyal hiyerarşi içindeki konumları, onların sosyo-ekonomik statüleri olarak tanımlanmıştır (Kalaycıoğlu vd., 2010: 192).

Sarsani (2011: 360), sosyo-ekonomik statüyü; bireyin toplum içerisindeki konumunun, varlık, meslek ve sosyal sınıf unsurlarıyla belirlenmesi şeklinde tanımlarken, diğer bir çalışmada (Heimer, 1997: 802) statü; eğitim, meslek ve gelir unsurlarının birleşimi şeklinde ifade edilmiştir.

Marshall (2005: 679-680) ise sosyo-ekonomik statüyü; meslek, gelir ve eğitim gibi değişkenlerle bireyleri aileleri ya da haneleri sınıflandırma işlemi olarak görmüştür. Cirino ve arkadaşları (2002: 145) tarafından yapılan çalışmada sosyo-ekonomik statü; öğrenme bozuklukları, akademik başarı, gençlerin dinsel davranışları, kaygı ve depresyon gibi değişkenler ile ilişkilendirilmiştir.

Yukarıda yer alan tanımlardan yola çıkarak, sosyo-ekonomik statüyü; ailelerin eğitim seviyesi, gelir ve çalışma durumlarına bakılarak toplum içerisinde bulunacakları konumun belirlenmesi şeklinde tanımlamak mümkündür.

2.2. Sosyo-Ekonomik Statüyü Oluşturan Faktörler

Sosyo-ekonomik statüyü inceleyen çalışmalara bakıldığında, Türkiye’de sosyo-ekonomik statü gruplarının belirlenmesine yönelik önemli

araştırmaların Kalaycıoğlu ve arkadaşları (1998) tarafından yapıldığı görölmektedir. Bu kişiler tarafından geliştirilen SES ölçeğinde, ailenin çalışma biçim ve konumu, eğitim düzeyi, sahip olunan araçlar, yaşanan bölge ve ev sahibi olma durumu üzerinden sosyo-ekonomik statü ölçölmeye çalışılmış ve ortaya çıkan sonuca göre, Türk toplumunun üst (A), orta üst (B), orta (C1), orta alt (C2) ve alt (D) tabakalardan oluştuğu ifade edilmiştir (Kalaycıoğlu, 1998: 134). Yine Kalaycıoğlu ve arkadaşları tarafından 2008 yılında yürütölen TÜBİTAK destekli projede, SES'i hesaplamada hanenin ortalama gelir düzeyi, eğitim seviyesi, hanede çalışanların mesleği, hane üyelerinin sahip oldukları mülkiyetler (ev, otomobil) ve diğer sahip olunanlar (internet, DVD) şeklinde değişkenlerin kullanıldığı görölmektedir (Kalaycıoğlu vd., 2008: 63).

Konuyla ilgili diğer bir çalışma ise Çağlı tarafından 2006 yılında yapılmıştır. Çağlı'nın yapmış olduğu çalışmada, Türk toplumu A, B, C1, C2, D ve E olmak üzere altı SES grubundan oluşmaktadır. Ölçek "Hane" kavramını esas almıştır. Söz konusu SES gruplarını belirlemek üzere hanenin eğitim ve meslek durumu kullanılmıştır.

Şirin (2005) tarafından yapılan ve 1990-2000 yılları arasında yapılmış çalışmalar ile bu çalışmalara katılan 74 örnekleme (toplam 6.871 okuldan 101.157 öğrenci) kapsayan meta analizde, sosyo-ekonomik düzeyi belirlemek üzere; ailenin eğitim seviyesi, gelir durumu ve anne-baba mesleği ile evde bulunan ders çalışma kaynakları ve yaşanan yerin özelliklerinin kullanıldığı görölmektedir.

OECD'ye üye ve katılımcı ölkelerde okuyan öğrencilerin verileri kullanılarak geliştirilen Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Endeksinde (ESCS), ailenin eğitim seviyesi, mesleki statüsü, gelir ortalaması ve eğitim kaynakları gibi değişkenlerin kullanıldığı görölmektedir (ERG, 2014: 13).

Göler ve Günay (2004: 11) tarafından yapılan çalışmada, sosyo-ekonomik düzeyi belirlemek üzere anne-baba eğitim düzeyi, ailenin gelir durumu, çocuk sayısı, yaşam çevresi, bireyin kendine ait odasının olup olmaması gibi değişkenler kullanılırken, Sarsani (2011: 360); SES'in ölçölmesi için genellikle gelir, meslek ve malvarlığı gibi unsurların kullanıldığını belirtmiştir.

“Ankara İli Çankaya İlçesinde 25 Yaş ve Üzeri Nüfusun Sağlık Düzeylerinde Sosyo-Ekonomik Farklılıklar” adlı çalışmada, sosyo-ekonomik değişkenler olarak, gelir düzeyi, eğitim seviyesi ve mesleki statünün temel alındığı görülmektedir (Yardım ve Özcebe, 2010: 19).

2010 yılında yapılan bir araştırmada, SES’i ölçmeye yönelik çok sayıda göstergenin olduğu ve bu göstergelerin anne-baba mesleği, eğitim seviyesi, gelir durumu, konut sahipliği ile konutun fiziki şartları şeklinde sıralandığı, bununla birlikte eğitim, meslek ve gelire ayrı bir önem verildiği ifade edilmiştir (Türkan, 2010: 31).

Tekin ve Kapancı (2010: 53) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Eğitimi Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik Durumlarının Atılganlık Durumlarına Etkisi” adlı çalışmada ise sosyo-ekonomik değişkenler; aile yerleşim yeri, kardeş sayısı, ailenin ortalama aylık geliri, öğrencinin harcama miktarı, anne-baba eğitim seviyesi şeklinde sıralanmıştır.

Sosyo-ekonomik statüyü oluşturan değişkenler araştırmalara göre farklılık göstermekle birlikte, ailenin gelir düzeyi, eğitim seviyesi ve mesleki statüsünün ön plana çıktığı görülmektedir.

2.3. Sosyo-Ekonomik Statü Akademik Başarı İlişkisi

Ailenin sosyo-ekonomik statüsü ile öğrencilerin akademik başarıları arasındaki ilişki, eğitim politikasına ilişkin araştırmaların sıklıkla ele aldığı konulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu alanda yapılmış olan çok sayıdaki çalışmada, ailenin sosyo-ekonomik statüsü ile öğrencilerin öğrenme çıktıları arasında kuvvetli bir ilişki olduğu belirtilmektedir.

Öğrencilerin akademik başarıları ile aile özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen önemli çalışmaların başında, James Samuel Coleman’ın 1966 yılında yapmış olduğu “Eğitimde Fırsat Eşitliği” adlı çalışma yer almaktadır. Amerika’da 600.000 öğrenci ve öğretmene ait veriler kullanılarak yapılan çalışmada, öğrencilerin aile özelliklerinin okul kaynaklarına oranla akademik başarı üzerinde çok daha fazla etkiye sahip olduğu belirlenmiştir (Coleman, 1966).

Coleman Raporu, yayımlanmasının ardından pek çok eğitim programının çıkış kaynağı olmuştur. Coleman Raporu'nu takiben, Heyneman ve Loxley (1983) benzer bir araştırmayı 29 yüksek ve düşük gelirli ülke üzerinde yapmıştır. Yapılan araştırmada, düşük gelirli ülkelerde okul başarısı üzerinde okul kaynaklarının bireysel özelliklerden çok daha fazla etkiye sahip olduğu ve eğitimin gelir düzeyiyle istikrarlı bir biçimde ilişkili olduğu öne sürülmüştür.

OECD 2012 yılı raporunda, PISA'da düşük performans gösteren ülke öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunun dezavantajlı sosyo-ekonomik alt yapıdan geldiği ifade edilmiştir (OECD, 2012). "İlköğretimde Yönetici Davranışlarının Öğretmenlerin Verimliliğine Etkisi" adlı çalışmada da sosyo-ekonomik statü, performansın en önemli belirleyicisi olarak görülmüştür (Ataklı, 1998).

Köse (2006: 56-58) tarafından Van il merkezinde okuyan 8'inci sınıf öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada, alt sosyo-ekonomik düzeydeki devlet okullarından LGS'ye katılan öğrencilerin Türkçe-Matematik ortalamaları 286.99 olarak gerçekleşmiştir. Orta sosyo-ekonomik düzeydeki okullardan gelen öğrencilerin ortalaması 325.69 ve üst statüdekilerin ortalaması ise 347.32 şeklinde iken özel okullardaki öğrencilerin ortalaması ise 390.12 şeklindedir.

İlköğretim 8'inci sınıf öğrencilerinden 30.714 kişi üzerinde yapılan araştırmada, öğrencilerin Türkçe dersindeki başarı düzeyleri sosyo-ekonomik statünün göstergeleri olan evdeki olanaklar ve ailenin eğitim düzeyi ile doğru orantılı olarak belirlenmiştir. Araştırmanın devamında, kız öğrencilerin daha başarılı olduğu, kardeş sayısı arttıkça başarının düştüğü görülmüştür (Gelbal, 2008: 11-12).

Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Mimarlık bölümü 3'üncü sınıf öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada; kız öğrenciler erkek öğrencilerden batı bölgelerinde yaşayan öğrenciler doğuda yaşayan öğrencilerden daha başarılı bulunurken, anne eğitim seviyesi ve ailenin ortalama gelir düzeyinin başarıyı artırdığı sonucuna varılmıştır (Özyaba, 2013: 4).

Eğitim Reformu Girişimi'nin 2014 yılı raporunda, en yüksek sosyo-ekonomik dilimden gelen öğrencilerin ağırlıklı olarak fen liseleri ve anadolu liselerine gittikleri görülmüştür (ERG, 2014: 30). Dam (2008: 83) tarafından yapılan çalışmada, anne-baba eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik durum, aile içi ilişkiler, boşanma, aile üyelerinden birinin ölümü, anne-babanın çocuğa karşı tutumu, çocuğun ders çalışma ortamının varlığı gibi hususların okul başarısını etkilediği ifade edilmiştir.

Yukarıda yer alan çalışmalarda, sosyo-ekonomik statüsü ile öğrencilerin akademik başarıları arasında pozitif yönde bir ilişki söz konusu iken kimi çalışmalarda ise ilişkinin olmayabileceği yönünde bulgular elde edilmiştir.

Karaman ilinde bulunan fen lisesinden 2012-2013 bahar döneminde 9-12'nci sınıfta öğrenim gören 306 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada, öğrencilerin biyoloji dersindeki başarıları ile cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, ailedeki çocuk sayısı ve ailenin mali desteği arasında ilişki tespit edilememiştir (Sadi vd., 2014: 138).

OECD 2011 yılı raporunda, sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı öğrencilerin okulda başarılı olabileceği PISA raporları tarafından desteklenmiştir. Raporda, Avustralya, Kanada, Finlandiya, Japonya, Kore, Yeni Zelanda ve Portekiz'de dezavantajlı öğrencilerin yaklaşık yarısının uluslararası standartların üstünde başarı gösterdiği belirlenmiştir (OECD, 2011). Tatar (2004) tarafından yapılan çalışmada, gelişmiş ülkelerde SES ile akademik başarı arasında kesin bir ilişkinin olduğu, gelişmekte olan ülkelerde ise bu ilişkinin anlamlı olmayabileceği ifade edilmiştir.

Sosyo-ekonomik statünün eğitime erişim üzerindeki etkisi ile ilgili, Bourdieu (Akt. Alpaydın, 2008: 52), alt sınıf mensuplarının orta ve üst sınıflar kadar eğitimden istifade edemediklerini belirtmiştir. 2006-2007 eğitim-öğretim yılında Niğde il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarının 1'inci sınıflarından 179 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada, alt sosyo-ekonomik statüdeki annelerin %67,4'ünün okuma yazma bilmediği, üst statüdeki annelerin ise %87,7'sinin lise ve üniversite mezunu olduğu görülmüştür. Babaların eğitim durumuna bakıldığında, alt statüdeki babaların

%58,4'ünün okuma yazma bilmediği, üst statüdeki babaların ise %98,8'inin lise ve yüksek okul mezunu olduğu görülmüştür (Erkan, 2011: 187).

Ailelerin sosyo-ekonomik düzeyine göre öğrencilerin tercih ettikleri okul türünün değiştiği görülmektedir. Statüsü yüksek olan ailelerin çocuklarının daha çok fen ve Anadolu liselerini tercih ettikleri, statüsü düşük olan ailelerin çocuklarının ise meslek liselerine gitmek zorunda kaldıkları birçok araştırma tarafından ortaya konulmuştur.

2006 yılında Köse tarafından yapılan çalışmada, sosyo-ekonomik statüsü yüksek ve az çocuklu ailelerin çocuklarının daha nitelikli okullara gittikleri belirtilirken, sosyo-ekonomik statüsü düşük ailelerin çocuklarının ise daha niteliksiz okulları tercih etmek zorunda kaldıkları ifade edilmiştir (Köse, 2006: 64).

Farklı statüdeki ailelerin, eğitim faaliyetinin gerçekleştiği okullara bakış açılarına bakıldığında, orta ve üst sosyo-ekonomik statüdeki aileler, eğitim kurumlarını mesleki, psikolojik ve sosyal kazançların sağlandığı yerler olarak görürken; alt sosyo-ekonomik statüdeki aileler ise, zorunluluk nedeniyle veya para getirisi olan ve çocuklarını göndermek zorunda oldukları okullar olarak algılamakta olduklarından çocuğun başarı veya başarısızlığını önemsemedikleri vurgulanmaktadır (Çitil vd., 2006: 71).

Yukarıda yer verilen çalışmaların bazılarında sosyo-ekonomik statü ile akademik başarı arasında ilişki söz konusu iken kimi çalışmalarda ise herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır. İzleyen kısımda statüyü oluşturan değişkenlerden ailenin eğitim seviyesi ile öğrencilerin akademik başarıları arasındaki ilişki üzerine yapılan çalışmalar incelenmiştir.

(1) Aile Eğitim Seviyesi Akademik Başarı İlişkisi

Toplumsal yapının temel unsurlarından biri olan aile, insanlığın ilk devirlerinden günümüze kadar hemen her toplumda varlığını sürdüren kurumlardan biri olmuştur. Aile doğduğumuz andan itibaren ilk öğrenme ortamımız olup, aynı zamanda bireysel ve toplumsal yaşamın da şekillendiği yerdir. Çocukların bakımı, yetiştirilmesi ve toplum hayatına hazırlanmaları

aile içinde gerçekleşmekte, bireylerin aile ile ilişkileri yaşamları boyunca sürmektedir (Türkiye Aile Yapısı, 2011: 31).

Çocuğun diğer insanlarla olan ilişkileri, tutum ve davranışları büyük oranda içinde yer aldığı aile tarafından şekillenmektedir. 2012 yılında yapılan bir çalışmada, bireyin yaşamındaki en önemli kişilerin anne-babalar olduğu, anne-baba ile iyi bir ilişkinin genç ve erişkin ruh sağlığında belirleyici rol oynadığı ifade edilmiştir (Özdemir vd., 2012: 568).

Çocuğun kişiliği, başarısı, tutum ve davranışlarını etkileyen özelliklerin başında ailelerin eğitim durumu gelmektedir. Anne-babanın eğitim durumu, çocukların eğitim-öğretime katılmaları ve akademik başarılarını etkileyen en güçlü değişkenler olarak görülmektedir (Biber, 2003: 362).

“Türk Ana Babaların Çocuklarının Eğitim Öğretimlerine Katılım Düzeyleri” adlı çalışmada, üniversite mezunu anne-babaların, üniversite mezunu olmayanlara göre çocuklarının eğitim öğretimlerine anlamlı şekilde daha fazla katıldıkları, bu nedenle bu çocukların başarılarının daha yüksek olduğu ifade edilmiştir (Kotaman, 2008: 135).

Benzer şekilde İstanbul ilindeki ilkokullarda başarısızlık gösteren 2.300 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada, öğrenci başarısızlığına neden olan en önemli faktörlerin maddi olanaksızlıklar, ev şartları ve anne-babanın eğitim seviyesi olduğu görülmüştür (Şermin, 1975).

Ankara ilinde düşük sosyo-ekonomik statüdeki 6 ilköğretim okuluna kayıtlı 8.728 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada, okula geç başlamanın temel nedenlerinin yoksulluk, ailenin eğitim seviyesi, cinsiyet etkeni, dil engeli ve ulaşım sorunu olduğu ifade edilmiştir (Dinçer ve Oral, 2013: 4). Konya il merkezindeki liselerden 246 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada da anne-baba eğitim seviyesinin öğrencilerin akademik başarısı üzerinde anlamlı şekilde etkili olduğu görülmüştür (Berber, 1990).

Ebeveyn eğitim düzeyinin öğrencinin Seviye Belirleme Sınavı (SBS) üzerindeki etkisi ile ilgili, SBS başarısı üzerinde, lise ve üniversite mezunu

anne-babanın etkisinin okuryazar, ilkokul ya da ortaokul mezunu anne-babalara göre çok daha yüksek olduğu ifade edilmiştir (Metin, 2013: 79).

Eğitim Reformu Girişimi 2014 yılı raporunda, ortaöğretim düzeyindeki öğrenciler üzerinde, ailenin eğitim düzeyinin okullaşma üzerinde ciddi bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca, annenin üniversite mezunu olması, okullaşma olasılıklarını %30, lise mezunu olması durumunda ise %24 artırdığı ifade edilmiştir (ERG, 2014: 33).

Cumhuriyet, Erciyes ve Hacettepe üniversitelerinde öğrenim gören 4.910 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada, yükseköğretimden yararlanmada anne-baba eğitiminin belirleyici rol oynadığı ifade edilirken, yüksek gelirli ve eğitilmiş ailelerden gelen çocukların yüksek getirisi olan alanlarda daha yüksek oranda temsil edildikleri belirlenmiştir (Ekinci, 2011: 281).

Ebeveyn eğitim düzeyi ile öğrencilerin akademik başarıları arasında anlamlı ilişki söz konusu iken, kimi çalışmalarda anne eğitim düzeyi ile akademik başarı arasında anlamlı ilişki tespit edilmiş, kimi çalışmalarda ise baba eğitim düzeyi ile akademik başarı arasında anlamlı ilişki tespit edilebilmiştir.

İzmir ilinde 121'i vakıf ve 280'i devlet üniversitesinden olmak üzere 401 kişi üzerinde yapılan araştırmada, anne eğitim düzeyi ile öğrencilerin akademik başarıları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki görülürken, baba eğitim düzeyi ile akademik başarı arasında ise herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır (Keser ve Sarıbay, 2007: 9).

İlköğretim öğrencileri üzerine yapılan araştırmada, anne eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin akademik başarısının da arttığı sonucuna varılmıştır (Yenilmez ve Duman, 2008: 265-266). Öğretmen adaylarının fen derslerindeki başarılarını etkileyen faktörlerin neler olduğunun belirlenmeye çalışıldığı diğer bir araştırmada, mezun olunan lise türü ve anne eğitim düzeyinin başarı üzerinde etkili olduğu ifade edilmiştir (Bozkurt vd., 2000).

OECD'ye üye on ülke üzerinde yapılan araştırmada ise babası üniversite mezunu olan çocukların üniversitelerde temsil edilme oranlarının belirgin bir şekilde arttığı ifade edilmiştir. Ayrıca, Portekiz'de, yükseköğretim mezunu babaların çocuklarının yükseköğretimde 3,2 kat daha fazla temsil edildiği, Avusturya, Fransa, Almanya ve İngiltere'de ise bir üniversite derecesine sahip babaların çocuklarının temsil oranının en az iki kat olduğu ifade edilmiştir (OECD, 2007).

384 ergenin akademik başarısını etkileyen faktörleri tespit etmek amacıyla yapılan araştırmada, bireyin, anne-babanın yaşı ile babanın eğitim durumunun akademik başarıyı etkilediği görülmektedir (Keskin ve Sezgin, 2009: 3). Dinçer ve Kolaşın (2009: 12) de babanın eğitim düzeyi ile öğrencilerin akademik başarısı arasında ilişki olduğunu ifade ederken anne eğitim düzeyi ile akademik başarı arasında ise anlamlı bir ilişkiye rastlanmadığını ifade etmişlerdir.

Arslantaş ve arkadaşları tarafından yapılan "Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Akademik Başarı Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi" adlı çalışmada da baba eğitim seviyesi ile öğrencilerin akademik başarısı arasında anlamlı ilişki görülürken, anne eğitim düzeyi ile öğrencilerin akademik başarısı arasında ise herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır (Arslantaş vd., 2012: 400-402).

Yukarıda yer alan çalışmalarda genel itibarıyla ailenin eğitim düzeyi ile öğrencilerin akademik başarısı arasında ilişki olduğu görülmüştür. Bundan sonraki kısımda sosyoekonomik statüyü oluşturan değişkenlerden ailenin gelir düzeyi ile öğrencilerin akademik başarısı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara yer verilmiştir.

(2) Aile Gelir Düzeyi Akademik Başarı İlişkisi

Bireyin eğitim imkânından yararlanıp yararlanamayacağı veya hangi oranda yararlanacağını belirleyen değişkenlerden biri de aile gelir düzeyidir. Aile gelir düzeyinin yüksek olması, bireyin birçok ihtiyacının karşılanacağı anlamına gelmektedir. Gelir düzeyi yüksek olan ailelerin, çocuklarının gelişimi

için gerekli eğitim ve bilgiyi aktarabilecek çeşitli kaynakları sağlayabildikleri görülmektedir (Conger ve Doğan, 2007).

Ailenin gelir düzeyi ile öğrencilerin akademik başarıları arasındaki ilişki üzerine, elkan (Akt. Gelişli ve Kayadibi, 2010: 683), ğrenci başarısını önemli ölçüde etkileyen faktörlerin genel olarak öğrencinin önceki başarı veya başarısızlığı ile aile gelir ve eğitim düzeyinin olduğunu ifade etmiştir.

2006-2007 eğitim-ğretim yılında 13 devlet niversitesinden 93 fakültenin 26 farklı anabilim dalında okuyan 921'i 1'inci sınıf ve 918'i son sınıf ğrencisi olmak üzere 1.839 kişi üzerinde yapılan araştırmada, öğrencilerin eğitimlerini devam ettirmelerini engelleyici faktörlerin başında aile gelir düzeyinin geldiği ifade edilmiştir (şahin vd., 2009: 8).

2002 yılında eğitime katılımı etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla yapılan araştırmada, ilk, orta ve yükseköğretime katılımda aile gelirinin etkili olduğu ve gelir artışıının erkeklerden ziyade kızların eğitime erişimini etkilediği ifade edilmiştir (Tansel, 2002).

2007 yılında yapılan araştırmada, en alt gelir grubundaki ailelerin çocuklarından 18-23 yaş arası erkeklerin eğitime katılım oranının %9, st gelirdeki erkelerin katılım oranının ise %41 olduğu görülmüştür. Alt gelir grubundaki kızların oranına bakıldığında, bu oran %4 iken, st gelirdeki kızların oranı ise %33 düzeyinde gerçekleşmiştir (Tomul, 2007: 128).

Celal Bayar Üniversitesi Demirci Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler ğretmenliği bölümünden 160 ğretmen adayı üzerinde yapılan araştırmada, ailenin aylık ortalama gelir düzeyi ve eğitim seviyesinin öğrencinin planlı ders çalışması üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca, gelir düzeyi ile eğitim seviyesi düşük olan ailelerin çocuklarının planlı bir şekilde ders çalışmadığı ifade edilmiştir (Taş, 2012: 74-75). Bolu ilindeki 556 hanede yaşayan bireylerden 12 yaşından büyük 1.781 kişinin gelir ve eğitimleri ile ilgili veriler kullanılarak yapılan araştırmada, gelir düzeyi ile eğitim seviyesi arasında kuvvetli bir ilişki tespit edilmiştir (Sarı, 2002: 378).

Eskişehir il merkezinde öğrenim gören ilköğretim 5'inci sınıf öğrencilerinden 690 kişi üzerinde yapılan araştırmada, başarının cinsiyete göre değişmediği, anne-baba eğitim seviyesi ve aile gelir durumu ile akademik başarı arasında ilişki olduğu görülmüştür (Yenilmez ve Duman, 2008: 251).

2007-2008 eğitim-öğretim yılında Hacettepe, Cumhuriyet ve Erciyes Üniversitelerinde okuyan 1'inci sınıf öğrencilerinden 3.330 kişi üzerinde yapılan araştırmada; Cumhuriyet ve Erciyes Üniversitesi öğrencilerinin yaklaşık dörtte biri en düşük gelir grubunda yer alırken, bu oran Hacettepe Üniversitesinde %7,7 olarak gerçekleşmiştir. Hacettepe'de yüksek gelirlilerin oranı ise diğer üniversite öğrencilerin yaklaşık iki katı kadardır (Ekinci, 2009: 129).

Yukarıda yer alan çalışmalarda ailelerin gelir düzeyi ile öğrencilerin akademik başarısı arasında anlamlı ilişki görülürken, bu sonuçların aksini iddia eden çalışmalara da rastlamak mümkündür.

İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı okulların 4-8'inci sınıflarından 384 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada, öğrencilerin akademik başarısını cinsiyet, ekonomik durum ve kardeş sayısının etkilemediği belirlenmiştir (Keskin ve Sezgin, 2009: 9).

Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi Eğitimi Anabilim Dalı öğrencilerinden 2002-2003 yılında mezun olan 255 kişi üzerinde yapılan araştırmada, ailenin eğitim durumu, gelir düzeyi ve kardeş sayısı gibi değişkenler ile akademik başarı arasında ilişki tespit edilememiştir (Şeker vd., 2004).

Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 4'üncü sınıfta öğrenim gören 210'u erkek, toplam 443 kişi üzerinde yapılan araştırmada ise, öğrencilerin aylık harcama miktarı ile akademik başarıları arasında negatif yönde bir ilişki tespit edilmiştir (Güler ve Emeç, 2006: 129).

Ailenin ortalama gelir düzeyi ile öğrencilerin akademik başarısı arasındaki ilişkinin öğretim aşamalarına göre değişip değişmediği ile ilgili,

Muğla Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 3 ve 4'üncü sınıfta okuyan 285 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada, aile gelir düzeyinin lise başarısı üzerinde etkili olmadığı belirtilirken, bu değişkenin üniversite başarısı üzerinde etkili olduğu görülmüştür (Gavcar vd., 2001).

Aile gelir düzeyinin bireyin eğitime erişimi ve akademik başarısı üzerindeki etkisi ortada iken Türkiye'de öğrenciler için yapılan harcamalarla ilgili OECD 2012 yılı verileri incelendiğinde, ülkemizde ailelerin, çocuklarının eğitimleri için diğer OECD ülkelerine göre yaklaşık iki kat daha fazla harcama yaptıkları görülmektedir (OECD, 2012).

Serdar-Kahveci (2009), ilköğretimden ortaöğretime geçiş aşamasında çocukların iyi bir okula gitmesini isteyen velilerin yıllık ortalama 4.478,18 TL harcadıklarını belirtmiştir. Üniversiteye girmek için yapılan harcamalara bakıldığında, Yükseköğretim Kurulu (1999) tarafından yapılan araştırmaya göre, üniversitede öğrenim gören öğrencilerin ÖSYS'ye hazırlıkları için en alt gelirli ailelerin, aylık gelirinin 6 katını, üst gelir grubundaki ailelerin ise gelirinin bir katına kadarını harcadıkları ifade edilmiştir.

Aile gelir düzeyinin birçok açıdan etkisinin olduğu günümüzde, dünyada ailelerin gelir dağılımına bakıldığında, 6 milyarlık dünya nüfusunun 2.8 milyarı günlük 2 dolarlık yoksulluk sınırının altında yaşamakta iken bu nüfusun 1.2 milyarının ise günlük 1 doların altında yaşadığı ifade edilmiştir. Ayrıca en zengin 20 ülkenin ortalama geliri, en fakir 20 ülkenin gelirinden 37 kat fazla olup, bu fark son 40 yıl içerisinde iki katına çıkmıştır (Devlet Planlama Teşkilatı, 2007: 7-9).

Dünyada durum böyle iken Türkiye'ye ait rakamlar incelendiğinde, 2005 yılı itibarıyla nüfusun %20'lik alt diliminin gelirin sadece %6,1'ini aldığı, üst dilimdeki %20'lik bölümünün ise toplam gelirin %44,4'ünü aldığı görülmektedir (Kandemir ve Kaya, 2010: 559-560).

Uluslararası Çalışma Örgütü (İLO) raporunda, 2000-2005 yılları arasında Türkiye'de gelir dağılımındaki eşitsizliğin daha da arttığı, 2005 yılında gelir eşitsizliği açısından Türkiye'nin diğer OECD ülkelerine kıyasla 30

ülke içerisinde Meksika'dan sonra en eşitsiz gelir dağılımına sahip ülke konumunda olduğu belirtilmiştir (OECD, 2008).

Çelik tarafından 2004 yılında yapılan “AB Ülkeleri ve Türkiye’de Gelir Eşitsizliği: Piyasa Dağılımı-Yeniden Dağılım” adlı çalışmada, Türkiye’de zengin ile fakirler arasındaki gelir farkının 2003 yılında 8.1 kat olarak gerçekleştiği ifade edilmiştir (Çelik, 2004: 68).

Çalışmalar; ailenin gelir düzeyi ile öğrencilerin akademik başarı arasında genel itibarıyla ilişki olduğunu bize gösterirken bundan sonraki kısımda sosyo-ekonomik statüyü oluşturan değişkenlerden ailenin mesleki statüsü ile öğrencilerin akademik başarıları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara yer verilmiştir.

(3) Aile Mesleki Statüsü Akademik Başarı İlişkisi

Sosyo-ekonomik statüyü belirleyen ve öğrencilerin akademik başarı ya da başarısızlığını etkileyen değişkenlerden biri de anne-baba mesleğidir. Anne-babanın toplumca kabullenilmiş saygın mesleklere sahip olması, öğrencilerin mesleki eğilimlerini ve beklentilerini belirlemektedir.

Anne-babanın mesleki durumu eğitim kazanımı üzerinde güçlü ve pozitif etkilere sahiptir. Anne-babalar, çocuklarının mesleki motivasyonu ve eğitim görme istekleri gibi mesleki ve eğitsel kazanımları için hayati öneme sahip karakter özelliklerini oluşturmada çok önemlidirler (Özer, 2009: 119).

Ailenin mesleki statüsünün öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisi ile ilgili, Güncer ve Köse (1992) tarafından Ankara merkez ilçelerdeki 13 liseden 1354 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada, baba mesleği ile öğrencilerin üniversiteye giriş sınavı hazırlık kurslarına devam durumu ve liseye giriş puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinden 431 kişi üzerinde yapılan araştırmada, yükseköğretim mezunu olup memur

olan ebeveynlerin çocuklarının diğer meslekteki ebeveynlerin çocuklarına göre daha başarılı oldukları görülmüştür (Özer, 2009: 117).

2007-2008 eğitim-öğretim yılında Süleyman Demirel Üniversitesi 1'inci öğretimden fen, sağlık ve sosyal alanlarda okuyan 1062 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada, öğrencilerin genel akademik not ortalaması üzerinde anne ve babaların çalıştığı işyerinin statüsünün etkili olduğu ifade edilmiştir (Polat, 2008: 61).

Höçük'ün 2011 yılında yaptığı araştırmada, aile ve çalışma ortamına ilişkin özelliklerden birlikte yaşanan birey sayısı ve annenin tam günlük bir işte çalışıyor olması gibi durumların öğrencilerin akademik başarıları üzerinde etkili olduğu ifade edilmiştir (Höçük, 2011: 74).

Conger ve Donnellan (2007), saygın mesleklere sahip anne-babaların, çocuklarının bağımsızlığını ve yeteneklerini daha çok teşvik ettiklerini, davranışları ve etkinlikleri üzerinde onların perspektifinden düşünmeye, onlarla akıl yürütmeye daha çok zaman ve enerji harcadıklarını ifade etmiştir. Çalışmanın devamında, mesleki rollerine daha yüksek maaş ödenen ve daha saygın mesleklere sahip anne-babaların iki önemli yolla çocuklarına yatırım yapma eğiliminde oldukları: (1) meslekle ilişkili etkinliklerden yararlanma olanağını artırarak sosyal sermaye sağlayabildikleri, (2) çocuklarına mesleki başarıyı iletilecek etkinlikler yönünde yol göstererek eğitim ve bilgi sağlayabildikleri ifade edilmiştir.

Kohn (Akt. Şengönül, 2013: 132), daha saygın mesleklerdeki anne-babaların çocuklarına daha çok zaman ve enerji harcadıklarını, onların bağımsızlıklarını ve yeteneklerini teşvik ettiklerini, davranışları ve etkinlikleri üzerinde onların perspektiflerinden düşünmeye zaman harcama eğiliminde olduklarını ifade etmiştir.

"Akademik Başarının Artırılmasında Aile Katılımı" adlı çalışmada, eğitim düzeyi ile sosyo-ekonomik statüsü yüksek olan ve çalışan ailelerin çocuklarının eğitime daha çok önem verdikleri, derslerde daha aktif oldukları görülmüştür (Keçeli-Kaysılı, 2008: 79).

Bölümün bu kısımlarında sosyo-ekonomik statünün ortaya çıkışı ve statüyü oluşturan faktörler üzerinde durulmuş, statü ile akademik başarı arasındaki ilişki alt boyutlarıyla ele alınmıştır. Bundan sonraki kısımda ise beş faktör kişilik özellikleri ile akademik başarı arasındaki ilişki ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

3. BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ

Bu kısımda, kişiliğin nasıl tanımlandığına bakılmış, Beş Faktör Kişilik Modelinde yer alan boyutlar tek tek incelenmiştir. Son olarak öğrencilerin akademik başarısı ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara yer verilmiştir.

3.1. Kişiliğin Tanımı ve Önemi

Kişilik, geçmişten günümüze yaşamımızın bir parçası olarak hep ilgi görmüştür. Kişilik gelişimi, 1930'lu yıllarda kişilik psikolojisinin diğer sosyal bilim alanlarında ayrı bir bilimsel disiplin olarak ortaya çıkmasıyla başlamıştır (Mc Adems, 1997).

Özdevecioğlu (2002: 115) “İnsanların, dış görünüşleri kadar, sergiledikleri davranışlar ve gösterdikleri tutumlarla birbirinden farklılaştıklarını, yaşadıkları olaylara karşı değişik tepkiler vermelerinin onların düşünce, duygu ve eylemleri bakımından farklı oldukları, bu farklılıkların insanların sahip olduğu kişiliklerinden kaynaklanabileceğini” ifade etmiştir.

Kişiliğin tanımı üzerinde araştırmacılar arasında mutabakat olmamakla birlikte Gökben-Çetin ve Beceren (2007: 112) kişiliği; bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu diğer bireylerden ayırt edici tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki biçimi şeklinde tanımlamıştır. Ulucan ve Bahadır (2011: 176) ise kişiliği; bireyin ilgilerinin, tutumlarının, sahip olduğu yeteneklerin, fiziki görüntünün ve toplumsal uyum biçiminin özelliklerini içeren bir terim olarak ifade etmiştir. Diğer bir çalışmada kişilik; bir insanın duyuş, düşünüş, davranış biçimlerini etkileyen etmenlerin kendine özgü görüntüsü şeklinde ifade edilmiştir (Girgin, 2007: 43).

Yıldız ve Dilmaç (2012: 123) kişiliği; insanın bütün ilgilerini, tavırlarını, niteliklerini, yeteneklerini, konuşma tarzını, dış görünüşünü ve çevresine uyum tarzını özetleyen bir terim şeklinde tanımlamıştır. Davranış biçimleri açısından kişilik ise, bireyin zihinsel, bedensel ve ruhsal farklılıklarının kendi davranış biçimlerine ve yaşam tarzına yansması şeklinde tanımlanmıştır (Gökben-Çetin ve Beceren, 2007: 113).

Günel (2010: 44), kişiliğin bireyin tüm özelliklerini açıklayan bir kavram olduğunu, yani ilgi, beceri, giyim tarzı, beden dili ve alışkanlıkları kapsadığını ifade etmiştir. Yüksel (2013: 99) ise, kişiliğin duygu, düşünce, beceri ve alışkanlıklar ile doğrudan ilişkili bir kavram olduğunu, aynı zamanda bireysel farklılıklarımızı, günlük yaşamsal işlerimizi yapmadaki tercihlerimizi açıklayabildiğini ifade etmiştir.

Dubrin (1994) kişiliği; bireyin yaşama biçimi şeklinde ifade etmiştir. Alport'a göre ise kişilik; bireyin içsel yapısında yer alan, duygu ve düşüncüyü yönlendiren bir gerçek iken, Freud kişiliği, bilinç dışı örtük ve bilinmeyen bir bütün olarak tanımlamıştır (Akt. Eryılmaz ve Öğülmüş, 2010: 190). Feshbach ve Weiner'in (1991) kişilik tanımına bakıldığında, fiziksel, sosyal ve kültürel çevrenin belirleyicisi altında ortaya çıkan özellikler toplamı şeklinde ifade edilmiştir.

Kişilik kavramı farklı şekillerde tanımlanırken, kişilik özelliklerinin nasıl ölçüleceği ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, birçok kişilik ölçeğinin geliştirildiği ve "Beş Faktör Kişilik Modelinin" ulusal ve uluslararası birçok çalışmada kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışmada da Beş Faktör Kişilik Modeli kullanılmıştır.

3.2. Beş Faktör Kişilik Modeli

Geçmişten günümüze kişilik özelliklerini ölçmek üzere yüzlerce kişilik ölçeği geliştirilmiştir. Yirminci yüzyılın ilk yarısından itibaren kişiliğin boyutlarını tespit etmek üzere faktör analizi çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda kişilik modeli faktörlerinin üç ile yedi arasında değiştiği gözlemlenmiştir (Yelboğa, 2006: 199).

Kişiliğin beş boyutta açıklanmasına ise 1960'lı yıllardan itibaren başlanmıştır (Meydan ve Polat, 2013: 32). Paul Costa ve Robert Mc Crea tarafından 1985 (Akt. Merdan, 2013: 142) yılında geliştirilen “Beş Faktör Kişilik Modeli”, bütün kişilik özelliklerini bünyesinde toplayan ve bu özellikleri geniş kapsamlı olarak açıklayan bir kavram olarak görülmektedir.

Beş Faktör Kişilik Modeli, son yıllarda üzerinde birçok çalışmanın yapıldığı ulusal ve uluslararası düzeyde ve farklı dillerde yayınlanmış çalışmalarla desteklenen bir model olmuştur. Bu modelin yapısal özellikleri Türkiye’de yapılan çalışmalarca da desteklenmiştir (Somer vd., 2002: 21). Beş Faktör Kişilik Modelinde yer alan faktörler; dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk, nevrotiklik ve gelişime açıklık şeklinde sıralanmıştır (Merdan, 2013: 142).

Norman (Akt. Eryılmaz, 2010: 191), kişiliği açıklayan beş güçlü faktörün olduğunu ifade etmiş ve bu faktörleri; dışa dönüklük, yumuşak başlılık, uzlaşabilirlik, sorumluluk, duygusal denge ve kültür şeklinde adlandırmıştır. Eysenck (Akt. Ulucan ve Bahadır, 2011: 176) ise kişilik yapısını birbirinden bağımsız iki uçlu yatay ve dikey iki boyut üzerinden değerlendirmiştir. Yatay boyutun bir ucunda içe dönüklük, öteki ucunda dışa dönüklük, dikey boyutun üst ucunda nevrotiklik, alt ucunda da normal tipler bulunmaktadır.

Beş Faktör Kişilik Modelinde dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk (öz disiplin), nevrotiklik ve gelişime açıklık şeklinde sıralanan boyutlar tek tek incelenmiştir.

(1) Dışa Dönüklük

Dışa dönükler, kişiler arası ilişkilerinde daha yakın, eğlenceden hoşlanan, duygusal, konuşmayı seven kişiler iken, içe dönükler ise sessiz, utangaç, sıkılgan bireyler olarak görülmüştür (Girgin, 2007: 51). Günel (2010: 47) tarafından yapılan çalışmada dışa dönükler; heyecanlı, neşeli, konuşkan, girişken, sevecen, dinamik, sempatik olarak görülürken, içe dönükler ise utangaç, sessiz, sakin, içe dönük, yalnızlığı tercih eden, konuşmaktan hoşlanmayan kişiler olarak görülmüştür.

Zel ve arkadaşları (2007: 500-501) dışa dönüklüğü; sosyal, girişken ve konuşkan, dış dünyaya açık olma şeklinde tanımlarken, Stevens (2001: 500) ise dışa dönüklüğü; sosyal, girişken, konuşkan, samimi, dürüst, çabuk ilişki kurabilen, cesur, iddialı, enerjik, neşeli, iyimser, eğlenmeyi seven, insan odaklı olma şeklinde tanımlamıştır.

Hedges (1997), dışa dönüklerin çevresiyle sürekli iletişim halinde, çok fazla arkadaşı olan, yalnız kalmaktan hoşlanmayan, aynı zamanda topluluk içerisinde duygularını rahatlıkla ifade eden kişiler olduklarını belirtmiştir. Eysenck (Akt. Ulucan ve Bahadır, 2011: 176) ise dışa dönüklerin, sosyal eğlence ve toplantılardan hoşlanan, can yakıcı şakalar yapmayı seven, rahatına düşkün, iyimser, duygularını sıkı denetim altında tutamayan, kolaylıkla sinirlenip öfkelenen, her zaman güvenilir olmayan, çok arkadaşı bulunan kimseler olduklarını ifade etmiştir. Tipik bir içe dönük ise sessiz, çekingen, insanlardan çok, kitaplara düşkün, çok yakın arkadaşları dışında diğer kimselere yakınlık göstermeyen, günlük yaşamdaki olayları ciddiye ele alan, duygularını sıkı kontrol altında tutan, güven verici ve bir dereceye kadar kötümser, ahlaki değerlere büyük önem veren kimseler olarak görülmüştür (Koç, 1994).

(2) Uyumluluk

Uyumlu kişiler; iyi huylu, ılımlı, işbirlikçi, yardımsever, duygusal, olgun, başkalarına karşı dikkatli, kendine yetebilen, sempatik, açıkgozlü, fedakar, alçak gönüllü, esnek, yumuşak kalpli, güvenilir, kibar, hoşgörülü, samimi ve arkadaş canlısı insanlar olarak görülmüşlerdir (Bono vd., 2002: 318).

Diğer bir çalışmada da uyumlu bireyler, yumuşak kalpli, iyi huylu, nazik, saygılı, ince, güvenilir, yardımsever, bağışlayıcı, esnek ve dürüst kişiler olarak görülürken, uyumsuz bireyler ise kötümser, kaba, geçimsiz, işbirliğine kapalı, intikamcı, merhametsiz, sinirli ve çıkarıcı kişiler olarak görülmüştür (Sevi, 2009: 27). Uyumlu bireylerin her türlü olumsuzluğa rağmen mutlu olmayı becerebilen kişiler oldukları değerlendirilmektedir. Diğer bir kişilik özelliği ise sorumluluk boyutudur.

(3) Sorumluluk

Bu kişilik özelliği itaatkârlık, öz disiplin, başarı yönelimlilik gibi özellikleri içinde barındıran bir boyut olup, sorumluluk düzeyi yüksek olan kişilerin disiplinli, dikkatli, başarıma duygusu yüksek, sorumluluk düzeyi düşük kişilerin ise dikkatsiz, dağınık ve tembel oldukları ifade edilmiştir (Costa ve Mc Crae, 1995). Diğer bir çalışmada, sistemli, azimli, başarıma yönelimli, hırslı ve titiz olanların sorumluluk düzeyinin yüksek, plansız, erteleyen ve düzensiz olanların ise sorumluluk düzeylerinin düşük olduğu ifade edilmiştir (Yelboğa, 2006: 199).

Bitlisli ve arkadaşları (2013: 462), sorumluluk boyutunun bireylerin dürtülerini nasıl kontrol ettiğinin göstergesi olduğunu belirtmiştir. Sorumlu bireyler, bozmaktan kaçınan, hedef yönelimli, zeki ve güvenilir kişiler olarak görülmüştür. Sorumluluk boyutunun olumsuz yanına bakıldığında, sorumluluk düzeyi yüksek olan bireylerin aşırı titiz (mükemmeliyetçi) oldukları ifade edilmiştir.

Günel (2010: 45), yüksek sorumlulukta düzenli, tedbirli, azimli, hırslı, titiz, göreve bağlı, başarı odaklı, sistemli ve uyumlu özelliklerin söz konusu olduğunu, düşük sorumlulukta ise plansız, düzensiz, dikkati kolay dağılan ve erteleyen kişilik özelliklerinin ön plana çıktığını ifade etmiştir. Yürür (2009: 27), sorumluluk sahibi bireylerin, amaca yönelik dürtülerini iyi kontrol edebildiklerini ayrıca ayrıntılara da dikkat ettiklerini belirtmiştir.

Zel ve arkadaşları (2007: 500-5001), kişiliğin bu boyutunun bireylerin öğrenci olması durumunda okul başarısı üzerinde, organizasyonda çalışması durumunda yapacağı görevlerdeki başarısında etkili olacağını ifade etmiştir.

Kimi çalışmalarda sorumluluk kavramı yerine öz disiplin ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Burke ve arkadaşları (2006), disiplin düzeyi yüksek olan bireylerin, işlerini titizlik içerisinde, sabırla ve düzenli bir biçimde yapma eğiliminde olduklarını ifade etmiştir. 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Süleyman Demirel Üniversitesi Isparta Meslek Yüksek Okulu'na kayıtlı 2'nci

sınıf öğrencilerinden 180 kişi üzerinde yapılan araştırmada, kişiliğin akademik güdülenme ile orta derecede güçlü bir ilişkiye sahip olduğu belirtilmiştir. Ayrıca sorumluluk düzeyi yüksek olan bireylerin edindikleri bilgileri hem kendi amaçları hem de etrafındaki kişilerin amaçları için kullanmayı tercih ettikleri görülmüştür (Bitlisli vd., 2013: 475-476). Bireyin sorumluluk düzeyinin yüksek olması bireye birçok açıdan avantaj sağlarken, sorumluluk düzeyinin düşük olması durumunda ise başarısızlıkla karşı karşıya kalma olasılığı artmaktadır.

(4) Nevrotiklik

Bu faktörün tanımlayıcı özellikleri arasında yetersiz, güvensiz, çekingen, endişeli, heyecanlı, kaygılı, kendine güvenmeyen kötümser ve duygusal gibi kişilik özelliklerinin yer aldığı görülmektedir (Costa vd., 1986: 641).

Somer ve arkadaşları (2002: 24), nevrozlu; endişeli, güvensiz, sinirli ve kaygı düzeyinin yüksek olması şeklinde tanımlamıştır. Nevrotikliğin zıttı ise duygusal denge olarak ifade edilmektedir. Duygusal denge düzeyi yüksek (nevrozizm düzeyi düşük) bireyler rahat, özgüven sahibi, sabırlı, eleştiriye açık, strese dayanıklı kişiler iken, duygusal denge düzeyi düşük bireyler ise endişeli, gergin, çekingen, güvensiz, kendisiyle barışık olmayan, kaygılı, saldırgan özellikler taşımaktadırlar (Günel, 2010: 47).

Costa ve Mc Crae (1995), duygusal denge düzeyi yüksek bireyleri, kendine güvenen, karşısına güven veren, sakin özellikler gösteren kişiler olarak görürken, duygusal denge düzeyi düşük bireyleri ise, endişeli, gergin, güvensiz, içine kapanık ve sinirli özellikler taşıyan kişiler olarak görmüştür.

Yukarıda yer alan çalışmalara bakıldığında nevrozlu; duygu karmaşası şeklinde ifade edilebileceği değerlendirilmektedir.

(5) Gelişime Açıklık

Gelişime açıklık; analitik, karmaşık, meraklı, bağımsız, yaratıcı, liberal, geleneksel olmayan, orijinal, hayal gücü kuvvetli, ilgileri geniş, cesur, değişikliği seven, açık fikirli gibi özellikleri bünyesinde bulundurmaktadır (Somer vd., 2002: 24).

Costa ve arkadaşları (1986: 641), gelişime açık bireylerin hayal gücü geniş, entelektüel, maceracı, zeki, meraklı, yaratıcı, yeniliklere açık gibi özellikler taşıdıklarını ifade ederken, Zel ve arkadaşları (2007: 500-501) gelişime açık bireylerin geniş düşünceli ve hayal güçlerinin kuvvetli olması nedeniyle değişim yaşayan organizasyonlarda yaratıcılıklarının ön plana çıkacağını ifade etmiştir.

Yelboğa (2006: 199), yaratıcı, analitik düşünen, başka görüşlere açık ve duyarlı kişilerin gelişime açıklık düzeylerinin yüksek, geleneksel, tutucu ve ilgisiz olanların ise açıklık düzeylerinin düşük olduğunu belirtmiştir. Gelişime açık bireylerin her alanda başarılı olmalarının mümkün olacağı değerlendirilmektedir.

Yukarıda beş faktör kişilik özellikleri tek tek ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Bundan sonraki kısımda ise öğrencilerin beş faktör kişilik özellikleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara yer verilmiştir.

3.3. Beş Faktör Kişilik Özellikleri Akademik Başarı İlişkisi

Sıgır ve Gürbüz (2011: 31) tarafından 2011 yılında yapılan araştırmada, kişilik özellikleri ile akademik performans arasındaki ilişki üzerine yabancı yazında birçok çalışma olmasına rağmen Türk örnekleminde kişilik özellikleri ile üniversite öğrencilerinin akademik başarılarını inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca bazı çalışmalara dayandırılarak, bireylerin eğitim ve iş hayatında başarılı olmaları için bilişsel yeteneklerin yanında bazı kişilik özelliklerine de sahip olunması gerektiği ileri sürülmüştür.

Dam (2008: 82) tarafından yapılan araştırmada, başarı ya da başarısızlığın ortaya çıkmasında en önemli etkenler arasında kişilik ve kişisel özelliklerin yer aldığı ifade edilmiştir. Benzer sonuçlar Kurt ve Erdem (2012: 115) tarafından yapılan çalışmada da görülmektedir. 2012 yılında yapılan çalışmada, kişiliğin bireyin akademik başarısı üzerinde çok büyük bir etkiye sahip olduğu belirtilmiştir. 1998-2010 yılları arasında İngilizce dilinde yazılan 7.167 makalede üniversite öğrencilerinin akademik başarılarıyla ilişkili

değişkenler belirlenmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak üniversite öğrencilerinin akademik başarısını etkileyen faktörlerden birinin kişilik özellikleri olduğu ifade edilmiştir (Yazıcı, 2013: 1243).

Sıgı ve Gürbüz (2011: 42-43) tarafından 2011 yılında Ankara ve İstanbul'da bulunan iki devlet üniversitesinden 458 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada, öğrencilerin akademik başarısı ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki incelenmiş, kişilik özelliklerinden sorumluluk boyutunun akademik başarı ile olumlu ilişki içinde ve akademik başarının en güçlü yordayıcısı olduğu görülmüştür. Aynı şekilde gelişime açıklık boyutu ile başarı arasında da ilişki tespit edilmiştir. Uyumluluk, duygusal denge ve dışa dönüklük alt boyutları ise üniversite öğrencilerinin akademik başarısını anlamlı düzeyde yordamamıştır.

2012 yılında Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 1.245 öğretmen adayı üzerinde yapılan araştırmada, kişiliğin alt boyutlarından uyumluluk ve dışa dönüklük boyutları ile akademik başarı arasında anlamlı ilişki görülmüştür (Yıldız ve Kolaçin, 2012: 122).

Diğer bir araştırma ise Sivas ilinde bulunan 8 ilköğretim okulundaki 38 matematik öğretmenine, öğrencilerle ilgili sorular sorularak yapılmıştır. Yapılan araştırmada, disiplinli ve devamlı çalışmanın öğrenci başarısı üzerindeki etkisine öğretmenlerin %14'ü çok etkili; %72'si etkili cevabını verirken, %14'ü ise az etkili olduğunu ifade etmiştir (Dursun ve Dede, 2004: 227). 2013 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesinin farklı fakültelerdeki bölümlerden 214'ü kız toplam 522 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada ise sorumluluk boyutunun akademik başarıyı etkilemediği görülmüştür (Yazıcı ve Altun, 2013: 1245-1246).

Kırıkkale il merkezindeki 153 banka çalışanı üzerinde yapılan araştırmada, erkeklerin daha uyumlu, daha nevrotik, daha gelişime açık oldukları ifade edilirken, kızlarda da sorumluluk düzeyinin yüksek olduğu ifade edilmiştir (Merdan, 2013: 150). Ünsar (2011: 264) tarafından Edirne'de hazır giyim sektöründe çalışan iş görenler üzerinde yapılan araştırmada, kızlar daha dışa dönük iken erkekler ise daha disiplinli çıkmıştır. Ayrıca üniversite mezunları ve büyükşehirlerde yaşayanların daha dışa dönük olduğu ifade edilmiştir.

Bölümün bu kısımlarında kişiliğin tanımı üzerinde durulmuş, Beş Faktör Kişilik Modelindeki faktörler ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Son olarak kişilik özelliklerinin akademik başarı ile ilişkisine bakılmıştır. Bundan sonraki kısımda ise öz-yeterlik değişkeni ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

4. ÖZ-YETERLİK ALGISI

Bu kısımda, öz-yeterliğin tanımı üzerinde durulmuş, öz-yeterlik boyutlarından akademik öz-yeterlik algı düzeyi ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Son olarak öğrencilerin akademik öz-yeterlik algı düzeyi ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara yer verilmiştir.

4.1. Öz-Yeterliğin Tanımı ve Önemi

Öz-yeterlik, bireyin performansını etkileyen önemli değişkenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Öz-yeterlik, insan davranışının önemli bir belirleyicisi olarak Sosyal-Bilişsel kuram kapsamında Bandura tarafından tanımlanmış, daha sonra da bu kavramı ele alan pek çok kuramsal ve deneysel çalışma yapılmıştır. İlk kez sosyal öğrenme kuramıyla ortaya konan öz-yeterlik kavramı, bireyin olası durumlarda başa çıkabilmek için gerekli olan eylemleri ne kadar iyi yapabileceğine dair kişisel yargılarını içermektedir (Yıldırım ve İlhan, 2010: 302).

Bandura (1986), öz-yeterlik algısını; bireyin belli bir performansı göstermek için gerekli etkinlikleri organize edip, başarılı bir şekilde yapma kapasitesine ilişkin kendi yargısı şeklinde tanımlamıştır.

Telef (2012: 173) ise, öz-yeterlik algı düzeyinin, kişinin fiziksel ya da psikolojik özellikleri gibi kişisel niteliklerini değil bir işi gerçekleştirme yeteneği konusundaki yargılarını içerdiğini ifade etmiştir.

Özerkan (2007: 28), öz-yeterlik algısını, bireyin belirli bir alanda beklenen ya da bir dizi davranışı gerçekleştirmek için gereksinim duyacağı becerilere ne ölçüde sahip olduğuna ilişkin inancı şeklinde tanımlamıştır.

Kahyaoğlu ve Yaygın (2007: 75), öz-yeterlik algısını; bireyin gelecekte karşılaşabileceği güç durumların üstesinden gelmede ne derece başarılı olabileceğine ilişkin kendi hakkındaki yargısı şeklinde ifade etmiştir.

Öz-yeterlik algısı araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanırken bu değişkenin kimi çalışmalarda üç boyut altında, bazı çalışmalarda ise iki boyut altında incelendiği görülmektedir.

4.2. Öz-Yeterlik Alt Boyutları

Telef (2012: 173), öz-yeterlik algısının üç boyuttan oluştuğunu, bunlardan sosyal öz-yeterlik algısının ergenlerin akran ilişkilerini ve girişkenlik yeteneğini fark etme düzeylerini ölçtüğünü, akademik öz-yeterlik algısının ise ergenlerin akademik beklentilerini gerçekleştirme, akademik konuları başarma ve kişinin kendi öğrenme davranışını yönetme yeteneğine ilişkin algıları ölçtüğünü ifade etmiştir. Duygusal öz-yeterlik algısının ise ergenlerin olumsuz duygularıyla baş etme yeteneğine ilişkin algılarını ifade ettiğini belirtmiştir.

Danold (2003: 221) ise, öz-yeterlik değişkenini iki alt boyutta incelemiştir. İlk boyut bir alandaki davranışı ortaya koymak için algılanan yapabilme becerisi olup Kirsch bunu “akademik öz-yeterlik” şeklinde adlandırmıştır. Kirsch’in akademik öz-yeterlik kavramı Bandura’nın Sosyal Öğrenme Kuramında belirttiği öz-yeterlik kavramıyla hemen hemen aynıdır. Diğeri ise potansiyel zorluklarla mücadele etmek için gösterilen performanstır ki bu kavrama Kirsch “Mücadeleci Öz-Yeterlik” adını vermiştir.

Bu çalışmanın evrenini üniversite öğrencileri oluşturduğundan yukarıda yer alan boyutlardan akademik öz-yeterlik boyutu bu çalışmada kullanılmış ve ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

4.3. Akademik Öz-Yeterlik Algısı

Akademik öz-yeterlik algısı; akademik görevleri başarıyla tamamlayabilme konusunda bireyin kendisine olan inancı şeklinde tanımlanırken (Altun ve Yazıcı, 2013: 147), Öncü (2012: 185), akademik öz-

yeterlik algısını; öğrencinin akademik bir işi başarıyla tamamlayabileceğine ilişkin inancı şeklinde ifade etmiştir.

Diğer bir araştırmada ise akademik öz-yeterlik algısı; öğrencilerin belli bir alanda bazı görevleri başarma yeteneği hakkındaki tutumları şeklinde tanımlanmıştır. Ekici (2012: 174), akademik öz-yeterlik algısını bireyin akademik bir görevi yapabileceği konusundaki algısı olarak görmüştür.

Yukarıda yer alan tanımlardan yola çıkılarak akademik öz-yeterlik algısının; öğrencilerin akademik bir görevle baş edebilme yeteneği şeklinde tanımlamak mümkündür. Bundan sonraki kısımda akademik öz-yeterlik algı düzeyi ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara yer verilmiştir.

4.4. Akademik Öz-Yeterlik Algı Düzeyi Akademik Başarı İlişkisi

Konuyla ilgili çalışmalar incelenmeden önce bireyin öz-yeterlik algı düzeyinin düşük ya da yüksek olmasının ne tür etkileri vardır diye bakıldığında, öz-yeterlik algı düzeyinin düşük olması durumunda bireyin bir işi yapabilecek beceriye sahip olması halinde bile bu işi yapmayacağı veya başarısızlıkla karşı karşıya kalacağı ifade edilmektedir (Öncü, 2012: 184).

Uysal ve Kösemen (2013: 218), yeteneklerine güvenmeyen kişilerin herhangi bir sorun karşısında çok çabuk pes ettiklerini, yeteneklerine inanan kişilerin ise sorunlarla karşılaşmaktan korkmadıklarını ve onlarla mücadele ettiklerini ifade etmiştir.

Yılmaz ve arkadaşları (2007: 253), öz-yeterlik düzeyinin düşük olması durumunda bireyin kapasitesi olsa dahi o işe yeltenemeyeceğini ifade ederken, öz-yeterlik algısının yüksek olması durumunda ise motivasyonda artış, zor görevlerle başa çıkabilme ve çaba harcama gibi özelliklerin ortaya çıkacağını ifade etmiştir.

Akademik öz-yeterlik algı düzeyi ile akademik başarı arasındaki ilişki üzerine, Bandura (1997); öğrencilerin akademik öz-yeterlik algı düzeylerinin akademik başarılarıyla pozitif yönde anlamlı bir ilişki içerisinde ve başarının en önemli yordayıcısı olduğunu ifade etmiştir.

Akademik başarıyı etkileyen yapılarının araştırıldığı bir çalışmada, öz-yeterlik algı düzeyi yüksek olan bireylerin akademik anlamda da başarılı oldukları ifade edilmiştir (Ergül, 2006: 126).

Zimmerman (1995), ilgili araştırmalara dayandırarak belirttiğine göre, öz-yeterlik algısı yüksek olan öğrenciler derslerde daha çok çaba harcamakta, başarıya ulaşmak için daha ısrarcı olmakta ve daha yüksek akademik başarıya sahip olmaktadır. Lent ve arkadaşları (Akt. Durdukoca, 2010: 71) 1986 yılında yaptıkları çalışmada, akademik öz-yeterlik algı düzeyi yüksek olan öğrencilerin akademik başarılarının da yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Çalışma bulguları incelendiğinde, yazında genellikle öz-yeterlik algı düzeyi ile akademik başarı arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu konusunda görüş birliği göze çarpmaktadır.

Bu bölümde akademik başarıyı etkileyen değişkenlerden sosyo-ekonomik statü, kişilik özellikleri ve öz-yeterlik algısı tüm boyutlarıyla ele alınmıştır. Bu kapsamda, statüyü oluşturan aile gelir düzeyi, eğitim seviyesi ve mesleki statü ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Ayrıca sosyo-ekonomik statü ile öğrencilerin akademik başarıları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara değinilmiştir. Daha sonra Beş Faktör Kişilik Modelindeki boyutlar ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Burada da kişilik özellikleri ile akademik başarı arasındaki ilişki üzerine yapılan çalışmalara değinilmiştir. Son olarak öz-yeterlik algısı incelenmiştir. Yine akademik öz-yeterlik algı düzeyi ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara değinilmiştir. Bundan sonraki bölüm ise çalışmanın yöntem kısmından oluşmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, çalışmanın amacı, önemi, araştırma modeli ve hipotezleri ile çalışmanın sınırlılıkları ve yöntemine değinilmiştir. Bu kapsamda ilk olarak araştırmanın amacı üzerinde durulmuştur.

1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın ana amacı, üniversite öğrencilerinin akademik başarısı üzerinde ailelerin sosyo-ekonomik statülerinin ne oranda etkisinin olduğunu ortaya koymaktır. Ayrıca, bu etkide öğrencilerin beş faktör kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik algı düzeylerinin aracılık rolünün olup olmadığını belirlemek diğer bir amaçtır. Söz konusu değişkenlerin tamamını tek bir yapıda ele alarak, bütüncül bir model içerisinde ortaya koymak da çalışmanın amaçları arasında yer almaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bilim ve teknolojinin gelişmesine bağlı olarak toplumların ekonomik yapıları, tarım ekonomisinden hizmet sektörünün gelişmiş olduğu ekonomiye doğru değişmektedir. Hizmet sektörünün gelişmiş olduğu ülkelerde, profesyonel mesleklerde ve işlerde eğitilmiş iş gücüne duyulan ihtiyaç hızla artmaktadır. Günümüzde, bu ihtiyaç yükseköğretim kurumlarında verilen eğitimle büyük oranda karşılanmaktadır.

Yükseköğretim kurumları, ülkenin gelişip kalkınabilmesi için gerekli bilginin üretildiği ve bu bilgiyi kullanan insan kaynağının yetiştiği kurumlar olarak görülmektedir (Gedikoğlu, 2005: 73). Yükseköğretim kurumlarında başarılı olmanın bireysel açıdan “iş olanağına sahip olma, eğitilmiş birey olma, daha fazla kazanç sağlama, prestijli bir meslek sahibi olma ve bir üst statüye geçme gibi imkânlar sağladığı, toplumsal açıdan ise refahın artması, bilinçli bir toplumun oluşması, suç oranlarının azalması” şeklinde kazançların olduğu ifade edilmiştir (Vural, 2013: 3-4).

Eğitimin birey ve toplum üzerindeki etkisi, eğitime erişimi önemli kılmaktadır. Eğitime erişimi sağlayan faktörlerden biri de eğitim için yapılan harcamalardır. OECD'ye üye ülkelerde eğitim harcamalarının hemen hemen tamamını kamu harcamaları oluştururken, Türkiye'de kamu harcamalarının yanında özel harcamaların (aile) oranının günden güne arttığı görülmektedir (OECD, 2009a).

Eğitim harcamaları içerisindeki özel harcama payının artması, aileler arasındaki gelir dağılımının önemini artırmıştır. Ülkemizde 2005 yılı itibarıyla nüfusun %20'lik alt diliminin gelirin sadece %6,1'ini aldığı, üst dilimdeki %20'lik bölümün ise %44,4'ünü aldığı belirtilmiştir (Kandemir ve Kaya, 2010: 559-560). 2004 yılında yapılan bir çalışmada ise Türkiye'de zengin ile fakirler arasındaki gelir farkının 2003 yılında 8.1 kat olarak gerçekleştiği ifade edilmiştir (Çelik, 2004: 68).

Eğitim harcamalarının etkilerinden biri de eğitime erişim ve devam durumudur. 2012 yılında yapılan bir çalışmada, Avrupa Komisyonunun raporuna dayandırılarak, Türkiye'nin AB kapsamındaki 30 ülke arasında kız çocuklarının ortaöğretime başlamadan öğrenimlerini terk ettikleri en yüksek orana sahip ülke olduğu ifade edilmiştir (Özbaş, 2012: 61-62). Yine, ülkemizde üniversite mezunu olup işsiz kalanların sayısına bakıldığında, bu sayının 2013 yılı itibarıyla 600.000 civarında olduğu ifade edilmiştir (Milliyet, 2013).

Yukarıda yer alan çalışma bulguları değerlendirildiğinde, herhangi bir yükseköğretim kurumunda okumanın önemli fakat yeterli olmayacağı, okulu başarılı bir şekilde bitirmenin çok daha önemli hale geldiği değerlendirilmektedir. Öğrencilerin okulu başarılı bir şekilde bitirmelerini sağlamanın başarıyı etkileyen faktörlerin bilinmesi ve bunlara çözüm üretilmesiyle mümkün olacağı değerlendirilmektedir (Şeker, 2004).

Öğrencilerinin akademik başarısını etkileyen faktörlerin önemli bir bölümünün aile özelliklerinden kaynaklandığı görülmektedir (Özbaş, 2012: 61). Topçu ve Uzundumlu (2012: 51) akademik başarıyı etkileyen faktörleri; öğrenciye bağlı (demografik, kişilik, psikolojik ve sağlık), akademik personele bağlı (dersi sunuş şekli, motive etme ve bilgiyi aktarabilme becerisi) ve

Çevresel faktörler şeklinde sıralamıştır. Dil ve Bulantekin (2011: 18-19) ise başarıyı etkileyen faktörleri; bireyin zekâ düzeyi, yetenekleri, kişilik özellikleri veya okulun fiziki şartları, çalışma alışkanlıkları, öz saygı düzeyi, sınav kaygısı, evre faktörü, ailenin sosyo-ekonomik statüsü, arkadaş grubu, niversite olanakları şeklinde sıralamıştır.

Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Mimarlık bölümü 3nc sınıf öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada, kız öğrenciler erkek öğrencilerden, batı bölgelerinde yaşayan öğrenciler doğuda yaşayan öğrencilerden daha başarılı bulunurken, anne eğitim düzeyi ve ailenin ortalama gelir düzeyinin başarıyı artırdığı sonucuna varılmıştır (zyaba, 2013: 4).

İlköğretim 8'inci sınıf öğrencilerinden 30.714 kişi üzerinde yapılan araştırmada, ğrencilerin Türkçe dersindeki başarı düzeyleri, sosyo-ekonomik statünün göstergeleri olan evdeki olanaklar ve ailenin eğitim düzeyi ile doğru orantılı olduğu belirlenmiştir (Gelbal, 2008: 11-12). Dam tarafından yapılan çalışmada, anne-baba eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik durum, aile içi ilişkiler, boşanma, aile üyelerinden birinin ölümü, anne-babanın çocuğa karşı tutumu, çocuğun ders çalışma ortamının varlığı gibi hususların okul başarısını etkilediği ifade edilmiştir (Dam, 2008: 83).

Köse (2006: 56-58) tarafından Van il merkezinde okuyan 8.sınıf öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada, alt sosyo-ekonomik düzeydeki devlet okullarından LGS'ye katılan ğrencilerin Türkçe-Matematik ortalamaları 286.99 olarak gerçekleşmiştir. Orta sosyo-ekonomik düzeydeki okullardan gelen öğrencilerin ortalaması 325.69 ve st statüdekilerin ortalaması ise 347.32 şeklinde iken özel okullardaki öğrencilerin ortalaması ise 390.12 şeklindedir.

Yukarıda yer alan çalışmalarda, akademik başarının birçok faktör tarafından etkilendiği görülürken ailenin sosyo-ekonomik statüsünü oluşturan gelir düzeyi, eğitim seviyesi ve mesleki statü ile öğrencilerin kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik değişkeninin ön plana çıktığı görülmektedir.

Sosyo-ekonomik statü-akademik başarı ilişkisini (Ataklı, 1998; Köse, 2006; Gelbal, 2008; Özyaba, 2013; Sadi, 2014), beş faktör kişilik özellikleri-akademik başarı ilişkisini (Dursun ve Dede, 2004; Dam, 2008; Sıgır ve Gürbüz, 2011; Yazıcı, 2013) ve akademik öz-yeterlik algı düzeyi-akademik başarı ilişkisini (Lent vd., 1986; Bandura, 1997; Ergül, 2006) inceleyen birçok çalışma vardır. Ancak bu kavramların tamamının birlikte etki ettikleri bir modelle açıklanmasının daha anlamlı olacağı değerlendirilmiştir. Bu nedenle bu araştırma bu değişkenler ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi incelemiştir.

Araştırmayı önemli kılan nedenlerden biri de çalışma kapsamındaki tüm değişkenleri birlikte ele alan başka bir çalışmaya rastlanmamış olmasıdır. Bu bağlamda, değişkenlerin bir arada alınmasının öğrencilerin başarısının daha iyi anlaşılması açısından yararlı olacağı değerlendirilmektedir. Bu değişkenlerin başarı üzerindeki etkisi tespit edilerek dezavantajlı ailelerden gelen öğrencilerin aynı kaderi yaşayıp yaşamayacakları sorusuna cevap verebileceği değerlendirilmektedir. Ayrıca bu çalışma ile bu alanda yapılacak olan araştırmalara bakış açısı kazandırılması ve literatürdeki çalışmalara destek sağlama yönünde katkı sağlanması hedeflenmiştir. Yine bu çalışma ile elde edilecek bulgu ve sonuçlara bağlı olarak, eğitim kurum ve kuruluşlarının farkındalıkları artırılarak ulusal eğitim sistemine katkı sağlanacağı değerlendirilmektedir.

3. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Bu araştırmanın uygulama alanı, Ankara ilindeki yükseköğretim kurumlarında okuyan öğrencilerdir. Araştırmanın üniversite öğrencileri üzerinde yürütülmesinin nedenlerinden biri günümüzde nitelikli işgücüne duyulan ihtiyacın büyük bir kısmının yükseköğretim kurumlarınca karşılanıyor olmasıdır.

Araştırmanın sınırlılıklarına bakıldığında, araştırma sonucu elde edilen bulgular, verilerin toplanmasında kullanılan örnekleme ve zamana göre değişiklik gösterebileceğinden araştırmanın bulguları, verilerin toplandığı örneklem ve zaman ile sınırlıdır. Araştırmada kullanılan ölçekler, bireylere aynı anda yöneltilen değerlendirme maddelerinden oluşmaktadır ve bu

kapsamda bireylerin algılamalarını değerlendirmektedir. Bu nedenle sosyal beğenilirlik etkisi sonuçların değerlendirilmesinde dikkate alınmalıdır.

4. ARAŞTIRMA SORULARI VE HİPOTEZLERİ

Araştırmada, daha önceki bölümde açıklanan kuramsal ilişkilerden hareket ederek oluşturulan ve aşağıda yer alan hipotezler test edilecektir. Sosyo-ekonomik statü, beş faktör kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik algı düzeyi arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi çalışmaya rastlanmadığından bu ilişkiyi ortaya koymak üzere sorular sorulmuştur.

H1: Ailelerin sosyo-ekonomik statüsü öğrencilerin akademik başarısını pozitif ve anlamlı olarak etkiler.

H2a: Öğrencilerin nevrotiklik kişilik özellikleri öğrencilerin akademik başarısını negatif ve anlamlı olarak etkiler.

H2b: Öğrencilerin dışa dönüklük kişilik özellikleri öğrencilerin akademik başarısını pozitif ve anlamlı olarak etkiler.

H2c: Öğrencilerin gelişime açıklık kişilik özellikleri öğrencilerin akademik başarısını pozitif ve anlamlı olarak etkiler.

H2ç: Öğrencilerin uyumluluk kişilik özellikleri öğrencilerin akademik başarısını pozitif ve anlamlı olarak etkiler.

H2d: Öğrencilerin öz disiplin (sorumluluk) kişilik özellikleri öğrencilerin akademik başarısını pozitif ve anlamlı olarak etkiler.

H3: Öğrencilerin akademik öz-yeterlik algı düzeyi öğrencilerin akademik başarısını pozitif ve anlamlı olarak etkiler.

H4a: Nevrotiklik kişilik özellikleri sosyo-ekonomik statü ile akademik başarı arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir.

H4b: Dışa dönüklük kişilik özellikleri sosyo-ekonomik statü ile akademik başarı arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir.

H4c: Gelişime açıklık kişilik özellikleri sosyo-ekonomik statü ile akademik başarı arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir.

H4ç: Uyumluluk kişilik özellikleri sosyo-ekonomik statü ile akademik başarı arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir.

H4d: Öz disiplin kişilik özellikleri sosyo-ekonomik statü ile akademik başarı arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir.

H5: Akademik öz-yeterlik algı düzeyi sosyo-ekonomik statü ile akademik başarı arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir.

Araştırma soruları ise şu şekilde oluşturulmuştur:

Soru-1: Ailelerin sosyo-ekonomik statüsü ile öğrencilerin beş faktör kişilik özellikleri arasında ilişki var mıdır?

Soru-2: Ailelerin sosyo-ekonomik statüsü ile öğrencilerin akademik öz-yeterlik algı düzeyi arasında ilişki var mıdır?

Soru-3: Öğrencilerin beş faktör kişilik özellikleri ile akademik öz-yeterlik algı düzeyi arasında ilişki var mıdır?

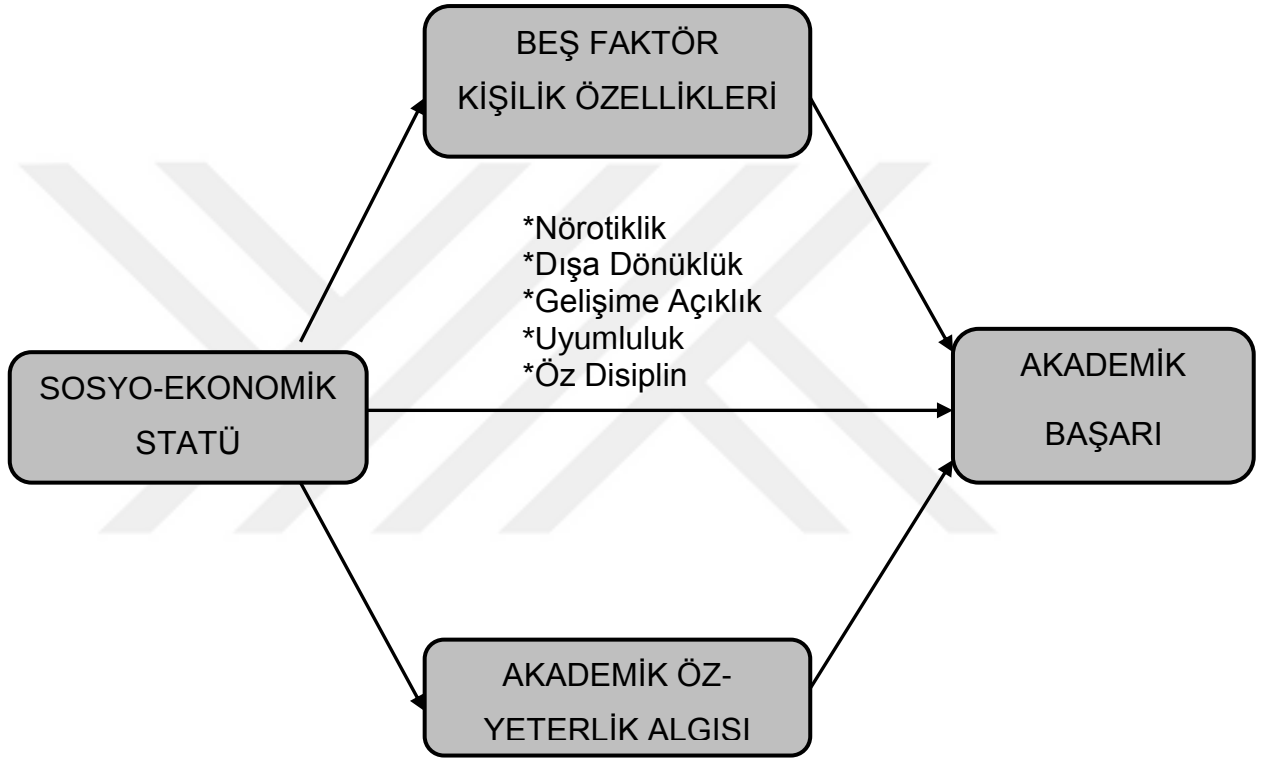
Soru-4: Bölümlere göre ailelerin sosyo-ekonomik statüsü, öğrencilerin beş faktör kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik algı düzeyi farklılık göstermekte midir?

Soru-5: Eğitim sürecinin farklı aşamalarında (her sınıfta) ailelerin sosyo-ekonomik statüsü, öğrencilerin beş faktör kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik algı düzeyi farklılık göstermekte midir?

Soru-6: Cinsiyete göre ailelerin sosyo-ekonomik statüsü, öğrencilerin beş faktör kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik algı düzeyi farklılık göstermekte midir?

5. ARAŞTIRMA MODELİ

Araştırmada, yukarıda belirtilen değişkenler arası ilişkileri ortaya koymak amacıyla bir model oluşturulmuştur. Modelde, sosyo-ekonomik statü, beş faktör kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik değişkenleri bağımsız, akademik başarı ise bağımlı değişken olarak alınmıştır. Tüm değişkenler arasındaki ilişki etkileşimleri Şekil-1’de gösterilmiştir.

Şekil-1: Araştırma Modeli

6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma, yükseköğretimde okuyan öğrencilerin sosyo-ekonomik statülerinin onların akademik başarılarına etkisinde beş faktör kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik algı düzeyinin aracılık rolünün olup olmadığını belirlemeyi amaçlayan nedensel nitelikte olan bir çalışmadır. Araştırma, nicel araştırma yöntemi kullanılarak seçilen bir örnekleme anket uygulaması şeklinde yapılmıştır. Uygulanan anket formu **Ek-A**'da sunulmuştur.

a. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Ankara il merkezindeki devlet ve vakıf üniversitelerde okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Ankara il merkezindeki devlet ve vakıf üniversitelerde, 2013-2014 eğitim ve öğretim yılı bahar döneminde okuyan ön lisans ve lisans öğrenci sayısı Tablo-1’de yer almaktadır (<https://istatistik.yok.gov.tr>).

Tablo-1: Ankara’daki Devlet ve Vakıf Üniversitelerde 2013-2014 Eğitim ve Öğretim Yılı Bahar Döneminde Okuyan Öğrenci Sayısı

ÜNİVERSİTELER	ÖĞRENCİ SAYISI		
	ÖN LİSANS	LİSANS	TOPLAM
ANKARA ÜNİVERSİTESİ	5.478	39.626	45.104
ATILIM ÜNİVERSİTESİ	36	5.148	5.184
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ	1.412	7.252	8.664
ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ	222	4.521	4.743
GAZİ ÜNİVERSİTESİ	9.724	49.422	59.146
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	2957	28.896	31.853
BİLKENT ÜNİVERSİTESİ	39	11.617	11.656
İPEK ÜNİVERSİTESİ	0	181	181
ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	115	19.693	19.808
TED ÜNİVERSİTESİ	0	631	631
TOBB ÜNİVERSİTESİ	0	4.225	4.225
TURGUT ÖZAL ÜNİVERSİTESİ	1.323	3.053	4.376
TÜRK HAVA KURUMU ÜNİVERSİTESİ	584	1.325	1.909
UFUK ÜNİVERSİTESİ	506	1.565	2.071
YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ	0	4.400	4.400
TOPLAM	22.396	181.555	203.951

203.951 kişilik evren içerisinde, araştırma amacıyla ifade edilen ve araştırma modelinde gösterilen analizleri yapabilmek amacıyla seçilecek uygun bir örneklem üzerinde çalışmak hedeflenmiştir. Bu kapsamda araştırmanın örneklemi Ankara'da bulunan Gazi Üniversitesinin Fen-Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ile Mühendislik fakültesinde okuyan Türk Dili ve Edebiyatı, İktisat, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri Mühendisliği bölümü öğrencilerinden kolayda örnekleme yöntemiyle seçilen 420 kişi oluşturmaktadır.

Bu araştırmada, örneklem için Gazi Üniversitesinin seçilmesinin en önemli nedenlerinden biri olarak, Ankara'da bulunan üniversiteler içerisinde öğrenci sayısı bakımından en çok öğrenci sayısına sahip üniversitenin Gazi Üniversitesi olmasıdır. Bu durumun farklı sosyo-ekonomik statüden gelen öğrencilerin bir arada olma ihtimalini artıracak değerlendirilmektedir. Gazi Üniversitesinin farklı fakültelerinden öğrencilerin seçilmesinin altında yatan gerekçe olarak da ailelerin sosyo-ekonomik statüsünün öğrencilerin bölümlerine göre farklılık göstereceği değerlendirilmesinin yapılmasıdır.

Bu kapsamda, Türk Dili ve Edebiyatı, İktisat, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri Mühendisliği bölümünde okuyan 450 öğrenciye gönüllülük esasına göre anket dağıtılarak doldurmaları istenmiştir. Verilerin toplanmasında iki ayrı yöntem kullanılmıştır. Bunların ilkinde, kâğıda basılı olarak hazırlanan bir grup anket öğretim elemanlarının müsaadesi alınarak ders esnasında bizzat uygulanmıştır. Diğer yöntemde ise anketler öğretim elemanlarına verilerek onlar tarafından öğrencilere uygulanmıştır. Her iki yöntem ile toplam 431 anketin geri dönüşü sağlanabilmiştir.

Analizler öncesinde, kayıp veri ve temel değişkenler üzerinde yapılan incelemeler sonucunda anketlerden fazla sayıda soruyu yanıtsız bırakan, soruların bazılarında birden fazla seçenek işaretleyen, demografik özelliklere dair bilgileri doldurmadığı anlaşılan 11 kişiye ait veriler analize dâhil edilmemiş, bu nedenle analizler 420 kişilik bir örneklem üzerinde yapılmıştır. Evreni temsil edebilecek büyüklükte bir örneklem sayısının kaç olması gerektiği ile ilgili rakamlar Tablo-2'de yer almaktadır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2007: 72).

Tablo-2: Çeşitli Evren Büyüklükleri için Örneklem Sayıları
(0,95 güvenirlik ve 0,05 örneklem hatası için)

Evren Büyüklüğü	100	500	750	1000	2500	5000	10.000	25.000	50.000	100.000	1.000.000
Örneklem Sayısı	80	217	254	278	333	357	370	378	381	383	384

Aşağıdaki Tablo-3'te ise 420 kişilik örnekleme ilişkin betimleyici istatistikler sunulmuştur.

Tablo-3: Örneklem Ait Betimleyici İstatistikler

KATEGORİ		N	%
DEMOGRAFİK VE MESLEKİ ÖZELLİK			
BÖLÜM	Türk Dili ve Edebiyatı	179	42,6
	İktisat	104	24,8
	Endüstri Mühendisliği	90	21,4
	Çalışma Ekonomisi	47	11,2
	Toplam	420	100
SINIF	4.Sınıf	122	29
	1.Sınıf	121	28,8
	3.Sınıf	106	25,2
	2.Sınıf	71	16,9
	Toplam	420	100
CİNSİYET	Kadın	288	68,6
	Erkek	132	31,4
	Toplam	420	100

Tabloda da görüleceği üzere araştırmaya katılan öğrencilerin %42,6'sı (179) Türk Dili ve Edebiyatı, %24,8'i (104) İktisat, %21,4'ü (90) Endüstri Mühendisliği ve %11,2'si (47) Çalışma Ekonomisi bölümünde okumaktadır. Katılımcıların kaçınıcı sınıfta olduklarıyla ilgili verilere bakıldığında; öğrencilerin %29'u (122) 4.sınıf, %28,8'i (121) 1.sınıf, %25,2'si (106) 3.sınıf ve %16,9'u (71) 2.sınıfta okumaktadır. Yine örneklem grubunun %68,6'sı (288) kadın ve %31,4'ü (132) ise erkektir.

b. Veri Toplama Aracı

Araştırmada, veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Sosyo-ekonomik statü, beş faktör kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik algısı için kullanılan ölçekler daha önce geliştirilmiş ve uyarlaması yapılarak Türkiye'de kullanılan ölçeklerdir. Ayrıca çalışma modelinde kullanılan bu ölçeklerin daha önceki benzer çalışmalarda kullanılarak güvenirlik ve geçerliklerinin sağlanması ve yazında sıklıkla karşılaşılmaması, bu çalışmada da söz konusu ölçeklerin tercih edilerek kullanılmasını sağlamıştır. Araştırmada kullanılan tüm ölçeklere ait bilgiler aşağıda sunulmuştur.

(1) Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği

Kişilik ölçeği Benet-Martinez ve John (Akt. Sümer vd., 2005) tarafından "Beş Faktör Kişilik Envanteri" (The Big Five Inventory) ismiyle geliştirilmiş olup, beş boyutu ölçümlemek üzere 44 maddeden oluşmaktadır. Araştırmacıların hızlı ve gerçekçi değerlendirmeleri açısından kısa hazırlanan bu ölçek, kişilik özelliklerinden nevroitiklik, dışa dönüklük, gelişime açıklık, uyumluluk ve öz disiplin (sorumluluk) boyutlarını ölçmektedir. Zaman sınırlaması olmayan ölçek 5'li Likert tipinde (1) Hiç Tanımlamıyor, (2) Çok az Tanımlıyor, (3) Kısmen Tanımlıyor, (4) Oldukça Tanımlıyor ve (5) Tamamen Tanımlıyor şeklinde hazırlanmıştır.

Katılımcılardan her bir madde için kendilerini en iyi ve gerçek olarak ifade eden seçenekleri işaretlemeleri istenmiştir. Ölçekteki maddeler,

“Konuşkan”, “Orijinal, yeni görüşler ortaya koyan”, “Bunalımlı, melankolik”, “Başkalarında hata arayan”, “İşini tam yapan” gibi maddelerden oluşmaktadır.

Nevrotiklik ve dışa dönüklük alt boyutları 8'er madde, uyumluluk ve öz disiplin alt boyutları 9'ar madde, gelişime açıklık alt boyutu ise 10 madde ile ölçülmektedir. Bu bağlamda, ölçümlenen boyutlar ve bu boyutları ölçmek için kullanılan maddelere ait numaralar Tablo-4'te yer almaktadır.

Tablo-4: Kişilik Alt Boyutları ve Boyutları Ölçmeyi Hedefleyen Madde Numaraları

Alt Boyut Sayısı	Alt Boyutlar	Ölçekteki Madde Numarası
1	Nevrotiklik	4, 9*, 14, 19, 24*, 29, 34*, 39
2	Dışa Dönüklük	1, 6*, 11, 16, 21*, 26, 31*, 36
3	Gelişime Açıklık	5, 10, 15, 20, 25, 30, 35*, 40, 41*, 44
4	Uyumluluk	2*, 7, 12*, 17, 22, 27*, 32, 37*, 42
5	Öz Disiplin	3, 8*, 13, 18*, 23*, 28, 33, 38, 43

*Bu maddeler ters değerlendirilecektir.

Beş faktör kişilik ölçeğinin bu çalışmada seçilmesinin nedeni, daha önce özellikle kültürlerarası yapılan çalışmalarda kullanılarak güvenilirliği ve geçerliliğinin test edilmiş olmasıdır. Schmitt ve arkadaşları (2007) tarafından yapılan çalışmada, beş faktör kişilik ölçeğinin iç güvenilirlikleri (Cronbach alfa değerleri) nevroitiklik için .79, dışa dönüklük için .77, gelişime açıklık için .76, uyumluluk için .70 ve öz disiplin için .78 olarak tespit edilmiştir.

Begenirbaş'ın öğretmenler üzerinde yaptığı araştırmada, Cronbach alfa değerleri; nörotiklik için .66, dışa dönüklük için .78, gelişime açıklık için .78, uyumluluk için .63 ve öz disiplin için .69 olarak tespit edilmiştir (Begenirbaş, 2013:136). Diğer bir çalışmada ise ölçeğin güvenilirlik değerleri; nevroitiklik faktörü için .68, dışa dönüklük faktörü için .73, gelişime açıklık faktörü için .72, öz disiplin faktörü için .67, uyumluluk faktörü için ise .60 değerleri bulunmuştur (Basım vd., 2009).

Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Sümer ve arkadaşları (2005) tarafından yapılmış olup, yapılan bir çalışmada beş faktör kişilik boyutlarının güvenilirlik değerleri .64 ile .77 arasında değiştiği belirlenmiştir (Sümer vd., 2005). Bu çalışmada, ölçeğin güvenilirliğini ortaya koymak amacıyla SPSS 20,0 programı, yapı geçerliği için ise AMOS programı kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan beş faktör kişilik ölçeğine ilişkin güvenilirlik değerleri Tablo-5'te yer almaktadır.

Tablo-5: Beş Faktör Kişilik Ölçeğine Ait Güvenilirlik Değerleri

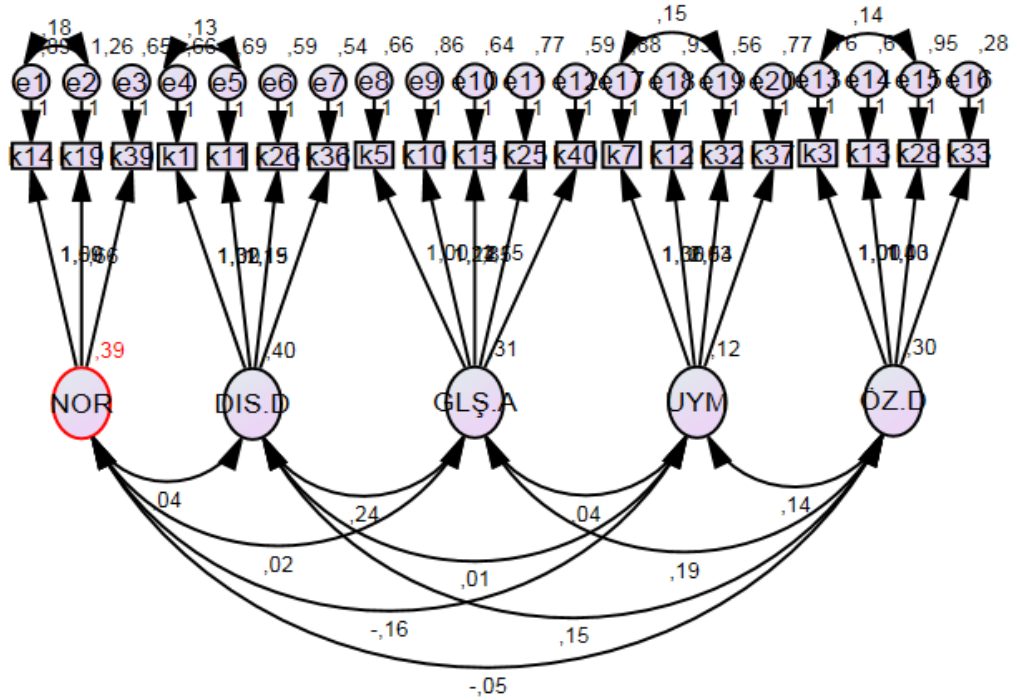
Kişilik Değişkeni Alt Boyutları	Cronbach Alfa Değeri
Nevrotiklik	.60
Dışa Dönüklük	.79
Gelişime Açıklık	.71
Öz Disiplin	.72
Uyumluluk	.61

Gürbüz ve Şahin tarafından (2014) yapılan çalışmada, bir araştırmanın güvenilir olabilmesi için Cronbach alfa katsayısının .70 ve üzerinde olması gerektiği, ölçek geliştirilmesi durumunda ise bu değer alt sınırının .60'a kadar düşebileceği ifade edilmiştir. Tablo-5 değerlerine bakıldığında, nevrotiklik ve uyumluluk boyutlarının Cronbach alfa değerlerinin .70'in altında olduğu görülmektedir. Bazı yazarlara göre ise Cronbach alfa değerinin alt sınırının .60 olabileceği ifade edilmiştir (Hair vd., 1998). Çalışmalar göz önüne alındığında, kişilik boyutlarına ilişkin değerlerin kabul edilebilir değerler aldıkları görülmektedir.

Ölçeğin faktör yapısını doğrulamak maksadıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Çalışmada, kişilik değişkeni alt boyutlar olarak analize tabi tutulacağından, ölçeğe birinci düzey çok faktörlü DFA uygulanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi, keşfedici (exploratory) faktör analizi sonucunda elde edilen faktör yapılarının bir kontrolüdür. Doğrulayıcı faktör

analizinde uyum istatistikleri, modelin kabul edilip edilmeyeceğine dair birtakım kabul edilebilir sınır değerler kullanılarak yorumlanmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, analiz sonucunda üretilen uyum istatistiklerinin belli değerlerin üzerinde veya altında olması istenir. Uyum istatistikleri arasında en çok kullanılan değerlerden bir tanesi, χ^2 değerinin serbestlik derecesine bölümüdür. Bu değer 2 veya altında olması, modelin iyi bir model olduğunu, 5 veya daha altında olması ise kabul edilebilir bir model olduğunu göstermektedir.

Diğer uyum istatistikleri ve modelin kabul edilebilir olması için alması gereken değerler ise şöyle sıralanabilir. GFI, AGFI ve CFI değerlerinin 0.90'dan büyük olması, RMR ve RMSEA değerlerinin ise 0.08 den küçük olması gerekmektedir (Şimşek, 2007: 14). Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizini yapmak üzere oluşturulan model Şekil-2'de gösterilmiştir.

Şekil-2: Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli

Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen model uyum indeksleri ise Tablo-6'da sunulmuştur.

Tablo-6: Kişilik Özellikleri Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

MODEL	ΔX^2	SD	X^2/SD	RMSEA	CFI	GFI	AGFI
Birinci Düzey Çok Faktörlü	437,208	156	2,803	0,066	0,868	0,905	0,872

RMSEA= Root Mean Square Error of Approximation; CFI= Comparative Fit Index; GFI= Goodness of Fit Index; AGFI= Adjusted of Goodness Fit Index, sd= Serbestlik Derecesi, *p>.05

Tablo-4'te koyu olarak gösterilen maddeler faktör yükleri düşük ve istatistiksel olarak anlamlı olmamaları nedeniyle analizden çıkarılmıştır. Bu maddeler çıkarılarak tekrar analiz yapılmış ve Tablo-6'daki değerler elde edilmiştir. Kişilik Özellikleri Ölçeği için doğrulayıcı faktör analizi sonuçları değerlendirildiğinde, ölçeğin uyum değerlerinin kabul edilebilir seviyede olduğu görülmektedir.

(2) Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği

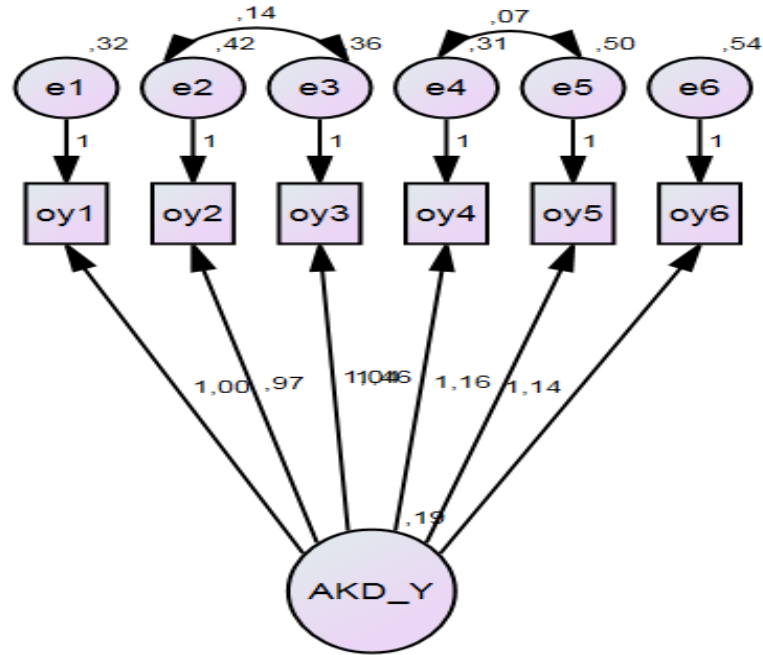
Çalışmada, üniversite öğrencilerinin akademik öz-yeterlik algı düzeyini tespit etmek amacıyla Jerusalem ve Schwarzer (1981) tarafından geliştirilen "Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği" kullanılmıştır. Toplam 7 maddeden oluşan ölçek, öz-yeterlik algısını tek boyutta değerlendirmektedir. Ölçek 4'lü Likert tipinde (1) Bana Tamamen Uyuyor, (2) Bana Uyuyor, (3) Bana Çok Az Uyuyor, (4) Bana Hiç Uymuyor şeklinde hazırlanmıştır. Katılımcılardan her bir madde için kendilerini en iyi ve gerçek olarak ifade eden seçenekleri işaretlemeleri istenmiştir.

Ölçek, "Başarısız olacağım herhangi bir sınav düşünemiyorum", "Bir yazılı sınav çok zor olsa bile, onu başaracağımı biliyorum", "Yeterince hazırlandığım zaman sınavlarda daima yüksek başarı elde ederim", gibi maddelerden oluşmaktadır.

Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği Yılmaz ve arkadaşları (2007) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Gazi Teknik Eğitim Fakültesi (%33,7), Ankara Eğitim Fakültesi (%12,8) ve Hacettepe Eğitim Fakültesinden (%53,5) olmak üzere 672 öğrenciye uygulanan ölçeğin Cronbach alfa katsayısı .79 olarak tespit edilmiştir.

Bu çalışmada, ölçeğin güvenirliliğini ortaya koymak amacıyla SPSS 20,0 programı, yapı geçerliği için ise AMOS programı kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda Akademik Öz-Yeterlik Ölçeğinin Cronbach alfa katsayısı .80 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen değerin kabul edilebilir değer üzerinde bir değer aldığı görülmektedir (Hair vd., 1998; Gürbüz ve Şahin, 2014).

Ölçeğin faktör yapısını doğrulamak maksadıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Çalışmada, Akademik Öz-Yeterlik değişkeni tek boyut altında toplandığından ölçeğe tek faktörlü DFA uygulanmıştır. Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizini yapmak üzere oluşturulan model Şekil-3'te gösterilmiştir.

Şekil-3: Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli

Doğrulamalı faktör analiz sonucunda elde edilen model uyum indeksleri ise Tablo-7’de sunulmuştur.

Tablo-7: Akademik Öz-Yeterlik Ölçeğinin Doğrulamalı Faktör Analizi Sonuçları

MODEL	ΔX^2	SD	X^2/SD	RMSEA	CFI	GFI	AGFI
TEK FAKTÖRLÜ	22,274	7	3,182	0,072	0,978	0,982	0,946

RMSEA= RootMeanSquareError of Approximation; CFI= Comparative Fit Index; GFI= Goodness of Fit Index; AGFI= Adjusted of Goodness Fit Index, SD= Serbestlik Derecesi, *p>.05

Doğrulamalı faktör analizi yedi madde üzerinden yapılmıştır. Yapılan analizde yedinci maddenin faktör yükünün düşük ve istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Bu nedenle yedinci madde analizden çıkarılarak tekrar analiz yapılmış ve Tablo-7’deki değerler elde edilmiştir. Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği için doğrulamalı faktör analizi sonuçları değerlendirildiğinde, ölçeğin uyum değerlerinin kabul edilebilir seviyede olduğu görülmektedir.

(3) Sosyo-Ekonomik Statü Ölçeği

Kalaycıoğlu ve arkadaşları (2010) tarafından geliştirilen Sosyo-ekonomik Statü (SES) ölçeği, A, B, C1, C2, D olmak üzere beş kategori altında toplanmıştır. Ölçek aşağıdaki özelliklere sahiptir.

Ölçek “Hane” kavramını esas almıştır.

- “Hane” kavramı ifadesinden aralarında akrabalık bağı bulunsun ya da bulunmasın aynı konutta veya konutlarda, aynı konutun bir bölümünde yaşayan, kazanç ve masraflarını ayırmayan, hane halkı hizmet ve yönetimine katılan bir veya birden fazla kişiden oluşan topluluk anlaşılmaktadır.
- Reis belirlenmesi, hanenin seçimine bırakılmıştır.

- SES gruplaması için evde sahip olunan eşyalar, hanenin gelir, iş/meslek, mülkiyet ve eğitim durumu kullanılmıştır.

Eğitim: Hane eğitim yılı ortalamasının hesaplanmasında, hanedeki 15 yaş ve üzeri bireylerin bitirmiş oldukları veya halen devam ettikleri eğitim kademesi dikkate alınmıştır. Bitirilmemiş ve halen devam edilen eğitim kademesi için hangi sınıfta olduğu bilgisine sahip olunmadığından, o kademenin ortanca değeri, terk edilmiş kademe için ise ilk sınıf değeri eğitim yılı olarak kabul edilmiştir.

Buna göre eğitim kademeleri için verilen eğitim yılı değerleri aşağıda Tablo-8’de görülmektedir.

Tablo 8: Eğitim Yılı Değerleri

Eğitim Kademesi	Mezun	Okuyor	Terk
İlkokul	5	3	1
Ortaokul	8	7	6
Lise	11	10	9
Yüksekokul	13	12,5	12
Üniversite	15	13,5	12
Lisansüstü	17	16,5	16

15 yaşından küçük olmasına rağmen okula gitmeyen hane üyeleri için bitirdikleri veya terk ettikleri eğitim kademesine göre eğitim yılı belirlenmiş ve bu şekilde hane eğitim yılı ortalamasına katılması sağlanmıştır. Hane üyelerinin eğitim yılları belirlendikten sonra, her hane için toplam eğitim yılı hesaplanmış, bu toplam ise hesaplanmaya katılan kişi sayısına bölünerek hane ortalama eğitim yılı bulunmuştur (Kalaycıoğlu vd., 2010: 201).

Gelir: Hanedeki kişi başı gelirin hesaplanmasında hanedeki bütün bireylerin bir ayda elde ettikleri tüm gelir toplanmış ve bu toplam hanedeki kişi sayısına bölünmüştür.

Mülkiyet: Mülkiyet değişkeni hesaplanırken, oturulan evin hane reisine veya eşine ait olma durumu, ikinci bir eve sahip olma ve otomobile sahip olma durumlarının her biri için “1”, sahip olmama durumları için ise “0” puan verilmiştir.

Sahip Olunan Diğer Araçlar: Evin ısınma şekli (Kalorifer), bulaşık makinesi, ikinci TV, DVD Player ve internete sahip olma durumlarının her biri için “1” sahip olmama durumları için ise, “0” puan verilerek hesaplama yapılmıştır.

Meslek/İş Statü: Puanlarının hesaplanmasında aynı işi yapanların almış oldukları eğitimlerin yılı ve elde ettikleri gelir üzerinden bir puan elde edilmeye çalışılmıştır.

Bu amaçla tüm hane üyelerinin eğitim yılları ve aylık gelirleri hesaplanmıştır. Bu hesaplama göre meslek kodları puanlanmış ve aşağıda sunulan tablo-9’da görüleceği üzere mesleki statü puanları elde edilmiştir (Kalaycıoğlu vd., 2010: 202).

Tablo 9: Mesleki Statü Kodları ve Puanları

MESLEKLER	PUAN
1. Orta ve Büyük İşveren (10 kişiden fazla çalıştıran) (kendi hesabına; imalat, hizmetler, inşaat, taşımacılık vb.)	1,69
2. Kendi Hesabına Profesyonel (kendi hesabına çalışan doktor, avukat, mühendis, mimar, hukuk müşaviri, mali müşavir, noter, mütercim tercüman, programcı, tasarımcı vb.)	1,55
3. Memur Maaşlı – Profesyonel, Üst Düzey Yönetici, Profesyonel Ordu Mensubu (kamu yöneticileri, kamuda profesyonel meslek sahipleri ve profesyonel ordu mensupları –astsubay ve er dâhil değil.)	1,54
4. İşçi, Düzenli Ücretli, Beyaz Yakalı (yönetici/profesyonel)	1,54
5. Kendi Hesabına Büyük Ticaret (ithalat, ihracat, toptancı, kabzımal vb.)	1,24
6. Memur, Maaşlı - Orta Düzey Memur (ara eleman, öğretmen, devlet dairelerinde kamu çalışanı memur.)	1,12

7. Küçük İşveren (1-10 kişi çalıştıran)	0,81
8. İşçi, Düzenli Ücretli, Beyaz Yakalı – Düşük ve Orta Vasıflı	0,79
9. Memur, Maaşlı- Yardımcı Hizmetler (odacı, çaycı, arşiv görevlisi vb.)	0,65
10. Kendi Hesabına Küçük Ticaret	0,57
11. Ücretsiz Aile İşçisi	0,49
12. İşçi, Düzenli Ücretli, Mavi Yakalı - Orta Vasıflı (ustabaşı, aşçı, şoför, şef garson vb.)	0,40
13. Farklı Bir Kategori Olarak “şu anda çalışmayan” Emekliler	0,35
14. İşçi, Düzenli Ücretli, Mavi Yakalı – Vasıfsız (fabrikada imalatta kol işçisi, hizmet sektöründe komi, kebabçıda çalışan, inşaat ve tamir işleri, imalatta çırak, garson vb.)	0,24
15. Kendi Hesabına Marjinal İşler (kendine ait işyeri olmadan kendi hesabına çalışanlar: işportacı, boya-badanacı, araba tamircisi, çevirmen vb.)	0,21
16. Çiftçi (kendi toprağını ekip biçen, ortakçı, düzenli tarım işçisi vb.)	0,20
17. Kendi Hesabına Zanaatkâr (kuaför, marangoz, berber, su tesisatçısı, çilingir, yorgancı, yufkacı vb.)	0,18
18. Evden Yapılan Gelir Getiren İşler (kendi evinde, dikiş, nakış, yün işleri, takı yapıp satmak, pasta börek yapıp satmak, çocuk bakmak vb.)	0,04
19. Yevmiyeli Geçici İşçilik (gündelikçilik, çocuk bakıcılığı, inşaatla yevmiyeyle çalışan, hamallık, amelelik, parça başı işler vb.)	0,00

Hanenin iş statü puanı hesaplanırken, hanedeki çalışanlar veya emekli olup çalışmayan kişilerden işlerinden elde etmiş oldukları iş statü puanları toplanmış ve her hanede bu puanın elde edildiği kişi sayısına bölünmüştür. Hanede hiç çalışan birey olmaması durumunda ise o hanenin iş statü puanı “0” olarak belirlenmiştir.

Yukarıda yer alan değişkenlere ait sayısal veriler kullanılarak sosyo-ekonomik statü puanının belirlenebileceği sonucuna ulaşılmıştır (Kalaycıoğlu vd., 2010: 207). Bulgular ışığında oluşturulan tahmin denklemi ise şöyledir:

$$\text{SES} = 30.978 + \text{Eğitim Yılı Ortalaması} \times 0.775 + \text{Kişi Başı Gelir} \times 0.003 + \text{Oturulan Ev} \times 1.975 + \text{İkinci Ev} \times 1.975 + \text{Otomobil} \times 1.975 + \text{Evin Isınma Şekli} \times 1.775 + \text{Bulaşık Makinesi} \times 1.775 + \text{İkinci TV} \times 1.775 + \text{DVD Player} \times 1.775 + \text{İnternet Bağlantısı} \times 1.775 + \text{Hane İş Statü Puanı} \times 6.446$$

Yukarıda yer alan denklemden yararlanılarak hesaplanan SES puanına göre SES gruplarının belirlenmesinde ortalamadan olan uzaklıklar dikkate alınarak kesme noktaları oluşturulmuştur. Buna göre oluşturulmuş puan aralıkları aşağıdaki tabloda sunulmaktadır (Kalaycıoğlu vd., 2010: 208).

Tablo 10: SES Puan Aralıkları

SES Grubu	Puan Aralığı
A	70.00-ve üzeri
B	60.00-69.99
C1	50.00-59.99
C2	40.00-49.99
D	30.00-39.99

Bu çalışmada, yukarıda yer alan tahmin denkleminde yararlanılarak öğrencilerin SES puanları hesaplanmıştır. Örneklem sayısının az ve örneklemin üniversite öğrencilerinden oluşması nedeniyle öğrencilerin önemli bir kısmının belli bir SES grubunda yer aldığı görülmüştür. Bu nedenle statü değişkeni gruplara ayrılmadan sürekli değişken olarak analize sokulmuştur.

(4) Akademik Başarı Ölçeği

Yukarıda, öğrencilerin beş faktör kişilik özellikleri, akademik öz-yeterlik algı düzeyi ile ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyini ölçmek üzere geliştirilen ölçek çalışmalarına yer verilmiştir. Modelin bağımlı değişkeni olan akademik başarı için ise öğrencilerin 2013-2014 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde bulundukları sınıfa gelene kadar almış oldukları genel akademik not ortalaması kullanılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmanın istatistiksel bulguları genel olarak dört kısımda ele alınmıştır. Birinci kısımda, araştırmadaki bağımlı ve bağımsız değişkenlerin betimleyici istatistikleri ortaya konulmuş, ikinci kısımda tüm değişkenler arasındaki korelasyonlar incelenerek, değişkenler arasındaki ilişkiler belirlenmiştir. Üçüncü kısımda, demografik değişkenlerin bağımlı ve bağımsız değişkenleri ne şekilde farklılaştırdığı gözlemlenmiştir.

Dördüncü kısımda ise, araştırmanın bağımlı değişkeni olan akademik başarıyı yordayan sosyo-ekonomik statü ile aracılık etkisinin olup olmadığının incelendiğin beş faktör kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik algı düzeyini yordayan değişkenlerin neler olduğu ve yordama güçlerinin ne oranda olduğuna bakılmıştır.

1. BETİMLEYİCİ İSTATİSTİKLER

Araştırmada kullanılan tüm değişkenlerin ortalama, minimum ve maksimum değerleri ile standart sapmaları Tablo-11'de yer almaktadır. Kişilik değişkenine ait genel toplam değerlerine yer verilmemiştir. Bunun nedeni ise, kişilik değişkeninin alt boyutlarına ilişkin değerlerin daha önem arz etmesi ve alt boyutlarıyla analiz yapmanın anlamlı olacağı değerlendirilmesinin yapılmasıdır.

Tablo-11 incelendiğinde, kişilik bağımsız değişkenine ait alt boyutların tamamının puanlarının ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Kişiliğin uyumluluk boyutunun ortalama puanı diğer kişilik boyutlarından yüksek ($\bar{X}=3,98$; $SS=0,70$) olurken, nevroz boyutunun ortalama puanı ise diğer boyutlara göre düşük ($\bar{X}=3,09$; $SS=0,89$) çıkmıştır. Araştırmada kullanılan tüm değişkenlere ait minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma değerleri Tablo-11'de sunulmuştur.

Tablo-11: Değişkenlere Ait Betimleyici İstatistikler

Değişkenler	Toplam	$\bar{X}$	Min.	Maks.	SS
Sosyo-Ekonomik Statü	420	73,97	41,87	207,05	19,37
Nevrotiklik	420	3,09	1,00	5,00	0,89
Dışa Dönüklük	420	3,57	1,00	5,00	0,84
Gelişime Açıklık	420	3,60	1,00	5,00	0,70
Uyumluluk	420	3,98	1,75	5,00	0,70
Öz Disiplin	420	3,92	1,00	5,00	0,74
Akademik Öz-Yeterlik	420	2,89	1,17	4,00	0,57
Akademik Başarı	420	2,71	2,00	3,93	0,46

2. DEĞİŞKENLER ARASI KORELÂSYONLARA İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmada bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koymak amacıyla, Pearson korelasyonları hesaplanmıştır. Bu maksatla, bağımsız değişkenlerle bağımlı değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek için korelasyona bakılmıştır.

Yapılan analizde, kişilik özellikleri değişkeninin sosyo-ekonomik statü, ve akademik öz-yeterlik değişkenlerinde olduğu gibi genel toplamına yer verilmemiştir. Bu değişken yalnız alt boyutlarıyla analize sokulmuştur. Çünkü kişiliğe ait genel toplam puanlamasının tam olarak bir anlam ifade etmediği, ancak her bir alt boyutun başlı başına bir değişken olduğu ve katılımcıların kişiliğe ilişkin eğilimlerini gösterdiği bilinmektedir.

Beş faktör kişilik özellikleri, sosyo-ekonomik statü, akademik öz-yeterlik algı düzeyi ve akademik başarı arasındaki ilişkiye ait değerler Tabloda-12’de yer almaktadır.

Tablo-12: Değişkenler ve Alt Boyutlar Arası Korelasyonlar

BOYUTLAR		NEVR	DIS_ D	GLŞ_ A	UYM	ÖZ_D	STATÜ	AKD_ YET	AKD_ ORT
NEVR	Nevrotiklik	1							
DIS_D	Dışa dönük	,054	1						
GLŞ_A	Gelişime açık	,045	,509**	1					
UYM	Uyumluluk	-,383**	,080	,143**	1				
ÖZ_D	Öz disiplin	-,043	,289**	,425**	,465**	1			
STATÜ	Sosyo-ekonomik statü	-,048	,103*	,043	-,072	-,025	1		
AKD_ YET	Akademik Öz-yeterlik	-,097*	,271**	,366**	,112*	,363**	-,034	1	
AKD_ ORT	Akademik başarı	-,004	,039	,129**	,101*	,249**	-,137**	,314**	

**p<0,01; *p<0,05

a. Beş Faktör Kişilik Özellikleri ile Sosyo-Ekonomik Statü, Akademik Öz-Yeterlik Algı Düzeyi ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Kişiliğin alt boyutlarından nevroitiklik ile akademik öz-yeterlik algı düzeyi ($r=-0,10$; $p<0,05$) arasında negatif yönde anlamlı ilişki görülürken, nevroitiklik ile sosyo-ekonomik statü ($r=-0,05$; $p>0,01$) ve akademik başarı ($r=0,00$; $p>0,01$) arasında ise ilişki tespit edilmemiştir. Kişiliğin dışa dönüklük alt boyutu ile sosyo-ekonomik statü ($r=0,10$; $p<0,05$) ve akademik öz-yeterlik algı düzeyi ($r=0,27$; $p<0,01$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki görülürken, dışa dönüklük ile akademik başarı ($r=0,04$; $p>0,01$) arasında ise herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Kişilik özelliklerinden gelişime açıklık ile akademik öz-yeterlik ($r=0,37$; $p<0,01$) ve akademik başarı ($r=0,13$; $p<0,01$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilirken, gelişime açıklık ile sosyo-ekonomik statü ($r=0,04$; $p>0,01$) arasında ise anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır.

Uyumluluk ile akademik öz-yeterlik ($r=0,11$; $p<0,05$) ve akademik başarı ($r=0,10$; $p<0,05$) arasında da pozitif yönde anlamlı ilişki görülürken, uyumluluk ile sosyo-ekonomik statü ($r=-0,07$; $p>0,01$) arasında ise anlamlı ilişki tespit edilememiştir. Benzer şekilde öz disiplin ile akademik öz-yeterlik algı düzeyi ($r=0,36$; $p<0,01$) ve akademik başarı ($r=0,25$; $p<0,01$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki söz konusu iken, öz disiplin ile sosyo-ekonomik statü ($r=-0,03$; $p>0,01$) arasında ise anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

b. Sosyo-Ekonomik Statü, Akademik Öz-Yeterlik Algı Düzeyi ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Sosyo-ekonomik statü ile akademik başarı ($r=-0,14$; $p<0,01$) arasında negatif yönde anlamlı ilişki görülürken, sosyo-ekonomik statü ile akademik öz-yeterlik algı düzeyi ($r=-0,03$; $p>0,01$) arasında ise ilişki tespit edilememiştir. Akademik öz-yeterlik algı düzeyi ile akademik başarı ($r=0,31$; $p<0,01$) arasındaki ilişki incelendiğinde, değişkenler arasında pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

3. DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERİN BAĞIMLI VE BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLERE ETKİLERİ

Çalışmada demografik değişkenlerin (cinsiyet, bölüm, sınıf) diğer değişkenler üzerine etkilerini ortaya koymak amacıyla iki ortalama arasında anlamlı fark olup olmadığını test etmek için t- testi, ikiden fazla ortalamanın karşılaştırılması için ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Ayrıca hangi gruplar arasında farklılıkların olduğunu belirlemek için Post Hoc testlerinden Tukey HSD testi kullanılmıştır. Demografik değişkenlerin bağımlı ve bağımsız değişkenlerle olan analiz sonuçları birer birer tablo-13'te belirtilmiştir.

Örnekleme oluşturan katılımcıların bölümlerine göre ailelerinin sosyo-ekonomik statüleri, katılımcıların beş faktör kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik algı düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını tespit etmek için ANOVA yapılmıştır. Ankete katılanların bölümleri, İktisat (1), Endüstri Mühendisliği (2), Türk Dili ve Edebiyatı (3) ve Çalışma Ekonomisi (4) olarak dört kategoride belirlenmiştir. Ayrıca, anlamlı farklılıkların hangi bölümler

arasında olduğu Tukey testi ile tespit edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo-13'te yer almaktadır.

Tablo-13: Bölümlere Göre ANOVA Sonuçları

Değişken/ Boyut		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
STATU	Gruplarasası	13801,285	3	4600,428			
	Gruplar içi	143427,670	416	344,778	13,343	,000	1-3, 2-3, 4-3,
	Toplam	157228,956	419				
AKD_ORT	Gruplarasası	,498	3	,166			
	Gruplar içi	89,575	416	,215	,771	,511	-
	Toplam	90,073	419				
NEVR	Gruplarasası	3,099	3	1,033			
	Gruplar içi	333,241	416	,801	1,290	,278	-
	Toplam	336,340	419				
DIS_D	Gruplarasası	4,356	3	1,452			
	Gruplar içi	297,480	416	,715	2,030	,109	-
	Toplam	301,836	419				
GLŞ_A	Gruplarasası	,967	3	,322			
	Gruplar içi	207,029	416	,498	,648	,585	-
	Toplam	207,997	419				
UYM	Gruplarasası	2,761	3	,920			
	Gruplar içi	202,833	416		1,888	,131	-
	Toplam	205,594	419				
ÖZ_D	Gruplarasası	4,492	3	1,497			
	Gruplar içi	230,046	416	,553	2,707	,045	-
	Toplam	234,537	419				
AKD_YET	Gruplarasası	6,767	3	2,256			
	Gruplar içi	129,499	416	,311	7,246	,000	1-3, 2-3,
	Toplam	136,265	419				

Tablo-13'te sosyo-ekonomik statü [$F_{(3,416)}=13,343$; $p<0,05$] ve akademik öz-yeterlik [$F_{(3,416)}=7,246$; $p<0,05$] algı düzeyinin bölümlere göre farklılaştığı görülmüştür. Kişilik değişkenine ait alt boyutlar ile akademik başarıda bu farklılığın anlamlı olmadığı görülmektedir.

Tablo-13 verileri incelendiğinde; İktisat, Endüstri Mühendisliği ve Çalışma Ekonomisi bölümünde okuyan öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyinin Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde okuyan öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyinden anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir.

Kişilik özellikleri ile ilgili Tablo-13'teki veriler incelendiğinde; alt boyutlar açısından bölümler arasında farklılık olmadığı görülmektedir. Akademik öz-yeterlik algı düzeyinin bölümlere göre farklılık gösterip göstermediği ile ilgili değerlere bakıldığında, Türk Dili ve Edebiyatı bölümü öğrencilerinin yeterlik düzeyinin İktisat ve Endüstri Mühendisliği bölümündeki öğrencilerin yeterlik düzeyinden anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların sınıflarına göre ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyi, katılımcıların beş faktör kişilik özellikleri, akademik öz-yeterlik algı düzeyleri ve akademik başarıları arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığını tespit etmek üzere ANOVA yapılmıştır. Ankette sınıflar; 1'inci sınıf (1), 2'nci sınıf (2), 3'üncü sınıf (3) ve 4'üncü sınıf (4) olmak üzere dört kategoride ele alınmıştır. Analiz sonuçları Tablo-14'te yer almaktadır.

Tablo değerleri incelendiğinde; sosyo-ekonomik statü [$F_{(3,416)}=10,852$; $p<0,05$] ve akademik öz-yeterlik [$F_{(3,416)}=8,587$; $p<0,05$] algı düzeyinin öğrencilerin sınıflarına göre farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Kişilik değişkeninin alt boyutları incelendiğinde, bu farklılığın sadece öz-disiplin [$F_{(3,416)}=3,571$; $p<0,05$] boyutunda ortaya çıktığı görülmektedir.

Tablo-14: Sınıflara Göre ANOVA Sonuçları

Değişken/ Boyut		Kareler Toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
STATU	Gruplararası	11412,093	3	3804,031			
	Gruplar içi	145816,862	416	350,521	10,852	000	1-2,1-3, 3-4,
	Toplam	157228,956	419				
AKD_ORT	Gruplararası	,498	3	,166			
	Gruplar içi	89,575	416	,215	,771	,511	-
	Toplam	90,073	419				
NEVR	Gruplararası	1,937	3	,646			
	Gruplar içi	334,402	416	,804	803	493	-
	Toplam	336,340	419				
DIS_D	Gruplararası	,864	3	,288			
	Gruplar içi	300,972	416	,723	398	754	-
	Toplam	301,836	419				
GLŞ_A	Gruplararası	1,825	3	,608			
	Gruplar içi	206,172	416	,496	1,227	,299	-
	Toplam	207,997	419				
UYM	Gruplararası	3,856	3	1,285			
	Gruplar içi	201,738	416	,485	2,651	,048	-
	Toplam	205,594	419				
ÖZ_D	Gruplararası	5,888	3	1,963			
	Gruplar içi	228,650	416	,550	3,571	,014	1-2, 2-3, 2-4,
	Toplam	234,537	419				
AKD_YET	Gruplararası	7,947	3	2,649			
	Gruplar içi	128,319	416	,308	8,587	,000	1-2, 1-3, 1-4,
	Toplam	136,265	419				

Tabloda, bağımlı ve bağımsız değişkenlerin öğrencilerin sınıflarına göre değişip değişmediğine bakılmış; 2 ve 3'üncü sınıftaki öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyinin 1'inci sınıfta okuyan öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyinden anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Yine 3'üncü sınıfların statü ortalamaları 4'üncü sınıflardan yüksek çıkmıştır.

Kişilik özelliklerinden öz-disiplin boyutuna bakıldığında; 1, 3 ve 4'üncü sınıfta okuyan öğrencilerin disiplin düzeyinin 2'nci sınıfta okuyan öğrencilerin disiplin düzeyinden anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Akademik öz-yeterlik algı düzeyi ile ilgili, 1'inci sınıfta okuyan öğrencilerin yeterlik düzeylerinin 2, 3 ve 4'üncü sınıftakilerden yüksek olduğu belirlenmiştir.

Örnekleme oluşturan katılımcıların cinsiyetine göre beş faktör kişilik özellikleri, akademik öz-yeterlik algı düzeyleri, akademik başarıları ve ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığını tespit etmek üzere t-testi yapılmıştır.

Tablo-15: Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

Değişken/Boyut	Ortalama Farkı	Std.Hata Fark	t	Sd	P
Statü	-,91403	2,03805	-,448	418	,654
Akademik Ortalama	,22569	,04753	4,749	418	,000
Nevrotiklik	,10617	,09414	1,128	418	,260
Dışa dönüklük	,19484	,08881	2,194	418	,029
Gelişime Açıklık	-,05991	,7409	-,809	418	,419
Uyumluluk	,26278	,07259	3,620	418	,000
Öz Disiplin	,26539	,07766	3,417	418	,001
Akademik Öz-Yeterlik	,07034	,05991	1,174	418	,241

Tablo-15'te erkek ve kadın öğrencilerde kişilik özelliklerinin bazı boyutlarında anlamlı farklılıklar görülmektedir. Benzer şekilde akademik başarı açısından da anlamlı fark görülmektedir. Tablo-15 değerleri incelendiğinde, kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha başarılı ve daha dışa dönük olduğu gözlemlenmektedir.

Benzer şekilde kişilik alt boyutlarından uyumluluk ve öz disiplin açısından kız öğrenciler daha uyumlu ve disiplinli görülmüştür. Ailelerin sosyo-ekonomik statüsü ve öğrencilerin akademik öz-yeterlik algı düzeylerinin öğrencilerin cinsiyetine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür.

4. DEĞİŞKENLER ARASI REGRESYON ANALİZİ BULGULARI

Çalışmada, bağımlı değişkenler ile bağımsız veya birden fazla bağımsız değişken arasındaki ilişkilerin açıklanması için regresyon analizi yapılmıştır. Başka bir deyişle, regresyon analizi yapılarak değişkenler arasındaki ilişkiler ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki yordama güçleri ortaya koyma amacı güdülmüştür. Ayrıca, var olan etkilerdeki olası aracılık rollerini ortaya koymak maksadıyla regresyon analizinden faydalanılmıştır.

Öncelikle akademik başarıyı etkileyen faktörleri tespit etmek üzere regresyon analizi yapılmıştır. Daha sonra sosyo-ekonomik statünün aracı değişkenler üzerindeki etkisine bakılmıştır. Son olarak ise, sosyo-ekonomik statü ile ayrı ayrı beş faktör kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik değişkenlerinin dahil olduğu hiyerarşik regresyon analizi yapılmış, akademik başarının ne ölçüde yordandığı ve beş faktör kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik algı düzeyinin muhtemel aracılık etkileri ortaya konmaya çalışılmıştır. Tüm analizlerde demografik değişkenlerin kontrol edilmesi maksadıyla, bölüm, sınıf ve cinsiyet hiyerarşik regresyonun birinci aşamasında regresyon analizine dâhil edilmiştir. Böylelikle demografik değişkenler kontrol altına alınarak, bağımsız değişkenlerin ayrı ayrı bağımlı değişkenler üzerindeki etkileri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Analizler yapılmadan önce aracılık etkisine bakmak için bazı koşulların sağlanması gerektiği bilinmektedir. İki değişken arasındaki ilişkiye üçüncü bir değişkenin aracılık edip etmediği ya da dolaylı bir etkinin söz konusu olup olmadığı regresyon analiziyle kanıtlanabilir (Meydan ve Şeşen, 2011). Klasik regresyon analizinde, böyle bir aracılık ilişkisinin ispatı için bazı koşulların sağlanması gereklidir. Bunlar aşağıda sıralanmıştır (Baron ve Kenny, 1986):

- Bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde etkisi olmalıdır.
- Bağımsız değişkenin aracı değişken üzerinde etkisi olmalıdır.
- Aracı değişkenin bağımlı değişken üzerinde etkisi olmalıdır.
- Aracı değişken bağımsız değişkenle birlikte regresyon analizine dâhil edildiğinde, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi düşerken, aracı değişkenin de bağımsız değişken üzerinde anlamlı etkisi olmalıdır.

Bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi tamamen aracı değişken üzerinden gerçekleşiyorsa, başka bir deyişle, daha önce bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde etkisi varken aracı değişkenin analize dahil edilmesiyle bu etki anlamsızlaşıyorsa “tam aracılık” etkisinden, bu etki hala anlamlı ancak daha azalmış ise bu durumda da “kısmi aracılık” etkisinden söz edilebilir.

a. Akademik Başarıyı Yordayan Değişkenler

Akademik ortalama ile demografik değişkenler ve sosyo-ekonomik statü, beş faktör kişilik özellikleri, akademik öz-yeterlik algı düzeyi arasında regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo-16’da yer almaktadır.

Tablo-16: Akademik Başarı Üzerinde Etkileri Olan Değişkenlere Ait Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	Akademik Başarı			
	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
	β	β	β	β
Cinsiyet	-,210*	-,212*	-,203*	-,205*
Bölüm	,079	,059	,065	,022
Sınıf	-,035	-,017	-,034	,014
Statü	-	-,121**	-	-
NEVR	-	-	-,034	-
DIS_D	-	-	-,096	-
GLŞ_A	-	-	,097	-
UYM	-	-	-,065	-
ÖZ_D	-	-	,223*	-
AKD_YET	-	-	-	,300*
R ²	.058	.072	.113	.143
F	8,527*	8,034*	6,515*	17,278*
ΔR^2	-	.014	.055	.085
ΔF	-	-,493	-2,012	8,751
Düz. R ²	.051	.063	.095	.134

n= 420 *p<.01 düzeyinde anlamlı **p<.05 düzeyinde anlamlı; Statü: Sosyo-Ekonomik Statü, NEVR: Nevrotiklik, DIS_D: Dışa Dönüklük, GLŞ_A:Gelişime Açıklık, UYM: Uyumluluk, ÖZ_D: Öz Disiplin, AKD_YET: Akademik Öz-Yeterlik Algı Düzeyi

Tablo-16 incelendiğinde, demografik değişkenlerden cinsiyetin tüm modellerde akademik başarıyı yordadığı görülmektedir. Model 1’de akademik başarıyı demografik değişkenlerden cinsiyetin ($\beta=-,21$, $p<0,01$) yordadığı ve demografik değişkenlerin akademik başarı toplam varyansının %5’ini anlamlı olarak açıkladığı görülmektedir.

Model 2’de ise ailelerin sosyo-ekonomik statülerinin öğrencilerin akademik başarılarını ($\beta=-,12$, $p<0,01$) negatif yönde anlamlı bir şekilde yordadığı ve demografik değişkenlerle birlikte sosyo-ekonomik statünün akademik başarı toplam varyansının %6’sını açıkladığı görülmektedir.

Model 3'te beş faktör kişilik özelliklerinin akademik başarıyı yordayıp yordamadığına bakılmış ve bu alt boyutlardan sadece öz disiplin boyutunun akademik başarı ($\beta=,22$, $p<0,01$) üzerinde pozitif yönde anlamlı etkisinin olduğu görülmüştür. Demografik değişkenlerle birlikte öz disiplin boyutunun akademik başarı toplam varyansının %9'unu açıkladığı görülmektedir.

Model 4'te akademik öz-yeterlik değişkeni analize sokulmuş ve akademik öz-yeterlik algı düzeyinin akademik başarı ($\beta=,30$, $p<0,01$) üzerinde pozitif yönde anlamlı etkisinin olduğu ve demografik değişkenlerle birlikte akademik öz-yeterlik değişkeninin akademik başarı toplam varyansının %13'ünü açıkladığı görülmüştür.

b. Sosyo-Ekonomik Statünün Beş Faktör Kişilik Özelliklerinden Öz Disiplin Alt Boyutu Üzerindeki Etkisi

Model 5'te öz disiplin boyutunu demografik değişkenlerden cinsiyetin ($\beta=-,14$, $p<0,01$) yordadığı ve demografik değişkenlerin öz disiplin toplam varyansının %2'sini anlamlı olarak açıkladığı görülmektedir.

Tablo-17'de Model 6'da ailelerin sosyo-ekonomik statüsünün öğrencilerin beş faktör kişilik alt boyutlarından öz disiplin ($\beta=-,009$, $p>0,01$) boyutunu anlamlı bir şekilde yordamadığı görülmektedir.

Bağımsız değişken sosyo-ekonomik statü ile aracı değişkenlerden kişiliğin alt boyutlarından öz disiplin arasında anlamlı bir etki olmaması nedeniyle öz disiplin boyutunun aracılık etkisine bakılmamıştır.

Tablo-17: Sosyo-Ekonomik Statünün Öz Disiplin Boyutu Üzerindeki Etkisine İlişkin Regresyon Analizi

Öz Disiplin		
Değişkenler	Model 5	Model 6
	β	β
Cinsiyet	-,146*	-,146*
Bölüm	,096	,094
Sınıf	,002	,003
Statü	-	-,009
R ²	,036	,036
F	5,189*	3,891*
ΔR^2	-	0
ΔF	-	-1,298
Düz. R ²	,029	,027

n= 420 *p<.01 düzeyinde anlamlı **p<.05 düzeyinde anlamlı; Statü: Sosyo-Ekonomik Statü

c. Sosyo-Ekonomik Statünün Akademik Öz-Yeterlik Algı Düzeyi Üzerindeki Etkisi

Tablo-18’de bağımsız değişken sosyo-ekonomik statünün aracı değişken akademik öz-yeterlik algı düzeyi üzerindeki etkisine bakılmıştır. Model 7’de akademik öz-yeterlik algı düzeyini demografik değişkenlerden bölüm ($\beta=,19$, $p<0,01$) ve sınıfın ($\beta=-,16$, $p<0,01$) yordadığı ve demografik değişkenlerin akademik öz-yeterlik algı düzeyi toplam varyansının %5’ini anlamlı olarak açıkladığı görülmektedir. Model 8’de ise sosyo-ekonomik statünün akademik öz-yeterlik algı düzeyini ($\beta=,018$, $p>0,01$) anlamlı bir şekilde yordamadığı görülmektedir. Bağımsız değişken sosyo-ekonomik statü

ile aracı değişken akademik öz-yeterlik algı düzeyi arasında anlamlı etki olmaması nedeniyle akademik öz-yeterlik algı düzeyinin aracılık etkisine bakılmamıştır.

Tablo-18: Sosyo-Ekonomik Statünün Akademik Öz-Yeterlik Algı Düzeyi Üzerindeki Etkisine İlişkin Regresyon Analizi

Akademik Öz-Yeterlik		
Değişkenler	Model 7	Model 8
	β	β
Cinsiyet	-,016	-,016
Bölüm	,191*	,194*
Sınıf	-,165*	,168*
Statü	-	,018
R ²	,059	,059
F	8,715*	6,558*
ΔR^2	-	0
ΔF	-	-2,157
Düz. R ²	,052	,050

n= 420 *p<.01 düzeyinde anlamlı **p<.05 düzeyinde anlamlı; Statü: Sosyo-Ekonomik Statü

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ

Bu çalışma ile ailelerin sosyo-ekonomik statüleri, öğrencilerin kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik düzeylerinin akademik başarılarını etkileyip etkilemediğinin bütüncül bir yaklaşımla ele alınması hedeflenmiştir. Bu amacı gerçekleştirmek maksadıyla, üniversitelerde okuyan 420 öğrenciden elde edilen verilerle görgül bir araştırma yapılmıştır.

Araştırmada ilk önce, değişkenlere ait betimleyici istatistiklere yer verilmiş, değişkenler ve onların alt boyutları arasındaki ilişkiler için korelasyonlara bakılmıştır. Daha sonra ikili ve gruplar arası farklılıkların ortaya konulabilmesi maksadıyla t-testi ve tek yönlü varyans analizi, değişkenlerin birbirlerine olan etkilerini ortaya çıkarmak için ise regresyon analizi yapılmıştır.

Tüm bu yapılan analizler ve elde edilen bulgular ışığında, bu bölümde elde edilen sonuçlar sırasıyla değişkenler bazında değerlendirilerek, araştırma sorularına cevap verilmiş ve hipotezlerin doğrulanıp doğrulanmadığına bakılmıştır. En son olarak ise, gelecekte yapılacak araştırmalara yön vermesi amacıyla bazı önerilerde bulunulmuştur.

1. DEĞİŞKENLERLE İLGİLİ SONUÇLAR

a. Sosyo-Ekonomik Statü ile İlgili Sonuçlar

Sosyo-ekonomik statü ile akademik başarı arasındaki ilişki incelendiğinde, ailelerin sosyo-ekonomik statüleri ile öğrencilerin akademik başarıları ($r=-0,14$; $p<0,01$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Birçok araştırmada sosyo-ekonomik statü ile akademik başarı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu ifade edilirken (Ataklı, 1998; Köse, 2006; Gelbal, 2008; Özyaba, 2013), bu çalışmada ise aksi yönde bir sonuç elde edilmiştir.

Bulmuş olduğumuz sonucu destekleyici bir çalışma Heyneman ve Laxley (1983) tarafından 29 yüksek ve düşük gelirli ülke üzerinde yapılmıştır. Yapılan çalışmada düşük gelirli ülkelerde okul başarısı üzerinde bireysel özelliklerden daha çok okul kaynaklarının etkili olduğu ifade edilmiştir.

Karaman ilinde bulunan fen lisesinde 9-12'nci sınıfta okuyan 306 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada, öğrencilerin biyoloji dersindeki başarıları üzerinde ailenin statüsünü oluşturan gelir durumu ve eğitim seviyesi ile ailedeki çocuk sayısının etkili olmadığı görülmüştür (Sadi, 2014).

OECD 2011 yılı raporunda da sosyo-ekonomik statü açısından dezavantajlı olan ülke öğrencilerinin PISA'da başarılı oldukları ifade edilmiştir (OECD, 2011).

Tatar tarafından 2004 yılında yapılan çalışmada, gelişmiş ülkelerde sosyo-ekonomik statü ile akademik başarı arasında ilişki olduğu, gelişmekte olan ülkelerde ise ilişkinin olmayabileceği ifade edilmektedir (Tatar, 2004). Sonuç olarak yaptığımız çalışmada, genel anlamda çalışmaların aksine bir sonuç ortaya çıkmıştır. Ayrıca, statüsü yüksek olan aile çocuklarının akademik başarılarının düşük olması manidar bulunmuştur.

Sosyo-ekonomik statü ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişki incelendiğinde, anlamlı ilişkinin sadece dışa dönüklük ($r=0,10$; $p<0,05$) ile pozitif yönde olduğu görülmektedir. Bu durum bize, katılımcıların kişilik özelliklerinin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durumdan çok da etkilenmediğini göstermektedir.

Yani öğrencilerin sorumluluk, gelişime açıklık, nevrotiklik ve uyumluluk kişilik özelliklerinin ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin düşük ya da yüksek olmasına göre değişmediği görülmektedir. Oysaki kimi çalışmalarda, kişilik özelliklerini etkileyen faktörlerden birinin de statü olduğu ifade edilmiştir (Feshbech ve Weiner, 1991).

Sosyo-ekonomik statü ile akademik öz-yeterlik algı düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde, statü ile akademik öz-yeterlik algı düzeyi ($r=-0,03$; $p>0,01$) arasında anlamlı ilişki tespit edilememiştir. Yani öğrencilerin

kendilerini akademik açıdan yeterli görmelerinin ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerine göre değişmediği görülmektedir.

Sosyo-ekonomik statü ile demografik değişkenler arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığı konusuna bakıldığında, ailelerin sosyo-ekonomik statülerinin öğrencilerin bölümleri ve sınıflarına göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Cinsiyete göre ise farklılık olmadığı görülmektedir. Statü açısından hangi bölümler arasında fark olduğuna bakıldığında, İktisat, Endüstri Mühendisliği ve Çalışma Ekonomisi bölümünde okuyan öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerinin Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde okuyan öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyinden anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Her ne kadar üniversite aşamasında sosyo-ekonomik statü ile akademik başarı arasında negatif yönlü bir ilişki söz konusu olsa da statünün üniversiteye giriş aşamasında seçilen bölüm üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

Statü açısından sınıflar arasındaki farka bakıldığında, 2 ve 3'üncü sınıftaki öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerinin 1'inci sınıfta okuyan öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyinden anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Yine 3'üncü sınıftakilerin statü ortalamaları 4'üncü sınıftakilerden yüksek çıkmıştır. Farklı statüden öğrencilerin aynı bölümlerde okuduğu görülmektedir. Aslında bu durum statünün üniversiteye girişi pek de etkilemediğinin bir göstergesi olarak düşünülebilir.

Son olarak bağımsız değişken sosyo-ekonomik statünün bağımlı değişken akademik başarı ve aracı değişkenler olan beş faktör kişilik özellikleri ile akademik öz-yeterlik algı düzeyi üzerindeki etkisine bakılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, sosyo-ekonomik statünün akademik başarı üzerinde negatif yönde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Sosyo-ekonomik statünün aracı değişkenler üzerindeki etkisine bakıldığında, statü ile beş faktör kişilik özellikleri ve akademik öz-yeterlik algı düzeyi arasında anlamlı bir etkiye rastlanmamıştır. Elde edilen bu sonuçla birlikte sosyo-ekonomik statünün akademik başarı üzerindeki etkisinde beş faktör kişilik

özellikleri ve akademik öz-yeterlik algı düzeyinin aracılık rollerinin olmadığı görülmüştür.

b. Beş Faktör Kişilik Özellikleri ile İlgili Sonuçlar

Araştırmada, kişilik kavramı genel olarak ifade edilmesine rağmen, tüm analizlerde alt boyutlarıyla ele alınmıştır. Bunun nedeni ise, kişiliğe ait genel puan toplamalarının tek başına bir anlam ifade etmedikleri, bunun yerine her bir alt boyutunun bir değişken olarak ele alınmasının katılımcıların kişilik özelliklerini daha iyi yansıtabileceği düşüncesidir.

Kişilik boyutlarının aritmetik ortalamalarına bakıldığında, öğrencilerin nevrotiklik kişilik özelliklerine ait ortalama puanları en düşük iken, uyumluluk özellikleri ise en yüksek ortalamaya sahiptir. Özellikle nevrotiklik boyutunun puan ortalamasının diğer kişilik boyutlarına göre düşük olması gelecek için sevindirici olarak görülmekle birlikte, puanının ortalamanın üzerinde olması kaygı verici olarak değerlendirilebilir.

Kişilik boyutları ile akademik başarı arasındaki ilişkiye bakıldığında, genel itibarıyla kişilik boyutları ile akademik başarı arasında anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir (nevrotiklik-dışa dönüklük hariç). Alt boyutlar arasındaki bu anlamlı ilişkilerin en düşüğü uyumluluk ile akademik başarı ($r=0,10$, $p<0,05$) arasında iken, en yüksek ilişki ise öz disiplin ve akademik başarı ($r=0,24$, $p<0,01$) arasında tespit edilmiştir. Ayrıca gelişime açıklık ile akademik başarı ($r=0,12$, $p<0,01$) arasında da pozitif yönde anlamlı ilişki görülmüştür. Elde edilen sonuçlar, öğrencilerin kişilik özellikleri ile akademik başarıları arasında ilişki olduğunu vurgulayan çalışmaları (Sıgı ve Gürbüz, 2011; Yazıcı, 2013) desteklemektedir.

Sıgı ve Gürbüz (2011) tarafından Ankara ve İstanbul'da bulunan iki devlet üniversitesinden 458 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada; sorumluluk (öz disiplin) ve gelişime açıklık alt boyutları ile akademik başarı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki görülürken uyumluluk ve duygusal denge (nevrotiklik) alt boyutları ile akademik başarı arasında ise anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır.

Kişilik boyutları ile akademik öz-yeterlik algı düzeyi arasındaki ilişkiye bakıldığında; alt boyutların tamamının akademik öz-yeterlik ile anlamlı ilişki içerisinde olduğu görülmüştür. En yüksek ilişki gelişime açıklık ile akademik öz-yeterlik ($r=0,36$, $p<0,01$) arasında pozitif yönde iken en düşük ilişki ise nevrotiklik ile akademik öz-yeterlik algı düzeyi ($r=-0,09$, $p<0,05$) arasında negatif yönde anlamlı görülmüştür. Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, uyumlu, gelişime açık, disiplinli ve dışa dönük olan öğrencilerin kendilerini akademik anlamda daha yeterli gördükleri anlaşılmaktadır.

Kişilik özelliklerinden sadece öz disiplin boyutunun sınıflara göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Yine kişilik özelliklerinden dışa dönüklük cinsiyete göre farklılık göstermiştir. Bölümlere göre ise kişilik özelliklerinin hiçbirinde anlamlı farklılık görülmemektedir. Sınıflara göre öz-disiplin boyutunun nasıl değiştiğine bakıldığında; 1, 3 ve 4'üncü sınıfta okuyan öğrencilerin disiplin düzeylerinin 2'nci sınıfta okuyan öğrencilerin disiplin düzeyinden anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür.

Kişilik özelliklerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermedikleri ile ilgili, kızların erkeklere göre daha dışa dönük, daha uyumlu ve daha disiplinli oldukları görülmüştür. Bu durum kızlara fırsat verildiğinde çok daha yararlı sonuçların elde edileceğinin göstergesi olarak ifade edilebilir.

Marmara Üniversitesinde öğrenim gören 237 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada beş faktör kişilik özelliklerinden sorumluluk ve deneyime açıklık boyutları açısından, kızların erkeklere göre sorumluluk ve deneyime açıklık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür (Ekşi, 2010).

Kırıkkale il merkezindeki 153 banka çalışanı üzerinde yapılan araştırmada, erkekler daha uyumlu, daha nevrotik ve daha gelişime açık iken kızların sorumluluk düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür (Merdan, 2013). Edirne'de hazır giyim sektöründe çalışan iş görenler üzerinde yapılan araştırmada, kızlar erkeklere göre daha dışa dönük olarak tespit edilmiştir (Ünsar, 2011). Bu çalışmada elde edilen bulgular yukarıdaki çalışmaları kısmen desteklemiştir.

Beş faktör kişilik özelliklerinin akademik başarıyı anlamlı bir şekilde yordayıp yordamadığına bakıldığında, sadece öz disiplin alt boyutunun akademik başarıyı anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir. Yani disiplin düzeyi yüksek olan öğrencilerin akademik başarılarının da yüksek olduğu ifade edilebilir.

c. Akademik Öz-Yeterlik Algı Düzeyi İle İlgili Sonuçlar

Akademik öz-yeterlik algı düzeyi ile akademik başarı arasındaki ilişki incelendiğinde, öğrencilerin akademik öz-yeterlik algı düzeylerinin akademik başarıları ($r=0,31$; $p<0,01$) ile pozitif yönde anlamlı ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, kendini akademik açıdan yeterli gören öğrencilerin akademik açıdan da başarılı oldukları görülmektedir.

Ülper ve Bağcı (2012) tarafından farklı üniversitelerden 179'u erkek, toplam 351 son sınıf öğrencisi üzerinde yapılan araştırmada da öz-yeterlik algı düzeyi ile akademik başarı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Konya'da 2.487'si kız olmak üzere 5.062 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada akademik öz-yeterlik ile akademik başarı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki görülmüştür (Yılmaz vd., 2012). Bu çalışmada elde edilen sonuçların yukarıda yer alan çalışmaları desteklediği görülmektedir.

Akademik öz-yeterlik algı düzeyinin demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında, öğrencilerin akademik öz-yeterlik algı düzeylerinin bölümleri ve sınıflarına göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Cinsiyet açısından ise farklılık olmadığı görülmüştür.

Akademik öz-yeterlik algı düzeyi açısından hangi bölümler arasında fark olduğuna bakıldığında, Türk Dili ve Edebiyatı bölümü öğrencilerinin yeterlik düzeylerinin İktisat ve Endüstri Mühendisliği bölümündeki öğrencilerin yeterlik düzeylerinden anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Yine 1'inci sınıfta okuyan öğrencilerin yeterlik düzeylerinin 2, 3 ve 4'üncü sınıftakilerden yüksek olduğu görülmüştür.

Akademik öz-yeterlik algı düzeyinin akademik başarıyı anlamlı bir şekilde yordayıp yordamadığına bakıldığında, yeterlik algı düzeyinin akademik başarıyı pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür. Lent ve arkadaşları (Ak. Durdukoca, 2010) tarafından 1986 yılında yapılan çalışmada, yeterlik düzeyi yüksek olan kişilerin daha başarılı olduğu ifade edilmiştir. Bandura (1997); akademik öz-yeterlik algı düzeyi ile akademik başarının ilişki içerisinde olduğunu ve başarının en önemli yordayıcısının akademik öz-yeterlik algı düzeyi olduğunu ifade etmiştir. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar, yukarıda yer alan çalışmaları desteklemiştir.

Bağımlı değişken olan akademik başarının cinsiyete göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Sınıflar arasında ise akademik başarı açısından anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Cinsiyet açısından, kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha başarılı olduğu görülmüştür.

2005 yılında ODTÜ İktisat bölümü öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada, kız öğrenciler erkek öğrencilerden daha başarılı bulunmuştur (Şenses, 2005). Benzer şekilde Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinden 444 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada da kızların erkeklere göre daha başarılı olduğu görülmüştür (Güler ve Emeç, 2006).

2. ARAŞTIRMA SORULARI VE HİPOTEZLERE İLİŞKİN SONUÇLAR

Çalışmanın ikinci bölümünde ortaya konan araştırma soruları ve hipotezlere ilişkin değerlendirmeler aşağıda Tablo-19'da sunulmuştur.

Sosyo-ekonomik statünün beş faktör kişilik özelliklerinden sadece dışa dönüklük ile anlamlı ilişki içerisinde olduğu görülmüştür. Akademik öz-yeterlik algı düzeyi ile herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır. Yine sosyo-ekonomik statünün bölüm ve sınıflara göre farklılaştığı görülmüştür. Beş faktör kişilik özelliklerinin tamamının akademik öz-yeterlik algı düzeyi ile anlamlı ilişki içerisinde olduğu görülmüştür. Demografik değişkenler açısından, öz disiplin boyutunun sınıflara göre farklılık gösterdiği, yine dışa dönüklük, uyumluluk ve öz disiplin açısından kız ve erkekler arasında fark olduğu görülmüştür. Akademik öz-yeterlik algı düzeyinin demografik değişkenler açısından, bölüm

ve sınıfa göre öğrencilerin akademik öz-yeterlik algı düzeylerinin farklılaştığı görülmüştür. Hipotezlere ilişkin sonuçlar ise Tablo-19'da sunulmuştur.

Tablo-19: Araştırma Hipotezlerine İlişkin Sonuçlar

Hipotez Nu.	Hipotez	Sonuç
H1	Ailelerin sosyo-ekonomik statüsü öğrencilerin akademik başarısını pozitif ve anlamlı olarak etkiler.	Desteklenmiştir
H2a	Öğrencilerin nevrozizm kişilik özellikleri öğrencilerin akademik başarısını negatif ve anlamlı olarak etkiler.	Ret edilmiştir
H2b	Öğrencilerin dışa dönüklük kişilik özellikleri öğrencilerin akademik başarısını pozitif ve anlamlı olarak etkiler.	Ret edilmiştir
H2c	Öğrencilerin gelişime açıklık kişilik özellikleri öğrencilerin akademik başarısını pozitif ve anlamlı olarak etkiler.	Ret edilmiştir
H2ç	Öğrencilerin uyumluluk kişilik özellikleri öğrencilerin akademik başarısını pozitif ve anlamlı olarak etkiler.	Ret edilmiştir
H2d	Öğrencilerin öz disiplin (sorumluluk) kişilik özellikleri öğrencilerin akademik başarısını pozitif ve anlamlı olarak etkiler.	Desteklenmiştir
H3	Öğrencilerin akademik öz-yeterlik algı düzeyi öğrencilerin akademik başarısını pozitif ve anlamlı olarak etkiler.	Desteklenmiştir
H4a	Nevrozizm kişilik özellikleri sosyo-ekonomik statü ile akademik başarı arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir.	Ret edilmiştir

H4b	Dışa dönüklük kişilik özellikleri sosyo-ekonomik statü ile akademik başarı arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir.	Ret edilmiştir
H4c	Gelişime açıklık kişilik özellikleri sosyo-ekonomik statü ile akademik başarı arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir.	Ret edilmiştir
H4ç	Uyumluluk kişilik özellikleri sosyo-ekonomik statü ile akademik başarı arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir.	Ret edilmiştir
H4d	Öz disiplin kişilik özellikleri sosyo-ekonomik statü ile akademik başarı arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir.	Ret edilmiştir
H5	Akademik öz-yeterlik algı düzeyi sosyo-ekonomik statü ile akademik başarı arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir.	Ret edilmiştir

Tablo-18'e kadarki tüm tablolar incelendiğinde, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde etkisinin olduğu görülmektedir. Yine kişilik özelliklerinden sadece öz disiplin boyutunun akademik başarıyı yordadığı görülmüştür. Aynı şekilde aracı değişkenlerden akademik öz-yeterlik algı düzeyinin de akademik başarı üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Akademik öz-yeterlik algı düzeyi ile beş faktör kişilik özelliklerinden öz disiplin boyutunun akademik başarıyı yordaması sonucunda bu değişkenlerin aracılık etkisine bakılmıştır. Aracılık etkisine bakılmadan önce bağımsız değişken sosyo-ekonomik statünün aracı değişkenler üzerindeki etkisine bakılmış ve etkinin olmadığı görülmüştür. Elde edilen bu sonuçla birlikte aracılık etkisine ilişkin tüm hipotezlerin ret edildiği görülmüştür.

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, yarınların büyükleri olacak öğrencilerin kişilik özellikleri, akademik öz-yeterlik algı düzeyleri ve ailelerinin sosyo-ekonomik statülerinin onların akademik başarısına etkisinin tespiti amaçlanmıştır. Bu tespitin yanında, çalışmada ele alınan değişkenlerin kuramsal olarak irdelenmesi

neticesinde, bütüncül bir yaklaşımla bir modelin geliştirilmesi ve yazına katkı sağlanması da bir hedef olarak belirlenmiştir. Bu çalışmanın, ulusal eğitim kurum ve kuruluşlarının geleceğe yönelik eğitime ilişkin çalışmalarına ışık tutacağı değerlendirilmektedir.

Bu kapsamda, yapılan çalışmadaki analizler ve elde edilen bulgular neticesinde, yukarıdaki amaç ve hedeflere ulaşıldığı düşünülmektedir. Ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri ile öğrencilerin akademik öz-yeterlik algı düzeylerinin onların akademik başarılarına önemli derecede etki ettiği, bu anlamda öğrencilerin statü düzeyleri ile kendilerini akademik olarak yeterli görmelerinin başarılarının önemli bir belirleyicisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine beş faktör kişilik özelliklerinden sadece öz disiplin boyutunun akademik başarıyı yordadığı görülmüştür. Ayrıca, bu çalışmanın yazına en önemli katkısının ise, sosyo-ekonomik statü ile akademik başarı arasındaki ilişki ile ilgili birçok araştırmanın aksine bir sonucun elde edilmiş olmasıdır.

Bu çalışma sonuçlarına bakılarak; gelecekte yapılacak araştırmalara ışık tutması anlamında araştırmacılara ve çalışmanın neticesinde ortaya çıkan bulgulara göre eğitim kurum ve kuruluşları ile uygulayıcılara şu önerilerde bulunulabilir.

Bu çalışma neticesinde ulaşılan bulgular ve sonuçlara göre, bundan sonra yapılacak araştırmalara zemin hazırlamak ve yön vermek maksadıyla öneriler aşağıya sıralanmıştır:

- Öncelikle bu çalışmada dört değişken olarak ele alınan ve oluşturulan model, bundan sonraki araştırmacılar tarafından farklı öncül ve ardıl değişkenlerle ele alınarak zenginleştirilebilir. Örneğin kişiliği etkileyen değişkenlere araştırmalarda yer verilebilir.

- Çalışmadaki söz konusu bağımsız ve bağımlı değişkenler arasında olası düzenleyici etkilere sahip değişkenlere de bundan sonraki çalışmalarda yer verilebilir.

- Gelecekte yapılacak araştırmaların nitel, nicel veya karma nitelikte olması, evrenin ve buna bağlı olarak da örneklemenin nitelik ve nicelik bakımından farklılaştırılması, elde edilen bulguların genellenebilmesi açısından yazına önemli katkılar sağlayabilecektir. Bu bağlamda, çalışma evreninin değiştirilmesi bir farklılık olabilir.

- Bu çalışmada katılımcılar niversite öğrencilerden oluşmaktadır, ancak öğretimin söz konusu olduğu tüm ortamlarda ve bu ortamlarda öğrenim gören kişiler için de bu çalışmanın geçerli olabileceği değerlendirilmektedir. Bu anlamda çalışmanın kapsamının niversite ğrencilerinin dışında her türlü öğretimin gerçekleştiği ortamlarda öğrenim gören kişiler üzerinde de gerçekleştirilebileceği düşünülebilir. Bu konuda yapılacak farklı çalışmalar birleştirilerek, meta analizlerle kapsayıcı çalışmalara dönüştürülebilir.

- Birçok araştırmada, sosyo-ekonomik statü ile akademik başarı arasında pozitif yönde ilişki söz konusu iken bu çalışmada negatif yönde bir ilişkinin ortaya çıkması şaşırtıcı olmakla birlikte bu alanda daha fazla araştırma yapılması konusunda yol gösterici olmalıdır.

- Bu çalışmada kullanılan Sosyo-Ekonomik Statü leğinde yer alan maddelerin genel ifadelerden oluşması nedeniyle statüyü tam olarak ölçmediği değerlendirilmektedir. Örneğin ev sahibi olma durumu için “1” puan verilmesi, olmama durumu için ise “0” puan verilmesi gibi genel ifadeler kullanılmıştır. Oysaki evin değerinin sorulması çok daha doğru bir sonucu ortaya koyabilir. Yine araç sahibi olup olmama durumu için de benzer durum söz konusudur.

- Bu çalışmada, kendini akademik anlamda yeterli gören öğrencilerin çok daha başarılı olduğu görülmüştür. Yine kişilik boyutlarının tamamı ile akademik öz-yeterlik arasında ilişki tespit edilmiştir. Bu nedenle bundan sonraki çalışmalarda akademik öz-yeterlik algı düzeyini etkileyen faktörlerin ortaya konulmasının önemli olacağı değerlendirilmektedir.

- Günümüzde, kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilen ve edilecek olan birçok kişinin niversite mezunu olması istenmektedir. Bu

nedenle işe alınacak kişilere kişilik testleri uygulanarak bu kişilerin ne tür kişilik özellikleri gösterdikleri ortaya çıkarılmalıdır. Bu durumdan hem bireyin kendisinin, hem de kurumunun haberdar olması karşılaşılabilecek muhtemel durumların öngörülmesini sağlayacaktır.

- Nevrotik kişiliğe sahip öğrencilerin yani geleceğin işveren ya da iş görenlerinin daha sinirli, endişeli ve gergin davranışlarının, yapacakları işteki performanslarını etkileyeceği düşünüldüğünden bu kişilik yapısı eğiliminde olanların yüz yüze iletişimin yoğun olarak yaşandığı yerlerde çalıştırılmalarının uygun olmayacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

ALPAYDIN, Y. “Türkiye’de Yoksulluk ve Eğitim İlişkileri” İLEM Yıllık, 3(3), 2008, 49-64.

ALTINKURT, Y. “Öğrenci Devamsızlıklarının Nedenleri ve Devamsızlığın Akademik Başarıya Olan Etkisi” **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, (20), 2008.

ARSLANTAŞ, H.İ., ÖZKAN, M., KÜLEKÇİ, E. “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Akademik Başarı Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi” **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 11 (39), 2012, 395-407.

ASLANKURT, B. “Eğitimde Kuşaklararası Hareketlilik: Fırsat Eşitliğinde Türkiye Nerede?” **Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı**, 2013.

ATAKLI, A. “İlköğretimde Yönetici Davranışlarının Öğretmenlerin Verimliliğine Etkisi” İstanbul MEB Yayınları, 1998.

AYDIN, A., SARIER, U., UYSAL, Ş. “Sosyoekonomik ve Sosyokültürel Değişkenler Açısından PISA Matematik Sonuçlarının Karşılaştırılması” **Eğitim ve Bilim**, 37(164), 2012.

BANDURA, A. “Social Foundations of thought and action: A Social Cognitive The Ory. Englewood Cliffs” **Nj: Prentice-Hall**, 1986.

BANDURA, A. “Self-efficacy: The exercise of control” **New York: Freeman**, 1997.

BARON, M., KENNY, D.A. Themoderator-Mediatorvari-Abledistinction in Socialpsychologicalresearch: Conceptual, Strategicandstatisticalconsiderations. **Journal of Personality and Social Psychology**, 51(6), 1986, 1173-1182.

BASIM, H. N., ÇETİN, F., TABAK, A. “Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarıyla İlişkisi”, **Türk Psikoloji Dergisi**, 24 (63), 2009, 20-34.

BEGENİRBAŞ, M. “**Kişiliğin Öğretme Stillerine Etkisinde Duygusal Emek ve Tükenmişliğin Aracılık Rolü: Öğretmenler Üzerinde Bir Araştırma**” Doktora Tezi, Kara Harp Okulu SAVBEN, 2013.

BERBER, Ş. “**Sosyo-Ekonomik Faktörlerin ve Ana-Baba Tutumlarının Okul Başarısına Etkisi**” Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990.

BİBER, K. "İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin, Ailelerinin Sosyoekonomik Düzeylerine Göre Öğretmen-Aile İletişimi" **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**, 35, 2003, 360-373.

BİTLİSLİ, F., DİNÇ, M., ÇETİNCİLİ, E., KAYGISIZ, Ü. "Beş Faktör Kişilik Özellikleri İle Akademik Güdülenme İlişkisi: Süleyman Demirel Üniversitesi Isparta Meslek Yüksekokulu Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma" **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 18(2), 2013, 459-480.

BONO, J.E., BOLES, T.L., JUDGE, T.A., LAUVER, K.J. "The Role of Personality in Task and Relationship Conflict". **Journal of Personality**, 70(3), 2002, 1311-1344.

BOZKURT, A.İ., GÜRÇAY, D., KAPTAN, F., BERBEROĞLU, G. "Öğretmen Adaylarının Fen Derslerindeki Başarılarını Etkileyen Faktörler. IV. **Fen Bilimleri Eğitimi Kongresi**, 2000, 197-200.

BRADLEY, R. H., CORWYN, R.F. "Socioeconomic Status and Child Development", **Annual Review of Psychology**, 53, 2002, 371-399.

BURKE, R. J., Matthiesen, S. B., & Pallesen, S. Personality correlates of workaholism. **Personality and Individual Differences**, 40, 2006, 1223-1233.

BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., DERYAKULU, D. "Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği ile Sınıf Öğretmenliği Programı Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Faktörler" **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**, (30), 2002, 187-200.

CİRİNO, P. T., Chin, C. E., Sevcik, R. A., Wolf, M., Lovett, M., ve Morris, R. D. "Measuring Socioeconomic Status : Reliability And Preliminary Validity For Different Approaches" **Assessment**, 9(2), 2002, 145- 155.

COLEMAN, J. Equality of Educational Opportunity. Washington, D.C.: U.S. Department of Health, Education and Welfare, 1966.

CONGER, R. D., DOĞAN, S. J. "Social Class and Socialization in Families. In Joan E. Grusec & Paul D. Hastings (Eds.), Handbook of Socialization: Theory and Research (pp. 433-456). New York London: The Guilford Press, 2007.

COSTA, P., T., Catherina M. Busch, Alan B, Zonderman ve Robert R. McCrae, "Correlations of Mmpi Factor Scales with Measures of the Five Factor Model of Personality" **Journal of Personality Assessment**, 50 (4), 1986, 640-650.

COSTA, P.T., R.R. MCCRAE. "Domains and Facets: Hiyerarchical Personality Assessment Using the Revised Neo Personality Inventory", **Journal of Personality Assessment**, 64 (1), 1995, 21-50.

ÇAĞLI, U. “**Sosyo Ekonomik Statü (SES) 2006 Projesi Sonuç Raporu**” Araştırmacılar Derneği, İstanbul, 2006.

ÇELİK, A. “AB Ülkeleri ve Türkiye’de Gelir Eşitsizliği: Piyasa Dağılımı-Yeniden Dağılım” **Çalışma ve Toplum**, 2004.

ÇİTİL, M., İSPİR, E., SÖĞÜT, Ö., BÜYÜKKASAP, E. “Fen Edebiyat Fakültesi Öğrencilerinin Profilleri ve Başarılarını Etkilediğine İnanırları Faktörler; K.S.Ü. Örneği” **Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi**, 8(2), 2006.

DAM, H. “Öğrencinin Okul Başarısında Aile Faktörü” **Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 7(14), 2008, 75-99.

DEMİRTAŞ, Z. “Liselerde Okul Kültürü İle Öğrenci Başarısı Arasındaki İlişki” **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 7(13), 2010, 208-223.

DENNIS, A., ÇAKIR, H., KORKMAZ A., DUFFY, T., BICHELMAYER, B., BUNNAGE, J. Student Success in the Cisco Networking Academy: Performance in the CCNA1 Course, Cisco Networking Academy Evaluation Project Technical Report, Indiana University, 2005.

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI (DPT). “**Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) İşgücü Piyasası Özel İhtisas Komisyonu Raporu**” Ankara: DPT Yayın No. 2709, 2007.

DİL, S., BULANTEKİN, Ö. “Hemşirelik Öğrencilerinde Akademik Başarı Düzeyi ile Aile İşlevselliği ve Kontrol Odağı Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi” **Psikiyatri Hemşireliği Dergisi**, 2(1), 2011, 17-24.

DİNÇER, M. A. KOLAŞIN, G. U. “**Türkiye’de Öğrenci Başarısında Eşitsizliğin Belirleyicileri**” Eğitim Reformu Girişimi. İstanbul Sabancı Üniversitesi, 2009.

DİNÇER, M.A., ORAL, I. “Türkiye’de Devlet Liselerinde Akademik Dirençlilik Profili” **Eğitim Reformu Girişimi**, 2013.

DONALD, M.G. “Handbook of Self and Identity Guilford Press.

DUBRIN, A. Applying Psychology: Individual and Organizational Effectiveness. New Jersey: Prentice Hall, 1994.

DURDUKOCA-FIRAT, Ş. “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Akademik Öz Yeterlik Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi**, 10(1), 2010.

DURSUN, Ş., DEDE, Y. “Öğrencilerin Matematikte Başarısını Etkileyen Faktörler: Matematik Öğretmenlerinin Görüşleri Bakımından, **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 24(2), 2004, 217-230.

EĞİTİM REFORMU GİRİŞİMİ (ERG) “**Türkiye Eğitim Sisteminde Eşitlik Ve Akademik Başarı Araştırma Raporu Ve Analiz**”, Mayıs 2014.

EKİNCİ, C.E. “Türkiye’de Yükseköğretimde Öğrenci Harcama ve Maliyetleri” **Eğitim ve Bilim**, 34(154), 2009.

EKİNCİ, C.E. “Bazı Sosyoekonomik Etmenlerin Türkiye’de Yükseköğretime Katılım Üzerindeki Etkileri” **Eğitim ve Bilim**, 36(160), 2011.

ERDİL, Z. “Sosyoekonomik Olarak Risk Altında Bulunan Çocuklara Yönelik Erken Müdahale Programları ve Akademik Başarı İlişkisi” **Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi**, 2010, 72-78.

ERGÜL, H. “Çevrimiçi Eğitimde Akademik Başarıyı Etkileyen Güdülenme Yapıları” **The Turkish Online Journal of Educational Technology**, 5(1), 13, 2006.

ERKAN, S. “Farklı Sosyoekonomik Düzeydeki İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okula Hazır Bulunuşluklarının İncelenmesi” **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 40, 2011, 186-197.

ERYILMAZ, A., ÖĞÜLMÜŞ, S. “Ergenlikte Öznel İyi Oluş Ve Beş Faktörlü Kişilik Modeli” **Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 11(3), 2010, 189-203.

FESHBACH, S., WEİNER, F. *Personality*, 3_ Ed., Maryland: C. Heath And Company, 1991.

GAVCAR, E., ÜLKÜ, M., EMEKÇİ, S. “Üniversite Öğrencilerinin Başarıları Üzerine Etki Eden Bazı Faktörlerin Araştırılması :Muğla Üniversitesi İ.İ.B.F. Örneği” **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, (5), 2001, 19-29.

GEDİKOĞLU, T. “Avrupa Birliği Sürecinde Türk Eğitim Sistemi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri” **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 1(1), 2005, 66-80.

GELBAL, S. “Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyoekonomik Özelliklerinin Türkçe Başarısı Üzerindeki Etkisi” **Eğitim ve Bilim**, 33(150), 2008.

GELİŞLİ, Y., KAYADİBİ, P. “Mesleki Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Bölüme Yönelik Tutumlarının Okul Başarılarına Etkisi” **International Conference on New Trends in Education and Their Implications**, Antalya-Turkey, 2010.

GENÇ, S.Z., ERYAMAN, M.Y. “Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması” **Sosyal Bilimler Dergisi**, 9(1), 2008, 89-102.

GİRGİN, B. “**Beş faktör Kişilik Modelinin İşyerinde Duygusal Tacize (Mobbing) Etkileri**” Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya-2007.

GÖKBEN-BECEREN, N., BECEREN, E. “Lider Kişilik: Gandhi” **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 3 (5), 2007, 110-132.

GÜLER, D., GÜNAY, M. “Çocuklarda Sosyo-Ekonomik Düzeyin Fiziksel Uygunluğu Etkisinin AAHPERD Fiziksel Uygunluk Test Bataryası İle Değerlendirilmesi” **Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**, 5 (1), 2004, 11-23.

GÜLER-KÜMBÜL, B., EMEÇ, H. “Yaşam Memnuniyeti ve Akademik Başarıda İyimserlik Etkisi” **D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi**, 21(2), 2006, 129-149.

GÜNCER, B, KÖSE, M.R. “Effects of Family and School on Turkish Students’ Academic Performance” **Education & Society**, 10 (2), 1992.

GÜNEL, D. “İşletmelerde Yıldırma Olgusu ve Yıldırma Mağdurlarının Kişilik Özelliklerine İlişkin Bir Araştırma” **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 12 (3), 2010, 37-65.

GÜNGÖR, G., GÖKSU, A. “Türkiye’de Eğitimin Finansmanı ve Ülkelerarası Bir Karşılaştırma” **Yönetim ve Ekonomi**, 20(1), 2013.

GÜRBÜZ, S., ŞAHİN, F. “**Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**” Seçkin Kitapevi, Ankara, 2014.

HAİR, J.F., ANDERSON, R.E., TAHTAM, R.I., BLACK, W.C. Multivariate Data Analysis. 5th Ed. New Jersey: Prentice-Hall, Inc, 1998.

HEDGES, P. **Kişiliğinizi Tanımanın Yolları “Kendiniz Olma Lüksünü yaşayın”**, (Çev.:Banu BÜYÜKKAL) 2.Baskı, Rota Yayınları, İstanbul, 1997.

HEIMER, K. “Socioeconomic Status, Subcultural Definitions, and Violent Delinquency” **Social Forces**, 75 (3),1997, 799-833.

HEYNEMAN, S., LOXLEY, W. “The Distribution of Primary School Quality within High- and Low-Income Countries” **Comparative Education Review**, 27(1), 1983, 108-118.

HOFFMAN, A. “Tatsachen über Deutschland, Braunschweig”, 234, 1992.

HÖÇÜK, S., “Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Programına Katılan Öğrencilerin Akademik Başarılarını Etkileyen Faktörler” **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, 2011.

<https://istatistik.yok.gov.tr>

JERUSALEM, M., SCHWARZER, R. Fragebogen zur Erfassung von "Selbstwirksamkeit. Skalen zur Befindlichkeit und Persoenlichkeit In R. Schwarzer (Hrsg.). (Forschungsbericht No. 5). Berlin: Freie Universitaet, Institut fuer Psychologie, 1981.

KAHVECİ-SERDAR, S. **"Ortaöğretim Kurumlarına Geçiş Sisteminde Uygulanan Sınavların Ailelere Maliyetinin Ailelerin Toplam Eğitim Harcamaları İçindeki Payı"** Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2009.

KAHYAOĞLU, M., YANGIN, S. "İlköğretim Öğretmen Adaylarının Mesleki Öz-Yeterliklerine İlişkin Görüşleri" **Kastamonu Eğitim Dergisi** 15(1), 2007, 73-84.

KALAYCIOĞLU, S., KARDAM, F., TÜZÜN, S., ULUSOY, M. "Türkiye İçin Bir Sosyoekonomik Statü Ölçütü Geliştirme Yönünde Yaklaşım ve Denemeler" **Toplum ve Hekim**, 13(2), 1998.

KALAYCIOĞLU, S., KARDAM F., RITTERSBERGER-TILIÇ H., ÇELİK K., TÜRKYILMAZ S. **"Ankara Kent Merkezinde Toplumsal Tabakalaşma, Hareketlilik ve Sosyoekonomik Statü Araştırması"** Tübitak Proje No: SOBAG 104 144K 039, Ankara, 2008.

KALAYCIOĞLU, S., ÇELİK, K., ÇELEN, Ü., TÜRKYILMAZ, S. "Temsili Bir Örneklemde Sosyo-Ekonomik Statü (SES) Ölçüm Aracı Geliştirilmesi: Ankara Kent Merkezi Örneği" **Sosyoloji Araştırmaları Dergisi**, 13(1), 2010.

KANDEMİR, O., KAYA, F. "Gelir Dağılımının Yüksek Öğrenimde Fırsat Eşitliğine Etkisi: Türkiye'de Özel Üniversite Gerçeği" **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 18(2), 2010, 557-566.

KEÇELİ-KAYSILI, B. "Akademik Başarının Arttırılmasında Aile Katılımı" **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi**, 9, 2008, 69-83.

KESER, İ., SARIBAY, E. "İzmir'deki Özel ve Devlet Üniversitelerindeki Öğrencilerin Başarılarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi ve Karşılaştırılması" **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, (18), 2007.

KESKİN, G., SEZGİN, B. "Bir Grup Ergende Akademik Başarı Durumuna Etki Eden Etmenlerin Belirlenmesi" **Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi**, 4(10), 2009.

KOÇ, M., AVŞAROĞLU, S., SEZER, A. "Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarıları ile Problem Alanları Arasındaki İlişki" **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2004.

KOÇ, Ş. **Spor Psikolojisine Giriş**. İzmir, Saray Medikal Yayıncılık. 1994.

KOTAMAN, H. “Türk Ana Babalarının Çocuklarının Eğitim Öğretimlerine Katılım Düzeyleri” **Eğitim Fakültesi Dergisi**, XXI (1), 2008, 135-149.

KÖSE, M.R. “Aile Sosyoekonomik ve Demografik Özellikleri ile Okul ve Özel Dershanelerin Liselere Giriş Sınavına Katılan Öğrencilerin Akademik Başarıları Üzerindeki Etkileri” **Eğitim Bilim Toplum Dergisi**, 5(17), 2006, 46-77.

KURT, Ç., ERDEM, A. “Öğrenci Başarısını Etkileyen Faktörlerin Veri Madenciliği Yöntemleriyle İncelenmesi” **Politeknik Dergisi**, 15(2), 2012, 111-116.

MARSHALL, G. **Sosyoloji Sözlüğü**, (Çev.Osman Akınhay, Derya Kömürcü), Ankara: Bilim ve Sanat, (2005 (1999)).

MC ADAMS, D.P. “A Conceptual History of Personality Psychology”, **Handbook of Personality Psychology**, Academic Press, 1997, 3-39.

MERDAN, E. “Beş Faktör Kişilik Kuramı İle İş Değerleri İlişkisinin İncelenmesi: Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma” **Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi**, 7, 2013.

METİN, M. “Öğrencilerin Seviye Belirleme Sınavındaki Başarısına Etki Eden Unsurların Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi” **Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)**, 14(1), 2013, 67-83.

MEYDAN, C.H., ŞEŞEN, H. “**Yapısal Eşitlik Modellemesi AMOS Uygulamaları**” Detay Yayıncılık, Ankara, 2011.

MEYDAN, C.H., POLAT, M. “Bir Örgüt Formu Olarak Okul ile Özdeşleşmede Akademik Başarı ve Öz Disiplinin Rolü” **Eğitim ve Bilim**, 38(167), 2013.

MİLLİYET GAZETESİ, 2013.

OECD Basic Education: Turkey. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2007.

OECD Growing Unequal? Income Distribution and Poverty in OECD Countries, 2008.

OECD Education at a Glance Report, 2009a.

OECD Against the Odds: Disadvantaged Students Who Succeed in School: OECD Publishing, 2011.

OECD Does Money Buy Strong Performance in PISA?. PISA in Focus, No.13 PISA, 2012.

OKTAR, İ., BULDUK, S. (2005). Ortaöğretim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Davranışlarının Değerlendirilmesi. [Online]: <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/medergi/19.htm>.

ÖNCÜ, H. “Akademik Özyeterlik Ölçeğinin Türkçe’ye Uyarlanması” **Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi** 1(1), 2012, 183-206.

ÖZBAŞ, M. “Kız Çocuklarının Ortaöğretimde Okullaşma Oranlarına Etki Eden Nedenlere İlişkin Algıları” **International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education**, 1(4), 2012.

ÖZDEMİR, O., ÖZDEMİR, P.G., KADAK, M.T., NASIROĞLU, S. “**Kişilik Gelişimi**” *Psikiyatriye Güncel Yaklaşımlar*, 2012; 4(4), 566-589.

ÖZDEVECİOĞLU, M. “Kamu ve Özel Sektör Yöneticileri Arasındaki Davranışsal Çalışma Koşulları ve Kişilik Farklılıklarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma”, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 19, 2002, 115-134.

ÖZER, H., SARI, A. “Kovaryans Analizi Modelleriyle Üniversite Öğrencilerinin Başarılarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Atatürk Üniversitesi İİBF Öğrencileri için Bir Uygulama” **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 24(2), 2009, 105-126.

ÖZERKAN, E. “Öğretmenlerin Öz-Yeterlik Algıları İle Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Benlik Kavramları Arasındaki İlişki” Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran, 2007

ÖZGÜVEN, İ. “**Bireyi Tanıma Teknikleri**” Pdrem Yayınları, Ankara, 1998.

ÖZYABA, M., POLAT, S., ERBİL, Y., YURTKURAN, S. “Mimarlık Lisans Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik Durumlarının Eğitim Sürecindeki Başarılarına Etkisi” **Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi**, 18(2), 2013.

POLAT, G. “**Sosyo Ekonomik Değişkenlerin Yükseköğretim Öğrencilerinin Akademik Başarısı Üzerindeki Etkisi**” Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2008,

RECEPOĞLU, E., KILINÇ, A.Ç., ŞAHİN, F., ER, E. “Öğretim Elemanlarının Kişilik Özellikleri ile Örgütsel Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişki” **International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, 8(6), 2013, 603-617.

SADİ, Ö., UYAR, M., YALÇIN, H. “Lise Öğrencilerinin Biyoloji Dersi Başarılarında, Cinsiyet, Sınıf Düzeyi ve Aile Yapısının Rolü” **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi**, 3(2), 2014.

SARIÇAY, N. “Türkiye’de Eğitim Sektörünün Sorunları, Eğitimin Ekonomik Boyutu ve Çözümleri...” **AR& GE BÜLTEN**.

SARI, R. “Kazançlar ve Eğitim İlişkisi: İl Bazında Yeni Veri Tabanı ile Kanıt” **ODTÜ Gelişme Dergisi**, 29 (3-4), 2002, 367-380.

SARSANI, M. R. Socio- economic status and performance on creativity tests. Runco, M. A., ve Pritzker, S. R (Der.), **Encyclopedia of Creativity Second Edition**: Academic Press Inc. 2011, 360-363.

SCHMITT, D. P., ALLIK, J., MCCREA, R. R., BENET -MART INEZ, V. The Geographic Distribution of Big Five Personality Traits: Patterns and Profiles of Human Self-Description Across 56 Nations. **Journal of Cross-Cultural Psychology**, 38(2), 2007, 173-212.

SEVİ, E.S. “**Psikobiyojik Kişilik Modeli ve Beş Faktör Kişilik Kuramı: Mizaç ve Karakter Envanteri (TCI) İle Beş Faktör Kişilik Envanterinin (5FKE) Karşılaştırılması**” Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2009.

SIĞRI, Ü., GÜRBÜZ, S. “Akademik Başarı ve Kişilik İlişkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma” **Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Dergisi**, 10(1), 2011.

SOMER, O., KORKMAZ, M., TATAR, A. “Beş Faktör Kişilik Envanteri’nin Geliştirilmesi-I: Ölçek ve Alt Ölçeklerin Oluşturulması”. **Türk Psikoloji Dergisi**, 17 (49), 2002, 21–33.

STEVENS, C. D. ve Ronald A. ASH. “Selecting Employees for Fit: Personality and Preferred Managerial Style”. **Journal of Managerial** 13(4), (2001), 500-517.

SÜMER, N. “**Beş Faktör Kişilik Özellikleri (Big Five Inventory) Anketi Türkçeleştirme Çalışması**” 2005.

ŞAHİN, İ., FIRAT-ŞAHİN, N., ZORALOĞLU, Y.R., AÇIKGÖZ, K., “Üniversite Öğrencilerinin Öğrenimlerini Sürdüremelerinin Önündeki Engeller” **Eğitim Bilim Toplum**, 7(28), 2009.

ŞEKER, R., ÇINAR, D., ÖZKAYA, A. “Çevresel Faktörlerin Üniversite Öğrencilerinin Başarı Düzeyine Etkileri” **XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı**, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya, 2004.

ŞENGÖNÜL, T. “Sosyal Sınıf Kökeni, Eğitimsel Kazanım ve Dikey Sosyal Hareketlilik İlişkisi”, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. (2013).

ŞENSES, F. “ODTÜ İktisat Bölümü Öğrenci Profili-Yeniden. **ODTÜ Gelişme Dergisi**, 32 (1), 2005, 185–198.

ŞERMİN, R. “**Okulda Başarısızlık Sosyo-Kültürel Açidan Şanssız Çocuklar**” İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1975.

ŞİMŞEK, Ö. F. “**Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş, Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları**” Ekinoks yayınları, Ankara, 2007.

ŞİRİN, S. Socioeconomic Status and Academic Achievement: A Meta-Analytic Review of Research. **American Educational Research Association**; 75(3), 2005, 417-453.

TANSEL, A. "Determinants of School Attainment of Boys and Girls in Turkey: Individual, Household and Community Factors" **Economics of Education Review**, 21(5), 2002, 455-470.

TAŞ, M.Y. "Demirci Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Adaylarının Profili ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliğini Tercih Etme Nedenlerinin Değerlendirilmesi" **CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, 10(2), 2012.

TATAR, M. "İlköğretim Birinci Kademe Alan Öğretmenleri ile Alan Dışı Öğretmenlerin Etkililikleri" Doktora Tezi, Ankara AÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2004.

TEKİN, S., KAPANCI, İ. "Sosyal Bilgiler Eğitimi Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik Durumlarının Atılganlık Durumlarına Etkisi" **Sosyal Bilimler**, 8(1), 2010.

TELEF, B.B., KARACA, R. "Çocuklar İçin Öz-Yeterlik Ölçeği; Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması" **Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**, 32, 2012.

TOMUL, E. "Türkiye’de Eğitime Katılım Üzerinde Gelirin Etkisi" **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2(22), 2007.

TOPÇU, Y., UZUNDUMLU, A.S. "Yüksek Öğretimde Öğrencilerin Başarısızlığına Etki Eden Faktörlerin Analizi" **Iğdır Üni. Fen Bilimleri Enst. Der** 2(2,Ek:A), 2012, 51-58.

TURAL-KURUL, N. "Öğrenci Başarısında Etkili Okul Değişkenleri ve Eğitimde Verimlilik" **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 35(1-2), 2002

TÜRKKAN, A., "Tıp Fakültesi Dergileri: Sosyoekonomik Durum Göstergeleri" **ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi** 11(2), 2010, 31 – 34.

Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması, 2011.

ULUCAN, H., BAHADIR, Z. "Haltercilerin kişilik özelliklerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi" **Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi** 5(2), 2011.

ULUĞ, F. "Okulda Başarı" Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996.

UYSAI, İ., KÖSEMEN, S. "Öğretmen Adaylarının Genel Öz-Yeterlik İnançlarının İncelenmesi" **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi** 2(2), 2013.

ÜLPER, H., BAĞCI, H. "Türkçe Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Dönük Öz Yeterlik Algıları" **International Periodical for The**

Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 7(2), 2012, 1115-1131.

ÜNSAR, A.S. “Motivasyonunun İşten Ayrılma Eğilimine Etkisi: Bir Alan Araştırması” **Akademik Bakış Dergisi**, 25, 2011.

VURAL, M. “Öğrencilerin Gelir Düzeyleri ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma” **Akademik Bakış Dergisi**, 35, 2013.

YARDIM, M.S., ÖZCEBE. H. “Ankara İli Çankaya İlçesinde 25 Yaş ve Üzeri Nüfusun Sağlık Düzeyinde Sosyo-Ekonomik Farklılıklar” **Ege Tıp Dergisi**, 49 (1), 2010, 19-30.

YAZICI, H., ALTUN, F. “Üniversite Öğrencilerinin İçsel ve Dışsal Motivasyon Kaynakları ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişki”, **International Journal of Social Science**, 6(6), 2013, 1241-1252.

YAZICIOĞLU, Y., ERDOĞAN, S. “**SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri**” Detay Yayıncılık, Ankara, 2004.

YENİLMEZ, K., DUMAN, A. “İlköğretimde Matematik Başarısını Etkileyen Faktörlere İlişkin Öğrenci Görüşleri” **Sosyal Bilimler Dergisi**, 19, 2008.

YILDIRIM, F., İLHAN, İ.Ö. “Genel Özyeterlilik Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması” **Türk Psikiyatri Dergisi**, 21(4), 2010, 301-308.

YILDIRIM, İ. “Akademik Başarının Yordayıcısı Olarak Gündelik Sıkıntılar ve Sosyal Destek” **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 30, 2006, 258-267.

YILDIRIM, K. “**Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) 2006 Yılı Verilerine Göre Türkiye’de Eğitimin Kalitesini Belirleyen Temel Faktörler**” Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara, 2009.

YILDIZ, M., DİLMAÇ, B. “Öğretmen Adaylarının Sahip Oldukları Değerler İle Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkilerinin İncelenmesi” **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 8(3), 2012, 122-134.

YILMAZ, E., YİĞİT, R., KAŞARCI, İ. “İlköğretim Öğrencilerinin Özyeterlilik Düzeylerinin Akademik Başarı ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 23, 2012, 371-388.

YILMAZ, M., GÜRÇAY, D., EKİCİ, G. “Akademik Özyeterlilik Ölçeğinin Türkçe’ye Uyarlanması” **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi** 33, 2007, 253-259.

Yükseköğretim Kurulu. “Üniversite Öğrencileri Aile Gelirleri, Eğitim Harcamaları, Mali Yardım Ve İş Beklentileri Araştırması, <http://www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/ailegel.html>, 1999.

YÜKSEL, G. “Müzik Öğretmeni Adaylarının İçedönük-Dışadönük Kişilik Özelliklerine Sahip Olma Durumunun Bireysel Çalgı Dersi Akademik Başarı Düzeyine Etkisi” **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi**, 2(4), 2013.

YÜRÜR, S. “Yöneticilerin Çatışma Yönetim Tarzları ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin Analizine Yönelik Bir Araştırma” **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 10(1), 2009, 23-42.

ZEL, U., BERKMAN, Ü., CAN, H., YÜKSEL, Ö ve Diğerleri. Yönetim ve Organizasyon, “**Yönetimde Kişilik ve Kişilik Teorileri**”, Editör: Salih Güney, 2. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2007.

ZIMMERMAN, B.J. Self-Efficacy and Educational Development. In: A. Bandura (Ed.) Self- Efficacy in Changing Societies, Cambridge University Press, 1995.

EK

EK-A: ANKET FORMU

ANKET FORMU

Değerli Öğrenciler;

Bu anket formu, “Sosyoekonomik Statünün Öğrencinin Başarısına Etkisinde Kişilik ve Algılanan Akademik Öz-Yeterliğin Rolü: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma” konulu Yüksek Lisans Tezi kapsamında yapılan bir araştırmaya veri temin edebilmek amacıyla hazırlanmıştır.

Anket formu dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kişisel bilgileri içeren **Bilgi Formu**, ikinci bölümde **Sosyo-Ekonomik Statü**, üçüncü bölümde **Kişilik** ve son bölümde **Akademik Öz-yeterlik** ölçekleri yer almaktadır.

Araştırmamız için kimliğinizin bilinmesine gerek olmadığı için lütfen isminizi yazmayınız. Anket, sadece bilimsel araştırma için kullanılacaktır. Ankette yer alan sorulara içtenlikle ve hiçbir soruyu atlamadan yanıt vermeniz, araştırmanın bilimsel geçerliliği ve güvenilirliği açısından büyük önem taşımaktadır.

Kıymetli vaktinizi ayırarak anketi yanıtladığınız ve değerli katkılarınız için çok teşekkür ederim.

Nizam BEDER
Yüksek Lisans Öğrencisi

İletişim Bilgileri: e-mail: nbeder@kho.edu.tr

1.BÖLÜM

Size uygun olan şıkkı işaretleyiniz(X) veya doldurunuz.

BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz? A) Kadın B) Erkek
2. Yaşınız?
3. Okuduğunuz bölüm/kaçıncı sınıf?/.....
4. Mezun olduğunuz lise türü?
A) Genel lise B) Anadolu lisesi C) Fen lisesi D) Meslek lisesi E) Diğer...
5. Bölümünüze giriş puan türünüz ve giriş puanınız (Lütfen yazınız)?
A) Sözel/..... B) Eşit Ağırlık/..... C) Sayısal/..... D) Dil/.....
6. 2013/2014 eğitim-öğretim yılı itibariyle elde ettiğiniz akademik başarı ortalamanız?
...../100
7. Aylık geliriniz (öğrenim, katkı, burs vb.)?.....

2.BÖLÜM

Size uygun olan şıkkı işaretleyiniz (X) veya doldurunuz.

SOSYO-EKONOMİK STATÜ ÖLÇEĞİ

Değerli öğrenciler; bu bölümde ailenin statüsünün öğrencinin başarısı üzerindeki etkisine bakılacağından gelirle ilgili soruya her türlü gelirin katılması önemlidir. Meslekle ilgili soruyu yanıtlarken işçi, memur, serbest meslek gibi genelleme yapmadan; garson, kuaför, hemşire, çiftçi, polis, sıvacı, subay, bakkal, emekli öğretmen, banka veznedarı, kahya, kaynakçı, ev hanımı, gibi en açık şekilde yazmanızda yarar vardır.

1. Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadardır?.....

(Kira, faiz, sosyal yardım, dulluk, gazilik, emeklilik vb.)

2. Aileniz kaç kişiden oluşmaktadır?.....

3. Aşağıdaki tabloya ailenizdeki bütün bireylerin yaşını, mezun olduğu okulu (örneğin;A: ilkokul) ve yaptığı işi açık bir şekilde yazınız (Lütfen Yazınız).

EĞİTİM DÜZEYİ

İlkokul B) Ortaokul C) Lise D) Yüksekokul E)Üniversite F) Lisansüstü

HANEDEKİ BİREYLER	YAŞI (Yıl)	EĞİTİM DÜZEYİ (A,B,C,D,E,F)	MESLEĞİ
ANNE			
BABA			
1.KARDEŞ			
2.KARDEŞ			
3.KARDEŞ			
4.KARDEŞ			
5.KARDEŞ			
6.KARDEŞ			
7.KARDEŞ			
DEDE(VARSA)			
NENE(VARSA)			

4. Oturduğunuz ev kime ait?

A) Evde yaşayanlardan birinin B) Kira C) Lojman D) Diğer.....

5. Aileniz kışın ısınmak için aşağıdakilerden hangisini kullanmaktadır?

A) Doğalgaz sobası B) Odun/kömür sobası C) Kalorifer/kombi

6. Ailenizin sahip olduklarını işaretleyiniz?

.....Otomobil

.....Bulaşık makinesi

.....İkinci TV

.....DVD player

.....İnternet

.....İkinci ev

3. BÖLÜM

KİŞİLİK ÖLÇEĞİ

Lütfen sizi kısmen tanımlayan (ya da pek tanımlamayan) bir takım özellikler sunulmaktadır. Lütfen verilen özelliklerin sizi ne oranda yansıttığını, ya da yansıtmadığını belirtmek için size en uygun dereceyi işaretleyiniz.

1: Hiç Tanımlamıyor **2:** Çok Az Tanımlıyor **3:** Kısmen Tanımlıyor
4: Oldukça Tanımlıyor **5:** Tamamen Tanımlıyor

1	Konuşkan	1	2	3	4	5
2	Başkalarında hata arayan	1	2	3	4	5
3	İşini tam yapan	1	2	3	4	5
4	Bunalımlı, melankolik	1	2	3	4	5
5	Orijinal, yeni görüşler ortaya koyan	1	2	3	4	5
6	Çekingen	1	2	3	4	5
7	Yardımsever ve çıkarıcı olmayan	1	2	3	4	5
8	Umursamaz	1	2	3	4	5
9	Rahat, stresle kolay baş eden	1	2	3	4	5
10	Çok değişik konuları merak eden	1	2	3	4	5
11	Enerji dolu	1	2	3	4	5
12	Başkalarıyla sürekli didişen	1	2	3	4	5
13	Güvenilir bir çalışan	1	2	3	4	5
14	Gergin olabilen	1	2	3	4	5
15	Maharetli, derin düşünebilen	1	2	3	4	5
16	Heyecan yaratabilen	1	2	3	4	5
17	Affedici bir yapıya sahip	1	2	3	4	5
18	Dağınık olma eğiliminde	1	2	3	4	5

19	Çok endişelenen	1	2	3	4	5
20	Hayal gücü yüksek	1	2	3	4	5
21	Sessiz bir yapıda	1	2	3	4	5
22	Genellikle başkalarına güvenen	1	2	3	4	5
23	Tembel olma eğiliminde olan	1	2	3	4	5
24	Duygusal olarak dengeli, kolayca keyfi kaçmayan	1	2	3	4	5
25	Keşfeden, icat eden	1	2	3	4	5
26	Atılgan bir kişiliğe sahip	1	2	3	4	5
27	Soğuk ve mesafeli olabilen	1	2	3	4	5
28	Görevi tamamlanıncaya kadar sabır gösterebilen	1	2	3	4	5
29	Dakikası dakikasına uymayan	1	2	3	4	5
30	Sanata ve estetik değerlere önem veren	1	2	3	4	5
31	Bazen utangaç, çekingen olan	1	2	3	4	5
32	Hemen hemen herkese karşı saygılı ve nazik olan	1	2	3	4	5
33	İşleri verimli yapan	1	2	3	4	5
34	Gergin ortamlarda sakin kalabilen	1	2	3	4	5
35	Rutin işleri yapmayı tercih eden	1	2	3	4	5
36	Sosyal, girişken	1	2	3	4	5
37	Bazen başkalarına kaba davranabilen	1	2	3	4	5
38	Planlar yapan ve bunları takip eden	1	2	3	4	5
39	Kolayca sinirlenen	1	2	3	4	5
40	Düşünmeyi seven, fikirler geliştirebilen	1	2	3	4	5
41	Sanata ilgisi çok az olan	1	2	3	4	5
42	Başkalarıyla işbirliği yapmayı seven	1	2	3	4	5
43	Kolaylıkla dikkati dağılabilen	1	2	3	4	5
44	Sanat, müzik ve edebiyatta çok bilgili olan	1	2	3	4	5

4. BÖLÜM				
ALGILANAN AKADEMİK ÖZ-YETERLİK ÖLÇEĞİ				
Aşağıda, size uyan ya da uymayan bir takım özellikler sunmaktadır. Lütfen verilen özelliklerin size ne oranda uyduğu, ya da uymadığını belirtmek için size en uygun dereceyi işaretleyiniz.				
1. Bana Hiç Uymuyor		3. Bana Uyuyor		
2. Bana Az Uyuyor		4. Bana Tamamen Uyuyor		
1. Üniversite öğreniminde her zaman yapılması gereken işleri başarabilecek durumdayım.	1	2	3	4
2. Yeterince hazırlandığım zaman sınavlarda daima yüksek başarı elde ederim.	1	2	3	4
3. İyi not almak için ne yapmam gerektiğini çok iyi bilirim.	1	2	3	4
4. Bir yazılı sınav çok zor olsa bile, onu başaracağımı biliyorum.	1	2	3	4
5. Başarısız olacağım herhangi bir sınav düşünemiyorum.	1	2	3	4
6. Sınav ortamlarında rahat bir tavır sergilerim, çünkü zekama güveniyorum.	1	2	3	4
7. Sınavlara hazırlanırken öğrenmem gereken konulara nasıl başa çıkmam gerektiğini genellikle bilemem.	1	2	3	4

Çalışmamıza katkılarınızdan dolayı çok teşekkür ederim.